פרשת **יתרו** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתקפ"ד שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

תוכן העניינים

לקח טוב	ב
תורה ותפלה	ג
דבש תמרים - לקיטת תמרים	ד
קדוש י"י"ת	ו
בשפתי צדיקים - לשון חכמים	ח
פרפראות לחכמה - דורש טוב	ט
שבח"י רפב"ן	י
פיתוחי קרת	יב
חוקים להורותם	יח
פשיגן כהלכה	כ
צדקה כהלכתה	כא
הילולא רבא	כג
נועם שמרי	ל
פשולחן ערוכים	לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

והייתם לי סגולה מכל העמים

בשדה גדולה ורחבת ידים עומד לו בעל הבית להשגיח ולראות איך פועליו עובדים מלאים מרץ בחפירות בורות שיחין שהתמשך מהנהר הגדול לתוככי שדהו אשר בהם יוכלו המים להשקות את השדה ולהוציא פריו בעתו.

וכך מדי שנה בשנה האדם יורד לתוך שדהו ורואה כי כל הבארות אשר חפרו פועליו נסתמו מרוב הגשם שירדו בימות החורף, וכאשר ימי האביב הגיע שוב מתחיל הוא בעבודת החפירה כדי לתקן ולחסיר את כל המכשולות שעלול להפריע להמים לזרום לתוך השדה.

והיה ביום הנחילו את בניו לפני מותו גילה להם שבתוך הבורות המוליכות את המים לשדהו טמון אוצר גדול, הבנים לא הצליחו להוציא ממנו פרטים נוספים על מקומו המדוייק של האוצר וכך הוא מת.

לאחר שתמו שבעת ימי האבלות החלו הבנים לחפור לאורך שקתות המים, אך לא מצאו מאומה, הם חפרו בור אחרי בור ולצערם כל חפירותיהם לא העלו דבר, לאחר שכל מאמציהם עלו בתוהו נתייאשו מלהמשיך בחפירה, וזרעו את השדה כשלבם מלא עגמת נפש על האוצר שלא נמצא.

והנה כאשר הגיע זמן הקציר הוברר להם שהשדה הצמיחה תבואה רבה ביותר וברכה גדולה נשלחה באסמיהם, והסיבה לכך הוא שע"י רוב החפירות שלהם בעת חיפושם אחר האוצר הובילו מים רבים מהנהר ומים אלו הרוו את האדמה ואת הצמחים, או אז הבינו את כוונת אביהם, שעצם החפירה היא האוצר שאליו התכוון אביהם בצוואתו.

והנמשל מובן שהקב"ה היה יכול לתת לנו במעמד הנבחר דינים וחוקים שיסבירו לנו כיצד לחיות ולקיים מצוות ותו לא, אולם באהבתו אותנו לא הסתפק בכך אלא נתן לנו תורה עמוקה רחבה ונפלאה אשר בתוכה גנוז אוצר בלום שאנו מתעננים על לימודה ונהנים לחדש בה חידושי תורה רבים, ואם תחפשנה בכסף וכמטמונים תבקשנה אז תבין יראת ה' שעצם החיפוש והיגיעה בתורה היא האוצר הגדול שמעשרת את בעליה.

ובזה יובן מאמר ההגדה "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו" היינו שאילו קרבנו הקב"ה לפני הר סיני ונתן לנו את הדינים בקצרה דיינו, אולם טובה כפולה ומכופלת עשה לנו השי"ת בתיתו לנו את תורתו תורת אמת, אשר נוכל לחפור בה ולראות פרי ברכה במעשי ידינו וזהו היבול הגדול היוצא לאור בעקבות עמלינו בלימוד התוה"ק, אשר לאוצר הזה התכוון הקב"ה באומרו והייתם לי סגולה מכל העמים, שהרי להם לא רצה הקב"ה ליתן אוצר זה אלא חוקים ומשפטים בלבד.

בעזהשי"ת

ק"ק ויואל משה דסאטמאר
מאנטשעסטער ומוסדותיה

ביוזתרת הכבוד נשגר בזה כסא דברכתא קדם פני הדרת גאון עוזינו, נזר תפארתינו, מאורינו ומדריכינו
בנתיבות תורת חיים, מאיר דרכנו ומשפיע עלינו מהוד רום תורתו ושגב חכמתו, הממשיך לנו בעוז
ותעצומות את דרכם בקדושה של רבותה"ק עציי התמרים, צניף מלוכה צבי תפארת,

עטרת תפארת ראשינו

הוד כ"ק מרן
רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל השמחה השרויה במעונו דיצה וחדוה בארמונו
שמחת אירוסי נכדתו הבכירה בדור רביעי

הכלה הבתולה המהוללה נכרת בנו בכורו

כבוד הגה"צ אבד"ק ור"מ וומ"ס שליט"א

חתן גיסו כ"ק **נאב"ד דקהלתינו ב"פ** שליט"א

בת לחתנו הרה"ג ר' **יואל גלאנץ** שליט"א
הומ"צ בקהלתינו הק' הומ"ס

עב"נ החתן מרע"ח משפ"נ בעזה ויראת
הרב **אלטר יצחק** שליט"א

בן הרה"ג ר' **יעקב שלמה פאנעט** שליט"א
רב ביהמ"ד שערי תפילה בקרית יואל

בן הגה"צ **אדמו"ר מקאר'לסבורג**
מאנטריאל שליט"א

וחתן הגה"צ **אב"ד יאסלא**
מאנסי שליט"א

יה"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה, וירוה אד"ש מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה, ויזכה לעמוד בראשנו עוד רבות בשנים רשנים
ורעננים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה בקרוב שיוליכנו לקבל פני משיח צדקנו באנפין נהירין במהרה בימינו אמן

עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשְׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ

צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה

בראותו כי אחר נס קריעת ים סוף עוד היה כח לעמלק לבא להלחם, הבין אשר בהכרח לבא ולהתדבק במשה

וישמע יתרו וגו' את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל וגו'. ובפירש"י: וישמע יתרו, **"מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק"**. ולכאורה קשה, למה נקט דוקא שמועות אלו; ועוד, תיבת "ובא" היא אך למותר. ופירש **הרב הקדוש נשיא אלקים רבינו צבי מזידיטשוב זצוק"ל** בדרך רמז ומוסר, דלכאורה קשה, למה בא יתרו דרך מרחק למדבר ציה, לקבל פני משה, ואיבד זמן רב בזה, הלא מאחר שהשיג שה' הוא האלקים, היה יכול לעבדו בביתו כאשר עבד אברהם אבינו. והתירוץ על זה, מאחר ששמע נס קריעת ים סוף, שנתפרסם בכל העולם וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, **ואף על פי כן העיז פניו איש רשע, עמלק ימ"ש, ובא להלחם עם ישראל,** מזה הבין יתרו שלא די במה שאדם יודע ושומע נפלאות הבורא ויושב בביתו, כי אעפ"כ יכול ליפול ברשת אפיקורסות, **ואין בזה שום תקנה רק לנסוע אצל צדיק הדור לקבל פניו, וזה סגולה להנצל מזה, כאשר ידוע לכל המסתופפים בצל צדיקים,** כמו שנאמר (בראשית לב, ל) 'כי ראיתי אלקים פנים אל פנים ותנצל נפשי' כו', וזהו הרמז: **"מה שמועה שמע ובא" והלא היה יכול לישב בביתו ולעבוד את ה'. ומתרץ ואומר: ששמע הנס של "קריעת ים סוף", ואף על פי כן היתה "מלחמת עמלק", לכך נשאו לבו לנסוע אל צדיק הדור זה משה.**

קרבן העני (ועי' ספה"ק 'מאור ושמש' פסוק זה)

ממחרת יוכ"פ, היה הצורך לזכך הממון לנדבת המשכן

ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם וגו'. וברש"י ז"ל: **"מוצאי יום הכפורים היה".** יש לפרש הטעם מדוע ישב למחרת יום הכיפורים לשפוט את העם, דהנה ביום הכפורים סולח הקב"ה על כל עונות עמו בית ישראל, דהיינו על עבירות שבין אדם למקום, **אבל עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר, ולכך ישב משה לשפוט את העם כדי להוציא ולהציל העשוק.** עוד י"ל, כי אז היה הציווי לנדבת המשכן, ו"אני ה' שונא גזל בעולה" (ישעי' סא ח), **ולכך ישב לשפוט לברר כל אחד את שלו, כדי שינדבו משלהם ולא משל אחרים.**

תפארת יהונתן

דיבורי הצדיק מעוררין הנפש ליראה תשובה והודאה

ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים וגו'. ויאמר יתרו ברוך ה' וגו', צריך להבין, הלא יתרו כבר ידע את כל אשר נעשה, כמו שפירש"י (בפסוק א) "מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק", ואם כן מה הוסיף לו משה בסיפורו. אמנם מצינו במצות סיפור יציאת מצרים, שאמרו: "אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים וכו' מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים", וגם זה צריך ביאור, למה יהא החכם מחוייב לספר לחבירו מה שגם הוא יודע, וזיל קרי בי רב הוא. "רק **הענין, שעל ידי הדיבור והסיפור שהצדיק מדבר, מעורר בזה את השומעים לתשובה ודבקות גדול, כי ההבל היוצא מפיו הקדוש מעורר נקודת יראת שמים שבלבם".** הוא הדבר אשר ראינו כאן, כי אע"פ שיתרו כבר ידע כל הנפלאות מקודם, **לא נתלהב לבו להודות לה' עד ששמע מפי משה בקדושה ובטהרה, ודיבורי קודש אלו עוררוהו ליתן שבח והודאה לה' ולומר: "ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים".**

זרע קודש

הבינו את המצוות 'השמעיות', ממש כמצוות 'שכליות'

וכל העם רואים את הקולות וגו'. וברש"י: **"רואים את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר".** נראה לרמז בכוונת רש"י ז"ל, "דהנה איתא בספר חובת הלבבות פירוש על הקרא **'נעשה ונשמע'**, אשר **'נעשה'** רומז על מצות השכליות, דהוא גזילה ורציחה וכדומה, שגם השכל מחייב שאסור לעשות כן, ותיבת **'ונשמע'** רומז על מצות השמעיות שאין השכל הפשוט יכול להשיג, כגון לבישת שעטנז ובשר בחלב וכדומה". וזהו כוונת רש"י ז"ל: **"רואים את הנשמע" 'רואים'** הוא לשון הבנה (כמש"פ רש"י בראשית יח, ב) כלומר, שכל כך נזדככו אותו הדור, דור דעה, בקבלת התורה **עד שראו והבינו בזך שכלם גם את המצוות השמעיות, מה "שאי אפשר לראות להבין במקום אחר", כלומר, מה שהחדורות אחריהם אינם יכולים להשיג ולהבין.**

מעדני מלך

מכח אנכי ולא יהיה לך, נשרש כח מס"נ בכל ישראל

כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים, בזה שאמר הקב"ה בעצמו לישראל 'אנכי' ו'לא יהיה לך', על ידי זה נרשם ונחקק בלב כל איש ישראל האמונה בו ית"ש, **"עד שאפילו חקל שבקלים מובר נפשו על קידוש שמו יתברך. וזה לבעבור נסות שתעמדו בנסיון".**

קדושת לוי

ההתגברות על חמדות עוה"ז, בכח החמדה לעשות רצונו

לא תחמוד. הן ידוע קושיית ה"אבן עזרא" "איך יהיה אדם שלא יחמוד' כו', ועיי"ש תירוצו. וי"ל בהקדם אמרם ז"ל (אבות ב, ד): **"בטל רצונך מפני רצונו",** ונראה בכוונתם, **שמפני תשוקתך לרצון ה', יתבטלו כל הרצונות והחמדות שבעולם. "כי אף שיש חמדה לעיניי עולם הזה"** אך התשוקה צריך להיות באדם לקיים מאמר ה"', **וזאת החמדה תגבור נגד כל החמדות שבעולם",**

שפת אמת (תרל"ו)

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמתן ידים בכוחות אלהיהם
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

מלאכי צבאות ידדון מגודל עריבות מתיקות התוה"ק וכל העם רואים, ולכך דחקו א"ע ירגישו ג"כ את זאת

וכל העם רואים את הקולות וגו'. יש לפרש בזה על דרך ששמעתי משל מן אא"ז [אדוני אבי זקני הבעש"ט הק'] זללה"ה שהיה אחד מנגן בכלי זמר יפה מאוד במתיקות ועריבות גדול ואותם שהם שומעים זה לא יכלו להתאפק מגודל המתיקות והתענוג עד שהיו רוקדים כמעט עד לתקרה מחמת גודל התענוג והנעימות והמתיקות וכל מי שהיה קרוב יותר והיה מקרב עצמו לשמוע הכלי זמר היה לו ביותר תענוג והיה רוקד עד מאוד, **ובתוך כך בא אחד חרש שאינו שומע כלל חקול של כלי זמר הערב רק ראה שאנשים רוקדים עד מאוד והם בעיניו כמשתגעים ואומר בלבו כי לשמחה מה זה עושה ובאמת אילו היה הוא חכם וידע והבין שהוא מחמת גודל התענוג והנעימות קול של כלי זמר היה הוא גם כן רוקד שם והנמשל מובן, ויש לפרש בזה 'וכל העם רואים את הקולות' היינו שהשי"ת הופיע על כולם כאחד אור אלוהותו שהשיגו יחד כולם כשראו גודל השמחה כי מלאכי צבאות ידדון ידדון וכו'** (שבת פ"ח:) **"הבינו שהוא מחמת מתיקות ונעימות אור התורה הקדושה ודחקו עצמם לשמוע קול התורה"** אע"פ שהיו קצת חרשים מכבר שלא היו שומעים את הקולות הכל נעשו פקחין ועיינין פקוחין שהיו רואים החדוה והשמחה הגדולה **הבינו שהוא בודאי את הקולות היינו נעימות ועריבות חקול של תורה** אע"פ שהם לא השיגו זה נעימות התורה **הבינו על ידי השמחה שהוא בודאי מגודל נעימות התורה ולכך דחקו עצמם לשמוע חקול ממש אולי ישיגו ויבינו נעימות אור התורה והמשכיל יבין.**

דגל מחנה אפרים

תפילה

ביאור נשגב עפ"י הזה"ק, האיך פועל קדושת התפילה בהתלהבות בכחי' פעולת הקרבן הקרב ע"ג המזבח ממש

וחר סיני עשן כולו מפני אשר ירד ה' עליו באש ויעל עשנו כעשן הכבשן. צריך להבין איך שייך אצל השכינה הקדושה הענין עשן, וכי אש השכינה אש גשמיי כו'. ונראה לרמוז בזה דהנה אי' בזוה"ק פרשת שמות (ח"ב כ.) פתח ואמר **'דודי לי ואני לו הרועה בשושנים'**, מי גרם לי שאני לדודי ודודי לי, מפני שהוא מנהיג עולמו בשושנים, מה שושן יש בו ריח והוא אדום מוצקין אותו והוא מתהפך ללבן ולעולם ריחו לא זז, כך הקב"ה מנהיג עולמו בדרך זה שאלמלא כן לא יתקיים העולם בשביל האדם החוטא, והחטא נקרא אדום כמה דאת אמר **'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו'**, מקריב קרבנו לאש שהוא אדום וזורק הדם סביב למזבח שהוא אדום, מדת הדין אדום מוצקין אותו ועולה העשן כולו לבן ואז האדום נהפך ללבן נהפך מדת הדין למדת הרחמים כו', וכתיב (יחזקאל מה, טו) **'להקריב לי חלב ודם'**, כנגד זה אדם מקריב חלבו ודמו ומתכפר לו, זה אדום וזה לבן מה השושן שהוא אדום והוא לבן אין מוצקין אותו לחזור כולו לבן אלא באש כך הקרבן אין מוצקין אותו לחזור כולו לבן אלא באש וכו', **אמר רבי יוסי כשהיה בית המקדש קיים אדם מקריב קרבנו בענין זה ומתכפר לו עכשיו תפילתו של אדם מכפר לו במקום הקרבן כי האי גוונא,** עכ"ל.

ולהבין ענין זה כשהקרבן נקרב על גבי המזבח והעשן עולה כולו לבן יתכפר לחוטא האדמימות של החטא, הענין הוא **כי ע"י שהאדם מתחרט על שעבר על רצון הבורא ברוך הוא ותבער בו אש התשובה כיקוד אש ומגודל תבערת יקוד אש התשובה אשר בוער בקרבו אם היה אפשר לעשות בעצמו מה שעושין בקרבן ממש היה עושה, ומי שתבער בו אש התשובה כל כך מגודל החמימות אשר בקרבו נתגבר בתוכו כח האש ונתמעט דמו שהוא אדום שתשרפהו האש ונהפך ללבן, על כן אחר כך כשמקריב הקרבן על גב המזבח ונקרב הדם שהוא אדום ונהפך ללבן באש והעשן עולה לבן עולה עם העשן האתערותא דיליה עד כמא הכבוד,** ועל כן היה שם דבר המעלה עשן, כדי שיעלה עד לשמים. וע"י שעם העשן שהוא לבן **עולה הלבנונית של אדם שנהפך מאדום ללבן ע"י אתערותא דיליה, מעורר העשן האש שלמעלה ויורד על המזבח האש שלמעלה** ותאכל את העולה כו', על ידי אתערותא דלתתא מתעורר אתערותא דלעילא, וירד אריה של אש על גבי המזבח. **ועתה התפילה היא במקום קרבן, חנה אם האדם מתפלל בהתלהבות גדול ובתשוקה גדולה ורשפי שלהבת י"ה תבער בו נתגברה בקרבו כח האש ותשרוף את חלבו ודמו ונהפך האדום ללבן, והחבל היוצא מפיו נראה בחוש שהוא כמו עשן והבל ההוא עולה עד כמא הכבוד. ובעשן הזה כל המחשבות והיראה והאהבה של התפילה, והעשן הזה תעלה לריח ניחוח לפני ה'** וע"ז מעורר מים דכורין כמו המשל דלעיל כו'.

והנה כשאמרו ישראל נעשה ונשמע אמרו בהתלהבות גדול ובתשוקה עזה ותבער בם רשפי שלהבת י"ה כנ"ל ומגודל החמימות תשוקתם נתמעט דמם ונשרף ונתהפך האדמימות שלהם ללבן ומהבל פיהם נעשה עשן והעשן ההוא היה כולו לבן מפני גודל חמימות האש אשר היה בוער בקרבם והעשן החוא עלה עד הכסא הכבוד והיה מעורר אתערותא דלעילא ונגלה עליהם הקב"ה וירד באש ליתן להם התורה. וזהו **'וחר סיני עשן כולו'** פי' שהם התיצבו בתחתית ההר **וע"ז שאמרו נעשה ונשמע בתשוקה גדולה עד שתבער תשוקתם כלפיד אש, והחבל פיהם עלה על הר סיני כעשן, 'מפני אשר ירד עליו ה' באש'** פי' קודם אשר ירד עליו ה' באש, וע"י אתערותא דלתתא היו מעוררין אתערותא דלעילא. **והעלו עשן בהבל פיהם מגודל חמימות תשוקתם שבקרבם ונתעורר ע"י הבל פיהם אתערותא דלעילא וירד הקב"ה באש משמי מרום ונתן להם התורה הקדושה.**

מאור ושמש

הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם. ויש לפרש שהשי"ת גילה למשה שני טעמים שהוא צריך לסרסור הגם שהוא מגלה שכינתו לעיני כולם, אי כי הם אינם כדאים לנבואה רק באמצעות משה, כי עפ"י מ"ש המפרשים שאם היו כל התרי"ג מצות מפי הקב"ה בעצמו היה צריך ליתן השכר תיכף משום בל תלין, ואיתא בירושלמי טלטל הקב"ה מתן שכרן של מצות כדי שיהיו עובדין אותו באמונה, ופי' ביפה מראה דאם היה השכר בעוה"ז היה שכר האמונה נעדרת דלא הוי אמונה כלל דאיך יתכן אמונה במה שנראה בחוש, וזהו אומרו הנה אנכי בא אלי"ך בעב הענן, אלך דייקא, והטעם הוא בעבור ישמע העם בדברי עמך, היינו טעם אי כי רק באמצעותך יוכלו לשמוע, וגם בך יאמינו לעולם, הוא טעם חבי כי אם ינתן התורה על ידך לא יהיה השכר בעוה"ז דע"י שליח ליכא בל תלין, א"כ יהיו נשארים לעולם באמונה ואינה נעדרת מהם, משא"כ כשישמעו מפי עצמי תהיה האמונה נעדרת.

(ישמח משה)

☆

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר. וי"ל דבא לרמז מ"ש המפרשים כי יש הרבה מצות שאינם באים לידי אדם כל ימי חיו, וא"א לקיימן אלא ע"י לימוד, ומקבל עליו לעשותן היינו בכלל מ"ש חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה כי מחשבה טובה הקב"ה מצרף למעשה, ויודע כי בכלל אנכי ולא יהיה לך נכלל כל התרי"ג מצות העשה והלי"ת, ושמא תאמר איך אפשר לקיימן כולן בפועל המעשה ע"כ התחכם ואמר וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, כלומר שאם א"א במעשה די באמירה בפה וברצון הלב, כמו שכתב הרמב"ן שמלת אמירה קאי על חפץ הלב ומחשבה, והקב"ה מצרפה כאילו עשאה בפועל ממש.

(ויטב ל"ב)

☆

אנכי ה' אלקיך וגו' לא יהיה לך וגו'. ונראה הכוונה דנודע שבכל ענין הקדושה אשר האדם רוצה לבא בתוכה ולדבק בה, צריך לחכין מקודם מקום פנוי להחזקת הקדושה לטהר לבו מכל שמץ ופגם ולסור מהדברים הרעים אשר בו כדי שלא יהיה זורע אל הקוצים, וע"כ צריך להיות מקודם עובד בבחי' סור מרע שלא לעשות מכל הרעים המפסידים בעבודה הק', ואח"כ יוכל לקיים ועשה טוב לעשות כמצוה מפי הקב"ה בשלימות כראוי, והנה אחז"ל ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, ונעשו אז קדושים וטהורים מכל שמץ פגם החטא, וע"כ אמר הקב"ה מקודם אנכי ה' אלקיך, לרמז שבמעמד הזה יכולים להיות מקודם ועשה טוב בקיום מ"ע המצוה.

(קדושת יו"ט)

☆

כה תאמר לבית יעקב ולבית ישראל. וברש"י כה תאמר בלשון הזה וכסדר הזה לבית יעקב אלו הנשים ותגיד לבנ"י אלו הזכרים,

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות"ה "ק עצי התמרים

מצווין ועומדין להרבות בדברי תורה לבני ישראל בלא לחוש לכלום

ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלת אל דר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו. שמעתי מאבי הגאון מסעליש זצ"ל בעל ה'נפש יהונתן' שהיה תלמיד מובהק מהגה"ק בעל ייטב לב מסיגוט זי"ע, והיה שם בחג השבועות האחרון לימי חייו עלי אדמות, **ואמר אז תורה** על הפסוק "ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו, דהנה היו צדיקים שמיעטו באמירת דברי תורה ברבים, והיו גם כאלו שלא אמרו כלל, מחמת החשש שיבואו לידי התנשאות וגאות, **אך הדרך ישכון אור של אבוה"ק שלא חששו לזה, והרבו באמירת דברי תורה ולא חששו שיגיע לידי התנשאות, משום שחקקו הידיעה בנפשם שהם כמו הר סיני, שאף שנתן עליו השי"ת את התורה לעם בני ישראל, מכל מקום לא נהיה יותר חשוב בעיני עצמו.**

וז"ש "**ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות**", היינו שלא יגיעו לידי התנשאות וגאות, כי "**אל הר סיני**", היינו שילמדו מן הר סיני שלא החשיב את עצמו לכלום אף שקבלו ונתנו התורה עליו, ולכן "**כי אתה העדתה בנו לאמר**", היינו שיכולים לומר דברי תורה ברבים בלא שום חשש, **וסיים הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע ואמר: "אני מצוה לבני ולנכדי שיאמרו וילמדו לבני ישראל תורה", וזה היה התורה האחרון שבישר צדק בקהל רב, לפי שהיה חלוש למאוד ל"ע ולא ערך עוד את שולחנו ברבים עד הסתלקותו ביום ו' אלול.**

נפש יהונתן

ויתבאר ע"ד שכתב בשב שמעתתא לפרש אמרם ז"ל בת תחלה סימן יפה לבנים, עפ"ד הזוהר שמכנה להיראה בשם בת, ולתורה בשם בן, ואמרו באבות כל שיראתו קודמת לחכמתו וכו', וזהו בת תחלה היינו היראה, סימן יפה לבנים היינו התורה דע"י היראה התורה מתקיימת ע"כ, וזש"ה כה תאמר בלשון הזה וכסדר הזה, היינו בזה הסדר דוקא קודם היראה ואח"כ החכמה, לבית יעקב אלו הנשים דבת רומז על היראה, ותגיד לבנ"י אלו הזכרים היינו אם יראתו קודמת יוכל להיות קיום להתורה, וז"ש אלו הזכרים היינו כינוי לתורה כנ"ל.

(עצי חיים)

☆

אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרים וגו'. נראה לפי מה שהקשה בטוי"ז למה תקנו ברכת שלא עשאנו גוי בלשון שלילה ולא דרך חיוב שעשאנו ישראל, וי"ל שרצו להורות בזה שלא יטעה האדם לתלות ח"ו חסרון בבריאת האדם על בריאת העכו"ם, כי באמת יש צורך אף בבריאת עכו"ם ע"י"ש, ולדרכו נלך ע"פ מה שהאריך בקדושת לוי כי מאתו לא תצא הרעות רק הכל טובות, וכל המכות היו טובה גדולה לפרעה ולמצרים, שע"י נתגדל ונתקדש שמו יתברך בעולם, אך האומות הם ערלי לב ואטומים לחבין התועלת הזה ע"י"ש, ולפי"ז מובן שלא תקנו לומר שעשאנו ישראל כי אז היה משמע שאין צורך כלל בבריאת העכו"ם ובאמת יש צורך בהם כנ"ל, ולכן מברכין שלא עשאנו גוי שנותן הודיה עלך שהוא לא נברא באופן כזה, כי סו"ס עיקר תכלית הבריאה לקיים תורה ומצוות וז"ש"ה אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, היינו המכות הגדולות ונפלאות אשר עשיתי למצרים, אשר ע"י"ז יצא קידוש ה' גדול, ומשם ראיתם שיש צרך גדול אף בבריאת העכו"ם, אכן ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה מכל העמים, שע"י קבלת התורה יוגדל מעלתכם מכלהעמים, ויוכלו לברך שלא עשאנו גוי על שלא נבראו באופן כזה אף שיש בהם קצת צורך וחשיבות בעולם.

(ברך משה)

☆

אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה. ונראה בהקדם מה שפיי בישמח משה הכתוב הלא אם תטיב שאת, כי לפעמים היצר הרע מדיח את האדם מדרך הטובה בהראות לו שפלותו ופתיחותו, וכבר כתב בעקידה כי למען יגיע האדם אל שלימות המכוון, מחויב שתהא השקפתו אל החלק המעולה שבו ולא אל חלק הרע והפחות, וזש"ה הלא אם תטיב שא"ת, דלטוב ישא את עצמו ויאמר הלא אני חלק אלוה ממעל ע"כ, ולכוונה זו אמרו חז"ל דע מאין באת, כלפי האבות האיך אתה נראה, ומזה יוכנע לבבך לעבודת ה', אבל לעומת זה צריך אתה להזהר שאי אתה בא לעבירה, שלא תבא לידי עבירה על ידי ענוה פסולה, והנה שתי בחינות אלו היה במשה רבינו כי אמר גר הייתי בארץ נכריה, והיה נחשב בעיניו לכלום, אבל לעומת זה היה יודע כי אלהי אבי בעזרי, שהשי"ת בעזרו לסייעו בעבודתו בזכות אבותיו חלק המעולה שבו, וע"י"ז ויצילנו מחרב פרעה הוא ענוה פסולה המעביר את האדם מדעת קונו ח"ו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

הגבול היה צריך להכריז 'עד פה תבא' כיון דהר סיני נעקר ולא הי' ניכר הגבול

והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו וגו'. ופרש"י ז"ל "לאמור", הגבול אומר להם השמרו מלעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך". ודייק רביה"ק (בעל דברי יואל זללה"ה), **מאיפוא לקח רש"י הק' דרשה זו והנם הזה שהגבול היה אומר, דבר שלא נזכר בדברי חכמינו ז"ל.**

ופירש רבינו, דהנה רש"י ז"ל פירש לעיל מיניה באותו הפסוק, **"והגבלת, קבע להם תחומין לסימן שלא יקרבו מן הגבול והלאה"**, ואמרו חז"ל שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית, והר סיני נתלש ממקומו והיה עומד באויר כגיגית על ראשי בני ישראל, **וכיון דהר סיני נתלש ממקומו, שוב לא היה ניכר הגבול אשר הוגבל על ידי משה רבינו שלא יקרבו מן הגבול והלאה**, כי הלא לא ניכר היה הגבול שהוגבל מקודם, ולא יוכלו בני ישראל לדעת עד היכן מותר להתקרב, **אם כן על כרחך היו צריכין לנס זה, שהגבול עצמו היה אומר להם 'השמרו מעלות מכאן והלאה'. והוא חידוש נפלא.**

וכאשר אמרתי את דבר החידוש הזה לרב ות"ח אחד, ענה הרב הנ"ל, דעד עכשיו רגיל היה להבין את דברי רש"י בדרך משל, לא שהגבול היה מדבר, אלא שהגבול היה מגלה להם שעד המקום ההוא אפשר להתקרב ולא יותר, ולא שהגבול היה מדבר, ולפלא היה בעיניו שרבינו למד את דברי רש"י כפשוטם. **ואמרתי את דברי הרב הנ"ל לרבינו, ואמר לי רבינו**, כי הדיוק הזה, דהיינו איך הוציא רש"י ז"ל נס שלא נזכר בחז"ל, שהגבול היה מדבר, חקירה זו כבר נמצאה בספרי אחד הקדמונים. וראיתי בספר 'צידה לדרך' פירושים על התורה ועל רש"י, (מהג"ר ישכר בער ב"ר ישראל ליזער פרנס איילנבורג), שנדפס בפראג עוד בשנת שפ"ג, וז"ל שם: נשאלתי למה לא כתבה התורה בפירוש נס גדול כזה, כשם שכתבה התורה הנס של "ויפתח ה' את פי האתון", ותירץ שם תירוץ הגון לפי סגנונו. **עכ"פ חזינן דגם הגדולים מהדורות הקודמים הבינו את דברי רש"י כפשוטן, דהגבול היה מדבר, אלא שנדחקו לתרץ מדוע לא נכתב הנס הזה בפירוש.**

בוצינא קדישא (ח"א, דף תכ"ט)

ליקוטי אמרים מהרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

וישמע יתרו וגו'. מה שמועה שמע וגו', קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (רש"י). רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים (יבמות קט:). וכתבו (תוספות): זהו היכי שמקבלין אותו מיד, אבל אם הם מתחילין להתגייר יש לנו לקבלם, שהרי מצינו שנענשו מצרים ימק ויעקב אלא קבלו לתמוך שבאה להתגייר, והלכה והיתה פלגש לגליפז בן עשו, ופיק מינה עמלק דלעריתהו לישראל; ומצינו דמלחמת עמלק נתברר שיש לקבל גרים אם הם מתחילים להתגייר. והנה יתרו היה מסופק אם יקבלו אותו, כי רואה שגם את תמנע לא רצו האבות לקבל, ואולי לא ירצו מטעמא דרעה אחר רעה, וזהו **מה שמועה שמע וגו'** להתגייר, **מלחמת עמלק**, דמשם מוכח דצריך לקבל גרים המתחילים.

(דברי יואל)

וישמע יתרו וגו'. אין מקבלים גרים לימות המשיח, כיוצא בו לא קיבלו גרים בימי דוד ושלמה (יבמות כד:). הנה בשעת יציאת מצרים לא מצינו שהיה אינה קטרוג על ישראל, ורק בקריעת ים סוף כתבו (רש"י) על ויסע מלאך האלהים: בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, שהוא דין, מלמד שהיו ישראל נתונים בדין בשעה שעה, אם להנצל אם להאבד; וגם במלחמת עמלק אמרו חז"ל בכתיב: וכשאר ימים ידו וגבר עמלק, ורק בחסדי ה' נצחו אותו. וזהו **מה שמועה שמע וגו'** להתגייר, הרי היה צריך להשוש בן לא יקבלו אותו, כי בשעתו הזמן היו ישראל ברוח המעלה, אבל כיון שנאמר **קריעת ים סוף ומלחמת עמלק**, השכיל לבעה שהיתה מדת הדין מתוחה גם על ישראל, לפי שהעונות גרמו להם שלא הגיע עדיין תיקון השלם, לפיכך הלך להתגייר. וזהו **וישמע יתרו את כל אשר עשה 'אלהים' למשה ולישראל**, שראה תוקף שליטת מדת הדין שהיתה בשעת קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, הגם **כי הוציא 'הוי"ה'** ממדת הרחמים **את ישראל ממצרים**, אעז לא היה כלל מדת הדין, אם כן היה צריך למשוש חולי לא יקבלו אותו, אבל הלך להתגייר כיון שראה שמדת הדין שולטת ועדיין אין עולם התיקון.

(מלוקי תורה)

וישמע יתרו וגו'. אין מקבלים גרים לימות המשיח, כיוצא בו לא קיבלו גרים בימי דוד ושלמה (יבמות כד:). והנה אמרו (בראשית רבה לב): נשבע ה' שלא יבוא מבול לעולם, אבל לעתיד תתבטל השבועה; נמצא למס היה כבר עולם התיקון בשעת **קריעת ים סוף**, לא היה צורך שיטביע ה' את המצרים בתוך הים, אלא היה יכול להביא מבול מים עליהם כמו שעשה בימי נח, ולכן הלך יתרו להתגייר, שהיה בטוח שיקבלו אותו. ודבר זה הוכיח גם **ממלחמת עמלק**, דאמרו (תנחומא תצא): מלחמה ה' בעמלק מדור דור, מדורו של משה עד דורו של משיח; ומזה הוכיח יתרו, דכיון שדורו של משה עדיין יש להם מלחמה עם עמלק, הרי מוכח שעדיין לא הגיע דורו של משיח.

(דברי יואל)

וישמע יתרו וגו'. לכאורה למה לא נתגייר יתרו במקומו. ונראה דאמרו (רש"י) על (שמות יח): ויקח משה רבו, ומהיכן היו הבהמות הללו, אם תאמר משל מצרים הלא נאמר (שם ט): וימת כל מקנה מצרים, ואם תאמר משל ישראל והלא נאמר (שם י): וגם מקנינו ילך עמנו, משל מי היו, מן היערים את דבר ה'; נמצינו למד שהביא את המצריים לרדוף אחר ישראל, שמזה נמצא הנס של קריעת ים סוף, היה בסיבת ירמי ה' שהיו בין המצריים, למס לא היו ביניהם לא היה להם במה לרדוף. ולכן כשראה יתרו שנאמרו לבו ליראת את דבר ה', לא רצה להשאר בין המדייניים, כדי שלא יהיה גורלו כגורל ירמי ה' שהיו בין המצריים. וזהו **מה שמועה שמע וגו'**, ולא נאמר בביאתו להתגייר, **קריעת ים סוף**, שכל זה היה בסיבת ירמי ה' שהיו בין המצריים. והנה אמרו (מדרש): נשבע ה' שלא יבוא אחד מכל האומות להתגייר שיקבלו אותו, ומביאתו של

עמלק לא יקבלו תורה; ועל כן כשנאמר **מלחמת עמלק**, ונשבע ה' לקבל גריס מכל המומות חוץ מעמלק, הלך להתגייר.

(מידושי תורה)

וישמע יתרו וגו'. ואמרה הגרפית לגליהו (מגלמס ג' י): נשמע מלי להזכיר עוני, כי כל זמן שהייתי דרה בין רשעים, היה ה' מעריך מעשי מול מעשיהם, והייתי נחשבת לצדיקת, ועכשיו משנשמע מלי נזכר עוני. ולפי זה יש יותר הגיה להגיל מגרה כל זמן שדר בין הרשעים, כי לפי ערך הרשעים יגדלו זכויותיו, אבל בשכונת צדיקים יזכרו עוונותיו. ומנסן דרך זה הוא מסוכן, שעלול להימשך מחריבם, ולעומת זה יש שברת, לשדרבה זכות הצדיק מסייעתו להגיל. וזה היה שפיקו של יתרו, שכבר התליט להתגייר מעת שנשמע על יציאת מגריס, אולם היה מסופק אולי ישאר במקומו, כי אם יבוא בשכונת הצדיק יזכר עוונו. והגה בקריעת יס סוף ומלחמת עמלק היה גם משה נכלל בהגרה עם ישראל, ועל כן זכו ליסועה מצד מדת הדין, שאף מדת הדין הסכימה להצלתם, שסורת הדין נותנת שיגיל הצדיק, אבל ביציאת מגריס שלא היה משה בכלל השיעבוד, היה הגם רק במדת הרחמים. וזהו **כי הוציא ה' ה' במדת הרחמים את ישראל ממגריס**, אבל **כל אשר עשה לאלהים** זו מדת הדין **למשה ולישראל עמו**, שז היה הגם גם במדת הדין. וזהו **מה שמועה שמע וגו קריעת יס סוף ומלחמת עמלק**, כי משם השכיל כי יש יותר הגיה להגיל בהצטרף אל הצדיק, כיון שגם מדת הדין מסכמת.

(דברי יואל)

וישמע יתרו וגו'. בשעת יציאת מגריס עדיין לא היה ליסראל סימן בבירור שה' הוא שהוציאם ממגריס, עד שעשה להם ה' אות סימן שידעו על ידו שהוא הוציאם (ברכות נח.). ואפשר שהסימן נקי על קריעת יס סוף, משם היה התגלות ה' בשיעה גבוהה מאוד (מכילתא בשלח ג), או אפשר שבמלחמת עמלק נודע להם, שעמלק בא עליהם בכח הכשפים היותר חזקים, ואמרו (רשב"ם שמות כט.): והיה כאשר יריס משה ידו וגבר יסראל, וכי ידיו של משה עושות מלחמה, אלא לומר לך כל זמן שהיו יסראל מסתכלין כלפי מעלה היו מתגברים; ומזה היו יכולים לרעות שה' הוא העושה להם את כל הנסים. והנה יתרו כשנשמע מהנסים של יציאת מגריס, היה גם כן מסופק מאיזה לד בזו הנסים ליסראל, אם מלד הקדושה או להיפוך, על כן לא רצה מיכף לבוא ליסראל, **ומה שמועה שמע ובא קריעת יס סוף ומלחמת עמלק**, דבזה ידע **כי הוציא ה' את יסראל ממגריס.**

(תשב)

וישמע יתרו וגו'. שלשה היו בחותה עלה בלעם מיוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, מיוב ששתק נידון בסורין, יתרו שבחת זכו בני בניו ליושב בלשכת הגזית (סנהדרין קו.). נראה שיתרו למד ממלחמת עמלק שאסור ליושב עם רשעים, דלמרו (פרקי דרבי אליעזר מג): עמלק לא היה יכול לנגוע רק בחותן שהיו חוץ לענן; ולכאורה היה להם עלה שיכניסו את כל חותן שהיו חוץ לענן בין ענני הכבוד, וממילא לא יוכל עמלק להתגרות בהם. אבל הם לא עשו כן אלא הניחו חותם חוץ לענן, לפי שאסור ליושב יחד עם רשעים. וזהו **מה שמועה שמע ובא, מלחמת עמלק.**

(דברי יואל)

וישמע יתרו וגו'. שלשה היו בחותה עלה בלעם מיוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, מיוב ששתק נידון בסורין, יתרו שבחת זכו בני בניו ליושב בלשכת הגזית (סנהדרין קו.). לכאורה למה לא התחבר יתרו בעצה עם מיוב שהיה לדיק גמור, לאם היה מתחבר אליו היו תרי לגבי חד, וחולי נתבטלה עצת בלעם ברוב. ונראה להגה ממשלה שלו, בחותה שעה מלחמה ה' בעמלק; ולכאורה מה מיכפת לן בעמלק לעתיד, שכל החומות יהיו גריס, ואף אם יאחר עמלק מה יוכל להזיק כשיהיה יחיד נגד כל העולם. ומנסן מבואר מזה, שאף אם הלדיקים הם רובו ככולו, כל זמן שיש ביניהם רשע אחד יוכל להזיק לכולם, ומזה רמיה שהלדק עם יתרו שברח ולא רצה להיות מיועצי פרעה, הגם שבצירוף מיוב היו תרי לגבי חד, שאסור ליושב עם רשעים. וזהו **מה שמועה שמע ובא**, דלכאורה מיך מלאו לבו לבוא אל מחנה יסראל, והוא מאחר גרם להם לרות בבחירתו, לכך אמר ששמע **מלחמת עמלק**, ובזה התברר לדקתו.

(דברי יואל)

סיפורי צדיקים, בגיאוגרפיה הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

כי יבוא אלי העם לדרוש את האלוקים

מסופר על הרה"ק ר' שמואל מסאלאנט זצוק"ל (גאב"ד ירושלים) שהי' כל ימיו מסור למען עם ה' והי' ביתו פתוח יומם ולילה ממש בלי הרף לכל יוצא ובא מנער ועד זקן וכשהי' בזקנה מופלגת וחלש מאוד ביקשו מקורביו לקבוע שעות מסויימות לקבלת הקהל והוא לא רצה ודחה אותם באמרו הרי אנו מצווין להדבק בדרכיו ית"ש ונאמר כי הוא אל זן ומפרנס אותנו בכל עת ובכל שעה ואין שעות לפניו רק כל כולו מסור לעולמו וכמו"כ אנחנו צריכים לידבק במידותיו ודפח"ח וזה ג"כ הי' מענה מרע"ה ליתרו כששאלו מדוע יושב מבוקר ועד הערב ענה ואמר כי יבוא אלי העם לדרוש את האלוקים שדרושים ממנו שאדבק במידותיו ית"ש וזה מידתו לפרנס עולמו בכל עת וע"כ מוכרח אני ג"כ לישב כל היום מבוקר עד הערב.

(אלופי יהודה)

וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר

פעם אחת בשבת תשובה לא נכנס הרה"ק מטשארטקוב לשולחנו הטהור ובסעודה שלישית נכנסו כמה מחשובי החסידים אל הקודש פנימה וסיפרו לו שהחסידים שרויים בעגמ"נ וצער על שלא זכו להסתופף בצל קדושתו וכמה מהם בא ממרחקים ועלה להם הדבר בהרבה עמל ויגיעה ולבסוף לא זכו לזה והשיב להם הרה"ק מטשארטקוב זצוק"ל האמת הוא שברצוני הי' לישב עמכם בסעודת השבת כדרכי אך מחמת שראיתי שהשמים התקדרו בעבים וחששתי שיעצרנו הגשם ובעבור זה נעשה אצלי היסח הדעת ולפיכך אף שאח"כ נתפזרו העננים והי' באפשרי ללכת עכ"ז לא יכולתי ללכת מחמת שלא הי' לי ההכנה מחדש כי כבר הסחתי דעתי מההכנה הראשונה ובכל עבודת הקודש צריך הכנה קודם המעשה וכדכתיב בשעת מתן תורה וידבר אלוקים כל הדברים האלה לאמר ולכאורה תיבת לאמר מיותרת אך י"ל דהנה לכאורה קשה למה הי' צריך השי"ת להתחיל את התורה עם בראשית וכמה וכמה פרשיות עד עשרת הדברות והו"ל להתחיל תיכף עם עשרת הדברות שהיא עיקר אמונתינו ויסוד היסודות אך באמת כל הדברים היו הכנה לפני מתן תורה וזהו פי' הפסוק וידבר אלוקים את כל הדברים האלה פי' מבראשית עד הנה "לאמר" כדי שיוכל לאמור "אנכי ה' אלוקיך".

(בפי ישרים)

ולא תעלה במעלות על מזבחי

שני אברכים מעיר לאדז' שלא היו נמנים על עדת החסידים נועצו יחדיו לנסוע להרה"ק מאלכסנדר כדי להתל בו ולבשו בגדי החסידים והתנהגו כמותם כדי שלא ירגישו בהם, בערש"ק הגיעו ונתן להם הרה"ק מאלכסנדר שלום ולא דיבר עמהם מאומה וכן במשך כל השבת, במוצש"ק נועדו להיכנס עוד הפעם כדי לקבלת ברכת פרידה כדרך החסידים וכוונתם הי' כדי לראות דרכו ומנהגיו כדי להתלוצץ אח"כ מהם, אמר להם הצדיק האם למדתם פעם חומש ויהי' כמצחק בעיניהם, כי הם התימרו לאמרו: מי ידמה לנו במקרא ובדקדוק לשון הקודש, והשיבו לו הן. ושאלם עוד האם ידעתם פי' הפסוק "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו" השיבו הן. ואמרו לו את הפי' אמר להם הצדיק אני יאמר לכם פירושו של מקרא: "במעלות" הוא מלשון "נפש כי תמעל מעל" "מזבחי" הוא הצדיק שזובח את יצרו ותאותו לה' וכוונת הפסוק הוא שלא תלך בערמימיות למעול מעל בהצדיק "אשר לא תגלה ערותך עליו" שאם לא תשמע רק תעלה במרמה ומעל על הצדיק אז הצדיק יגלה קלונך, את אשר אתה עושה במסתרים, דברים מכוערים ומגונים שתבוש בהם, כששמעו האברכים את דברי הצדיק ותאחזמו רעד ונמס לבם כדונג מגודל הבושה שכיסתה פניהם והצדיק הוכיחם על מעשיהם וגילה לפניהם תעלומות מעשיהם המכוערים, האברכים כפפו את ראשם ובכו בדמעות שליש ואח"כ ניחמם הצדיק ודיבר על ליבם דברי ניחומים בעניני תשובה ולא זזו משם עד שנעשו בעלי תשובה גמורים וקיבלו עליהם את דרכי החסידות.

(שיחות קודש)

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

וישמע יתרו וגו' . י"ל בדרך הלצה, וכמו שכל אחד ואחד מחבב ומנשק את הס"ת מחמת שעומדת בארון הקודש ורואה כל מעשה בני אדם ואינה מוכיחה את שום אדם, אבל את הצדיק וראש הדור המה שונאים מחמת שיראים מפניו לעבור עבירה כי הוא מוכיח אותם, וע"ז אמרו ז"ל (מכות כב:) הני בבלאי טפשאי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא. רק הצדיק אשר בעולם העליון אותו הם אוהבים ומחזיקים אותו לצדיק גדול מחמת שאז אינו מוכיח אותם והוא כמו הספר תורה, אבל אם הוא בחיים חיותו הם שונאים אותו. אמנם אין זה דרך האמת כו'.

וזהו הי' ביתרו המעלה מה שמועה שמע ובא, היינו תיכף בא אליו ולא המתין כלל. וזהו שאמר מכירו הייתי לשעב"ר, היינו עד עתה הייתי מכיר בצדיקי הדור רק לשעבר, היינו הצדיקים שהיו בעולם לשעבר, אך כל זמן שהצדיק הי' בעולם הזה לא הכרתיו כלל. אבל ועכשיו ביוה"ר, שיש לי יתרון שהכרתי להצדיק בעת שהוא עכשיו בעולם הזה, וזהו ועכשיו ביותר, והבן.

עטרת ישועה

עתה שמע בקולי איעצך ויהי' אלוקים עמך, וקשה דמשמע דעד עכשיו ח"ו לא הי' אלוקים עמו אתמהה, ויש לומר עפי"מ דמקשה בזוה"ק איך תוכל השכינה להתייצב בעדת הדיינים בשעת המשפט הלא מבואר במשנה (אבות פ"א) כשיהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים, וא"כ אין אני והוא יכולים לדור במקום אחד, ומתרץ שם דבשעה שהבעלי דינים יוצאים לחוץ והדיינים נושאים ונותנים בדין אז שכינתא ביה שריא, וזהו שאמר לו יתרו מדוע אתה יושב לבדך דאם משה הוא דן יחידי אז א"צ לישא וליתן בדין וא"כ א"צ הבעלי דינים לצאת חוצה ואיך תוכל להיות השראת השכינה אצלו, ואשר על כן פתח פיו בחכמה ואמר שתקח עמך דיינים ואז ממילא צריכים הבעלי דינים לצאת החוצה בשעה שתיהיו נושאים ונותנים ואז יהיה השכינה עמך, וזהו איעצך ויהי אלוקים עמך.

(עדות ביהוסף)

☆

במדרש כששמע משה מפי הגבורה אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים פתח ואמר ברוך שלא עשני גוי, והיא פלא, ונל"פ עפי"מ שאחז"ל שלכך אמר הקב"ה בלשון יחיד אנוכי ה' אלוקיך כדי לתת פתחן פה למשה ללמד סניגוריא על ישראל במעשה העגל לומר לי ציוית ולא להם, ובזה יל"פ הפסוקים בתהלים (פ"א י') לא יהי' לך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר אנוכי ה' אלוקיך המעלך מארץ מצרים וכו' דהיינו שע"י מה שאמר הקב"ה לא יהי' בך אל זר וכו' אנוכי ה' אלוקיך המעלך מארץ מצרים הכל בלשון יחיד הרי בכך כאילו אמר הקב"ה למשה בפירוש הרחב פיך ואמלאהו עם אמתלא טובה שתוכל ללמד סניגוריא על ישראל במעשה העגל ולכן ולא שמע עמי לקולי וישראל לא אבה לי מפני שהיתה להם עילה טובה שלא לשמוע לדברי ה' כאמור, והנה בעת מעשה העגל אמר הקב"ה למשה "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול" אלא שמרע"ה לא הסכים לזה וכמו דאי' בגמ' (ברכות לב.) אמר משה לפני הקב"ה יש לי בושת פנים מאבותי עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם שביקש גדולה לעצמו ולא ביקש עליהם רחמים עכ"ד הגמ' ובזה יתבאר דברי המדרש כששמע משה אנוכי ה"א אשר הוצאתיך מארמ"צ בלשון יחיד וע"ז ניתן לו פתחון פה ללמד סניגוריא על ישראל במעשה העגל שמח מאוד שכן מעתה לא יוכל הקב"ה לכלות את ישראל ולעשות אותו לגוי גדול ולכן אמר "ברוך שלא עשני גוי" [גדול]... כיון שיש לי לימוד זכות על ישראל לאמור לי ציוית ולא להם.

(אוד מוצל מאש)

☆

או יאמר ע"פ מה דכתיב (דברים ד' ל"ג) "השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי" ולכן כאשר שמע משה קול ד' מתוך האש שאמר "אנכי ד' אלקיך" ונשאר בחיים פתח ואמר "ברוך שלא עשני גוי" כי אם היה גוי לא היה נשאר בחיים.

(דברי שאול)

דורש טוב

ועתה אם שמוע וכו' והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ. לפי פשוטו קשה מהו זה נתינת טעם על 'והייתם לי סגולה', מחמת 'כי' לי כל הארץ. ונ"ל לפרש, דהלא משנה ערוכה בידינו 'עבד שמכרו רבו לנכרים או לחוץ לארץ יצא לחירות' (גיטין מג ע"ב), **והנה אמרו חז"ל** אשר כביכול הש"י בעצמו שומר תורתו ומקיים מצותיו, כמו שאנו מברכין על המצות אשר קדשנו במצותיו, 'מצותיו' דייקא כביכול אשר הוא בעצמו מקיימם, וכענין שמצינו בדברי חז"ל מנין שהקב"ה מניח תפילין (ברכות ו.) ומנין שהקב"ה מתפלל (שם ז.), **אם כן לפי"ז** כיון שהש"י מכר אותנו לנכרים ולחוץ לארץ, מן הדין מחויבים אנחנו לצאת לחירות, וכן יעשה הקב"ה עמנו במהרה בימינו יוציאנו לחירות עולם:

אך לפי"ז יש לכאורה לומר, כיון שאנחנו נעשינו עבדים להש"י בקבלת תורתו ומצותיו לעשותם, וכשמכרנו לנכרים ולחוץ לארץ אם כן עפ"י משפטי התורה יחוייב לנו היציאה לחירות גם מרבו הראשון, ופטורים אנחנו (ח"ו) מעול התורה ומצות של הש"י שהוא האדון אשר מכרנו כו'.

והתשובה לזה, דהנה אמרו רז"ל דשאלו האיך הקב"ה מוריד גשמים בשבת דהוה הוצאה מרשות לרשות, והשיבו דכל העולם כולו שלו, והוי כביכול בד' אמות, ואין כאן הוצאה מרשות לרשות (בראשית רבה פי"א ה'), **ואם כן לפי"ז** לא נוכל לפטור את עצמנו מעול עבודתו ית"ש לומר שהוציאנו מרשותו לרשות אחרים כיון שכל העולם כולו שלו אין כאן הוצאה מרשות לרשות.

וזה יש לפרש בדקדוק הפסוק ועתה אם שמוע וכו'. דרצ"ל 'ועתה', כשתקבלו עתה מלכותי ולעבוד עבודתי בתורה ומצות, **'והייתם לי סגולה מכל העמים'**, רצ"ל אפילו כשתהיו תוך העמים בגלות, עכ"ז תהיו קנויין לי ולתורתי, **ואם תאמר** הלא עבד שמכרו רבו לנכרים יצא לחירות, **אין לכם בזה טענה** שתצאו לחירות מן עול תורתי ומצותי מטעם **'כי לי כל הארץ', ואין זה נחשב הוצאה מרשות לרשות.**

בני יששכר (סיון מאמר ב' אות ד')

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה וגו' (פרק יח פסוק א)

... וכשאמר ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על חותנו יקרהל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך (פסוק ח), ואמר יתרו מזה עתה ידעתי כי גדול ה' (פסוק יא), למה לא ספר לו מעמד הר סיני, וממנו יודע כי הש"ת אמת ותורתו אמת וחין עוד מלבדו וכו'... ומולי נאמר שמע ימתו בחרטו מיד כי הוציא ה' את יקרהל ממצרים, ונסע מחרטו והגיע אל משה מחתי היותו חונה בהר סיני אחר מתן תורה. ולא סיפר שהזכיר לו ענין המעמד ההוא, כי הדבר עודנו קרוב ועודש שם, ובידוע כי סיפר לו:

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: (שם)

למשה ולישראל עמו.[ב] הגפלתות שעשה למשה, שעשה עמו חסד וטובה שיבא אל פרעה תמיד ולא יפחד ממנו ויביא עליו המכות על שילמו ממצרים הוא והעם עמו, והוא כמלך עליהם.[ג] ורבי מנחם אומר, למשה ולישראל, בעבור משה ויקרהל, והטעם על המכות ועניעת פרעה.[ד] וכן נראה מדעת רבותינו שאמרו (במכילתא כאן) שקול משה כישראל וישראל כמשה:

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשַּׁק לוֹ וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם: (פרק יח פסוק ז)

בכש"ט **וישתחו וישק לו.** מיי יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי שהקדים איש, זה משה, שנאמר והאיש משה (במכילתא שם):[ה]

מעשה חש"ב

א פירוש, שלכן לא נזכר שסיפר משה ליתרו על מתן תורה, על אף שבוודאי סיפר לו מעמד הר סיני. הטעם 'כי הדבר עודנו קרוב ועומד שם', ובידוע כי סיפר לו, ולכן לא הוצרך הכתוב להזכירו. ונראה להביא סמוכין לדברי רבינו שאמר 'הדבר עודנו קרוב ועודם שם', מדברי רש"י בגמרא (תענית כא: ד"ה אל מול ההר ההוא) דלא נסתלקה השכינה עד לוחות האחרונות שנתנו ביום הכפורים. ולפי"ז כשהגיע יתרו להר סיני עדיין שמע את הקולות ואת הלפידים, ועדיין היה המשך של מעמד הר סיני.

ב רש"י מבאר הכתוב כדלהלן: 'כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו' – היינו ירידת המן, הבאר, ומלחמת עמלק. [מה שאירע לישראל אחרי שיצאו ממצרים]. והמשך הכתוב, 'כי הוציא ה' את ישראל ממצרים', – הוא ענין בפני עצמו, שכמו"כ שמע הנס הגדול מכולן שהוציא הקב"ה את ישראל ממצרים. וכאילו היה כתוב 'וכי הוציא בוא"ו החיבור (מזרחי). והנה רבינו אינו מפרש כרש"י. ואפ"ל טעם הדבר, דפשוטו של מקרא משמע שכל הכתוב מיירי מענין אחד מהנסים של יציאת מצרים. כמו שכתוב 'כי הוציא ה' את ישראל ממצרים'.

ג רבינו מפרש כוונת הכתוב 'אשר עשה אלקים למשה', הכוונה על הניסים והנפלאות 'שעשה' הקב"ה למשה רבינו. והיינו שיכול היה להכנס לפרעה ללא מורא, ולא פחד ממנו כלל והוא כמלך עליהם. ועי"ז היה יכול להוציא את ישראל ממצרים. ולפי זה כל הכתוב מיירי מענין אחד, של הנסים של יציאת מצרים. וכן א"ש למה הזכיר הכתוב את משה בפני עצמו. שהיה זה נס מיוחד למשה. משא"כ לפירוש רש"י צ"ב למה נקט משה בפני עצמו, לכן הביא דרשת חז"ל 'ששקול משה כנגד ישראל'.

ד האבן עזרא סובר כדעת רבינו שכל הכתוב מיירי מהנס של יציאת מצרים, אמנם מפרש 'אשר עשה אלקים למשה ולישראל', הכוונה 'בעבור' משה וישראל. דהיינו ששמע כל המכות שעשה אלקים לפרעה במצרים 'בשביל' משה וישראל. ועי"ז הוציאם ממצרים. ולפי"ז אין כוונת הכתוב על נס מיוחד עבור משה. ועז"כ רבינו שכן משמע מחז"ל מבין שדרשו 'ששקול משה כישראל'.

ה ואפשר לומר שלכן לא למד רבינו כפי האבן עזרא, דלפי דבריו היה צריך לכתוב אשר עשה אלקים 'לפרעה ולמצרים, עבור' משה וישראל. ואפשר להוסיף לבאר שרבינו לשיטתו למה שביאר הכתוב (שמות יא ג) 'ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים' הכוונה שהקב"ה נתן מתנה למשה רבינו של נשיאת חן, ונשא חן בעיני המצרים. שבמקום שישנאו אותו בשביל המכות, הוסיפו להם חן בעיני עבדי פרעה, ועי"ז יכול היה להוציא את ישראל ממצרים. וזה כוונת הכתוב 'אשר עשה' אלקים למשה, נס הזה של נשיאת חן.

דעת רש"י שכל הפסוק מיירי ממשה, שהוא יצא לקראת חותנו, והוא השתחוה לו, והוא ישק לו והוא שאל בשלומו של יתרו. והנה עה"כ (בראשית מו כט) 'ויאסור יוסף את מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד', מפרש רש"י שיוסף נפל על צואריו של אביו ויבך, אמנם דעת רבינו שיעקב נפל על צואריו של יוסף וכלשונו 'כי איננו דרך כבוד שיפול יוסף על צואר אביו'. וכן מפרש רבינו (שמות ה, כו) 'ויאמר ה' אל אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשהו בהר האלקים וישק בו', מפרש רבינו 'אהרן נשק למשה, כי משה הענו נהג כבוד באחיו הגדול, ולכן לא אמר וישקו איש לאחיו'. – ואולי אפשר לומר לפי דעת רבינו לעיל כי משה העניו נהג כבוד באחיו הגדול, ולכן לא נשקו, וכן יוסף לא נפל אל אביו שאינו דרך כבוד, אפשר שיפרש נמי הכא 'וישק לו' שיתרו נשק למשה. – אמנם לפי זה לכאורה צ"ע שהרי תחילת הפסוק מיירי ממשה כמו שנאמר 'ויצא משה לקראת חותנו', והמשך הכתוב 'וישק לו' מיירי מיתרו, א"כ היה צריך לכתוב 'וישק יתרו', אפשר ליישב כמו שכתב רבינו (חיי שרה פרק כ פסוק לב) 'ויבא האיש הביתה ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחוץ רגליו' וגו', ומפרש רבינו שם שתחילת הכתוב 'ויבא האיש הביתה', הכוונה על אליעזר, ואילו המשך הכתוב 'ויפתח הגמלים' מוסב על לבן, וכן 'ויתן להם תבן' וגו' קאי על לבן, ולא נזכר בקרא שמו של לבן, והביא שם עוד כתובים שמוצאים כן. וא"כ שפיר אפשר לפרש גם כאן שתחילת הכתוב מוסב על משה, והמשך הכתוב מוסב על יתרו.

וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לֵאלֹקִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכֹל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכָל לֶחֶם עִם חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹקִים: (פרק יח פסוק יב)

ויקח יתרו חתן משה עולה וזבחים לאלהים. היה כל זה טרם בואם אל הר סיני. גם יתכן לפרש שסידר הכתוב כל ענין יתרו, לפי היה זה לאחר שעמד עמהם ימים רבים[א], ונתגייר במילה וטבילה והקלתם למים כמשפט:[ב]

וְאַתָּה תֶחֱזֶה מִכָּל הָעָם אַנְשֵׁי חַיִל יִרְאֵי אֱלֹקִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע וגו': (פרק יח פסוק כא)

שונאי בצע. שקונין את ממונם בדין, כהיתה למתקין מיניה ממונא בדינא למו ליינח הוא. לשון רש"י. יכלה לפרש שכל ממון שילעו בו שלטם יכול להוציאו מיד בדין ישלמו אותו ויחזירוהו מעצמם, ואפילו הוא שלהם בחמת, כגון שקנה עבד שלא בעדים, וכיוצא בו. אבל הלשון במכילתא אינו כן, אלא כך שנויה שם שונאי בצע, שהן שונאין לקבל ממון בדין, דברי רבי יהושע. רבי אלעזר המודעי אומר, שונאי בצע, אלו שהן שונאין ממון עצמן, שם ממון עצמן שונאין קל וחומר ממון חבריהם. פירש רבי יהושע שונאי בצע, שונאי שוחד, כמו כולו בוצע בצע (ירמיה ו יג), לית לבצעא מקמהו (ישעיה נו יא). רבי אלעזר המודעי לדעתי הטעם הממון הרב, ואין להם חפץ בריבוי כסף וזהב, כענין שם תשמח כי רב חילי וכי כביר מצאה ידי (איוב לו כה). כי הממון יקרא בצע, מה בצע כי נהרוג את אחינו (בראשית לז כו), ושם בצע כי תחם לרכיך (איוב כב ג), והחרמתי לה' בצעם וחיצם לאוצר כל הארץ (מיכה ד יג):

וקוב ליתיה בילמדנו שונאי בצע, שקונאין ממון עצמן ואין לריך לומר ממון אחרים, יהיו לומרים לפילו קוקן גדיסי לפילו קוקן נטיעותי כהוגן לני הנו. וזה ענין שקונאין ממון עצמן שאמר רבי אלעזר המודעי, שלא יחמלו על ממונם בענין הדין אם יבא להם הפסד ממנו. ומשם הזהירם עוד בזה לא תגורו מפני איש (דברים א יז). והבצע ממון כמו שפירשתי:

ואונקלוס אומר לסנן לקבלא ממון. ואין הממון אלו שחד, רק שלא יקבלו ממון מבני אדם במתנה או בהלואה לעולם, שלא יאמרו להם פנים בעת המשפט. וכענין שאמרו (כתובות קה:) האי דייגא דשחיל שחלתא אסור למיקן דינא. ועל דרך הפשט אנשי בצע, שהם מוהבים החמת ושונאים העושק, וכי יראו עושק וחמס אין דעתם סובלת לותו, לבל כל חפצם להלל גזול מיד עושק:[ג]

מעשה חש"ב

א דעת רבינו (בריש הפרשה) כהסוברים שביאת יתרו היה קודם מתן תורה, אמנם אימתי היה הקרבת הקרבנות ועריכת הסעודה המבואר כאן, מבאר רבינו בשני אופנים. א' שהיה קודם מתן תורה. ב' לאחר מתן תורה.

ובפשטות אפשר לבאר סברת הב' אופנים. דהנה דעת רבינו לשיטתו שיתרו קודם מתן תורה בא כשהיו ישראל ברפידים, וכן שכל התורה כסדרה נכתבו, לכן מסתבר לומר כהאופן א' שהיה מיד כשהגיע יתרו, עוד לפני בואם להר סיני, כפי סדר הכתובים. אמנם מצאנו כמה פעמים בדברי רבינו שאע"פ שנקטינן שכל התורה כסדרה נכתבו, מ"מ לפעמים כשהכתוב מספר איזה ענין, מספר כל השתלשלות הענינים שהיה עד סוף סיפור הענין, וכותב המאוחר מוקדם. ולפי"ז אפשר לומר שלכן כותב רבינו אופן הב' דאפשר שהיה אחר מתן תורה. והטעם שנכתבה קודם מתן תורה, מכיון שרצה הכתוב לספר כל ההשתלשלות שהיה שם.

ב הנה רבינו מבאר למה עשו את הסעודה, היינו משום שיתרו התגייר במילה וטבילה, והיתה סעודת ברית. ומשמעות לשון רבינו דטעם זה שהיתה סעודת ברית הוא רק לפי האופן הב', שהסעודה היה אחר מתן תורה. אבל לפי האופן א', אין לומר שזה היה ברית מילה. ואפשר לומר הטעם שהרי הגר צריך להביא קרבן והרצאת דמים על המזבח. והנה הרצאת דמים אסור על במה קטנה, כמבואר במשנה (זבחים פ"ד מ"ו) "מה בין במת יחיד לבמת צבור וכו' ומתן סביב". וא"כ אי אפשר לומר שמיד כשהגיע לרפידים התגייר והקריב קרבן והרצה הדמים, שהרי המזבח עדיין לא היה בנוי, שהרי רק ביום חמישי בנו המזבח. והרי על במה קטנה אין הרצאת דמים. אבל עולות וזבחים שפיר היה יכול להקריב. משא"כ לפי האופן הב' שהיה כבר אחר מתן תורה, ואז היה כבר המזבח. ושם שפיר היה יכול להרצות את הדמים ע"ג המזבח.

וא"כ עדיין צ"ב לפי האופן א', על מה ולמה עשו הסעודה. ובפשטות אפ"ל שזה היה סעודת קבלת פנים לכבודו של יתרו. או אפשר לומר שסעודה זו היתה סעודת אירוסין, שקידש שוב משה רבינו את צפורה אשתו. והיינו לפי מה שכתב רבינו (שמות ד כ) כאשר אמר הקב"ה למשה שישוב למצרים כתיב 'ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו', וז"ל "גם אפשר שהלכו [אשתו ובניו] למצרים, וכאשר נתעכבה שם נכספה אל אביה ושלחה עם הבנים, וזהו טעם 'שלוחיה', כי פחד יתרו שמא היה דעתו לגרוש אותה", פירוש שלכן כתיב בפרשתן (יח ב) 'ויקח יתרו וגו' את צפורה אשת משה אחר שלוחיה', לשון הנאמר בגט 'ושלחה מביתי', שבאמת חשב יתרו שמשה רבינו גירשה. וכן כתב באוה"ח הק' באמת שמשה רבינו גירש את אשתו. וא"כ שפיר אפשר לומר שסעודה זו היתה סעודת אירוסין, שקידשה שוב משה רבינו.

ג **תמצית הדברים: ששה פירושים ב'שונאי בצע'**

א. פירש רש"י: ששונאים את ממונם בדין. ופירש רבינו שכל אימת שהם יודעים שאפשר להוציא את ממונם בדין הם מוותרים עליו ויחזירו מעצמם, ואינם נזקקים לבי"ד. ואפילו שהם יודעים שהצדק עמם. [כגון הקונה עבד בלא עדים, שאף שהוא שלו מכל מקום אפשר להוציאו בדיינים].

ב. במכילתא לדעת רבי יהושע: ששונאים לקבל ממון בדין, ופירש רבינו ששונאים לקבל ממון של שוחד מבעלי הדין.

ג. במכילתא לדעת רבי אלעזר המודעי: ששונאים ממון עצמם, ופירש רבינו ששונאים ריבוי הממון, ואין להם חפץ בריבוי כסף וזהב. ואם ממון עצמם שונאים כש"כ ממון אחרים.

ד. עוד פירש בדעת רבי אלעזר המודעי: שאף אם יאיים בעל הדין עליהם ויאמר שאם יחייבו אותן ישרוף את גדישם ויכלה את ממונם, אינם נרתעים מפניו.

ה. תרגום אונקלוס: שאינם מקבלים מתנה או הלואה מבני אדם, ומפרש רבינו שאף שלא בתורת שוחד, שמא ישאו פנים להם אם יבואו לפניהם למשפט.

ו. על דרך הפשט: אנשי אמת ששונאים את העושק, [ואין הכוונה דווקא ששונאים כסף], וכי יראו עושק וחמס אין דעתם סובלם.

מאמר המשך:

שנתן מכבודו לבשר ודם (ד)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפ' וארא מצאנו (שמות ו, יג) וידבר ה' אל משה ואהרן ויצום אל בני ישראל **ואל פרעה מלך מצרים** וגו', ובמדרש מובא ברש"י שהקב"ה צוה את משה ואהרן לחלוק לפרעה כבוד בדבריהם עי"ש. וכן מצאנו בפרשת בא בפסוק (שמות יא, ח) וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא, דלא אמר לפרעה עצמו שירד וישתחוה אליו, אף שבסוף פרעה ירד בעצמו אליו בלילה ואמר קומו צאו מתוך עמי, משום שחלק כבוד למלכות, ומבואר דראוי לכבד מלך עכו"ם ואף רשע. והתחלנו לבאר קצת ענין הברכה שמברכין למלך עכו"ם 'שנתן מכבודו לבשר ודם' וטעמא, והאם מברכין גם לראש ממשלה שבזמנינו דהוא נבחר כל ד' שנים. וכעת נמשיך לבאר בענין לראות ולקבל פני מלכי העכו"ם בדין מלך ומלכה. והאם הדין הוא לברך על נשיא מדינה או פרעזידענט

הנה ב'מגן אברהם' (רכ"ד סק"ה) מביא בשם 'רדב"ז' (רדב"ז ח"א סימן רצ"ו, ח"ב סימן ג') "השלטונים שאין עול מלך עליהם לשנות דבריהם ודן והורג במשפט מברך עליהם, ועל השרים שממנה המלך בכל עיר טוב וישר לברך בלא שם ומלכות, על השופט הגדול שהוא הקאד"י אין מברכין כלל", עי"ש.

וב'רדב"ז' (ח"א סימן רצ"ו) משיב על השאלה אם מברכין לבאשא (פאשא) אשר שולח המלך למצרים ברכת שחלק מכבודו לבשר ודם, והשיב: "דבר זה נשאל מלפני הר"ר אברהם אב"ד והשיב וז"ל: כללו של דבר כל מי שהוא חשוב בשולטנותו כמלך ודן והורג במשפט ואין מי שמשנה על דבריו מהן ללאו ומלאו להן כמלך הוא ומברך עליו וכו', אבל צריך לדקדק אם השר של מצרים דומה לשלטונים שהרי אין לו רשות להרוג במשפט אלא במאמר השופט הגדול הממונה מאת המלך, וא"כ צ"ל כשיראה השופט הגדול יברך ולא כשיראה הבאשא שהוא השר, ולתרץ דבר זה צריך שתדע שיש להם שני מיני משפט, אחד שרעי ואחד עורפי, והמשפט השרעי הוא מסור לשופט הגדול והוא פוסק הדין והשר מצוה לעשות המשפט, והמשפט העורפי שהוא כמו הוראת שעה הוא מסור לשר המדינה ויכול להרוג כפי העורפי אפילו שלא מן הדין ובלא ידיעת השופט הגדול, נמצאת למד שיש דברים שיכול לעשות הבאשא לבדו ואין מי שישנהו וכו', ואע"פ שיש ביד המלך לשנותו לכל אשר יחפוץ שהרי הוא עבד מעבדיו, ה"מ אם הי' במדינה שהמלך עומד בה, אבל כיון שהוא במקום רחוק ינתן לו המלך שררה מצרים והרי הוא כמלך עצמו וכו', אבל השרים שהמלך ממנה בכל העיר טוב לברך בלי שם ומלכות, ולענין לברך לשופט לא מסתברא כלל שהרי אעפ"י שהוא פוסק הדין מ"מ אינו יכול להרוג אלא בהסכמת השר" וכו', עי"ש.

ועי' בשו"ת 'חתם סופר' (או"ח סי' קנ"ט) שכתב בזה"ל: "גם אין הדבר מוסכם אצלי דלא שייך אצל הדוכס שלנו חיוב לנהוג כבוד במלך, כי גדר המלך לענין ברכה הוא **כל שבידו להמית ולהחיות אפילו בעירו**, ובמג"א קיצר בזה מאוד ועיין סי' רכ"ד סק"ה, ובמדינת ריי"ך מברכין על כל דוכסיהם מפני שהמדינה היא שלהם ואין עליהם שום אימת מלך וגם בנימוסיהם שאין המלך מתחתן במלך אחר או עם דוכסי ריין שהמה נחשבים מלך ממש וגם בניהם נקראים פרינצן כמו בני מלכים וזה ידוע לכל מי שיודע קצת בנימוסי מדינות, והנה שמעתי שהדוכס

של מדינה זו יש לו נכסים גם ברייך ואם יזדמן שם יברכו עליהם וא"כ אטו כיון שהוא פה במדינה שאין ידו תקיפה כ"כ וכי לא יברכו עליו, וכי אם יזדמן הקיר"ה למדינה אחרת וכי לא יברכו עליו" וכו', עי"ש.

וב'תורת חיים' (שם סק"ו) דן לפי הנ"ל במדינה דאין מלך רק נשיא שנבחר וממנים אותו על סכום שנים, ועל שנים הנ"ל הוא כמלך יען שליכא מי שישנה משפטו, ורק בידו לחתום להרוג ושלא להרוג כידוע, וכבר הי' לו ויכוח עם ת"ח שאין זה מלך וכו', ואני אמרתי שאינו תלוי בהשם כי לשון מלך שקוראין הערשער שאין לשנות ממשפטו, וכמו שאמרו חז"ל מאן מלכי רבנן, ובמדינות שאין מלך בירושה רק בוחרים פרעזידענט הוא המושל ועליו מברכין עי"ש, אולם הוא מיירי דיש בידו "להרוג", אבל במדינתנו דרק בידו שלא להרוג ולפטור מעונש, אבל לא להרוג ולענוש עדיין יל"ע בדינו.

אולם ב'נמוקי אורח חיים' (שם סק"א) תמה על המ"א המביא את דברי רדב"ז, וז"ל: "איך יתכן דעל השרים שממנה המלך בכל עיר שאינם שרים גדולים יברך בלי שם ומלכות, ועל השופט הגדול שנקרא קאד"י לא יברך כלל והרי זה כמו יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא, ומה שכתב זה בשם הרדב"ז חלק ב סימן ג' וחפשתי שם ולא מצאתי כלל זה, ולאשר רוב ציוני המגן אברהם מספרי התשובות שאינם שכיחים כל כך הם מדברי הכנסת הגדולה ועיינתי שם בספר כנסת הגדולה שהביא גם כן זה בשם הרדב"ז ח"ב סימן ג והביא זה בשני פיסקאות, דעל השרים בכל עיר יש לברך על כל פנים בלי שם ומלכות ועל השופט הגדול קאד"י אין לברך כלל, וציין גם כן שתי פעמים שם רדב"ז במקום הנזכר ואינו שם כלל, רק ברדב"ז ח"א סימן רצ"ז נמצא שם מענין זה ולא כתב שם כלל מלשון הקאד"י שהביאו הכנסת הגדולה, והמגן אברהם רק חילק בין השופטים שבמצרים שלהם היה נותן המלך רשות לדון גם דיני נפשות לבדן על כן יש לברך רק בלי שם ומלכות מחמת ספק ברכה, אבל על השופט, וכתב סתם שופט ולא הזכיר תיבת קאד"י כלל, לא מסתברא כלל לברך, שהרי אף על פי שהוא פוסק הדין מכל מקום אינו יכול להרוג אלא בהסכמת השר, עד כאן לשון הרדב"ז ז"ל כנזכר לעיל. ומכל מקום קשיא כנ"ל.

ואולי נחסר על ידי הצענזור תיבת קאד"י וכחב סתם השופט, וכפי לשונם נודעה כי הקאד"י היינו מלמד שלהם בלשונותם, ולפי זה השופט הגדול קאד"י היינו פראפעסאר המלמד חוקיהם וחכמתם וכפי הנראה שהוא אינו פוסק הדין למעשה רק יושב במקום השר ודן לפניו בדעת חכמתו מציע חוות דעתו והשר פוסק, על כן אין לברך עליו, מה שאין כן השרים בכל עיר שיש להם רשות לדון בפני עצמם ברשות השר או המלך שנתן להם בעל כרחם לפי המקום וגבולו, על כן יש לומר שיברכו בלי שם ומלכות, כן יש לתרץ.

והנה בא לפנינו שאלה בעת מלכות עסטרייך אונגארן, שבא היורש עצר בחיי דודו המלך הזקן והרבנים ברכו עליו ברכה שחלק מכבודו לבשר ודם בשם ומלכות, והיתה לפי ענ"ד חשש גדול של ברכה לבטלה כיון שאינו בידו בחיי המלך להרוג או להטות חסד גנאדען וכיוצא רק להמלך לבדו, אם כי הוא ביחוסו עתיד למלאות מקומו שמא ימות חיישינן ומי יודע אם לא יאריך המלך ימים יותר ממנו ולא שייך בזה כל העומד וכו' כיון דאינו ברור כנזכר", עי"ש.

ובשו"ת 'מנחת אלעזר' (ח"ה סי' ז') נמי דן כעין זה ומסיק: "אם לברך על פרעזידענט מרעפובליק: כבר הכרעתי בנמוקי אורח חיים דעל יורש עצר אין לברך, אמנם על שר המושל דבידו כמו מלך לתת גנאדע והיינו החיים והמות בידו יש לברך" וכו', עי"ש, ומשמע דכל דיש בידו לתת גענאדע מיקרי בידו להחיות ולהמית.

שוב מצאתי בשו"ת 'אפרקסתא דעניא' (ח"א סי' ל"ב) לאחר שמביא דברי הרדב"ז הנ"ל כתב, וז"ל: "המשפט העורפי בל' ערבי נראה ודאי שהוא מה שקורין בל' ליטיי"ן פרעראגארטיוועז ובל"א פאררעכטע, ופשיטא דכל רייכספרעזידענט י"ל קאניגל פאררעכטע, ואפ"ת דאין שופטים משפט מות גם בהוראת שעה בלא משפט שופטי ארץ, מ"מ ודאי ביצא משפט מות על איש יש ביד הפרעזידענט לתת לו בעגנאדיגונג בלי השנות אחר דבריו, ונראה דהא דתלו ד"ז באם יש בידו לדון ולהרוג בלי משנה אחריו הוא מטעם מטבע הברכה שטבעו חז"ל שחלק או שנתן מכבודו לב"ו, זאת אומרת שהקב"ה שבידו להמית ולהחיות חלק או נתן קצת מכבודו זה לב"ו, וא"כ גם הפרעזידענט י"ל כבוד זה עכ"פ בגונא דלעיל, דאי תימא דתליא בעיקר המשפט הרי גם למלכים שבזה"ז שאינם דעספאטען ואינם שופטים גם עליהם לא יברכו, והרי מעשים בכ"י שמברכים ואין בינם לבין הפרעזידענט כ"א הזמן, ע"כ גם עליו יש לברך

בשם ומלכות לענ"ד. שו"ר בס' תורת חיים סי' רכ"ד שפסק ג"כ כן מכח דברי רדב"ז הנ"ל", עי"ש.

ובשו"ת 'באר משה' (ח"ב סי' ט') כתב בזה"ל: "מתחלה עלה בדעתי לומר ששפיר יש לברך על הפרעזידענט בשם ומלכות, דהנה המג"א סי רכ"ד ס"ק ה כתב שעל השלטונים שאין עול מלך עליהם לשנות דבריהם ודן והורג במשפט מברך עליהם, ועלה בלבי לומר דרק בשלטונים בעינן שיהי' בידו לדנן ולהורגן ורק אזי יש לברך עליהם בשם ומלכות, אבל לגבי מלך עצמו יש לברך שנתן מכבודו לבשר ודם בשביל שהוא המלך וכל הכבוד שלו וא"כ גם על הפרעזידענט של ארצה"ב יש לברך שבזה דומה למלך ממש, אבל מצאתי בתשו' קמוח"ז מרן הח"ס (או"ח סי קנ"ט ד"ה והנה מה שכ') שכתב בפירוש שלא כדברינו, וז"ל: 'כי גדר המלך לענין ברכה הוא כל שבידו להמית ולהחיות אפילו בעירו' עי"ש, הרי דגם במלך אין הברכה תלוי בכבוד בעצמו אלא בכחו הגדול הנופל על כל בני יוצאי מדינתו ובידו להמית ולהחיות בדין ובמשפט, והנשיא דארצה"ב דכחו רב מאוד עכ"ז להמית ולהחיות אין בידו רק ביד הערכאות היותר גדול א"כ אין לברך עליו בשם ומלכות, אבל בשאר מדינות שכל משפט מות הפרעזידענט חותמו ואם אינו חותמו אין להוציא מכח אל הפועל משפט המות, על פרעזידענט כזה יש לברך בשם ומלכות, ואין לומר פשוט דעל פרעזידענט אין לברך עליו לפי שהוא נבחר מצד העם על משך שנים אחדים ואח"כ הוא נעשה כאחד מבני המדינה, ולא תיקנו לברך ברכת המלך רק על מלך שנבחר למלך על כל ימיו ככל המלכים, זה אינו ומפורש יוצא מתשות הרדב"ז שלפנינו (חלק א' סי רצ"ו) שמשם נובעים דברי המג"א דאפילו אם יש לסלקו מגדולתו כ"ז שהגדולה בידו להמית ולהחיות מברכין עליו, ולפי"ז יעלה לנו דבזמן הזה שהרוב מלכים אינם מלכים כקדמת דנא ולרובם אין להם רק שם הכבוד מלך ואין בידם לשפוט ולדון להרוג ולהחיות אין לברך עליהם ברכת המלך בשם ומלכות רק בלא שם ומלכות, ועד בשחק נאמן ששוב מצאתי אח"ז רב כפל דברינו בספר 'תורת חיים' (סי רכ"ד אות י) ונהנתי", עי"ש.

ובשו"ת 'שבט הלוי' (ח"א סימן ל"ה) חידש דין בזה, וז"ל: "וכן פשוט בעיני דאפילו אין בידה להרוג ממש בלי התיעצות עם ראשי השלטון מ"מ היות היא או הוא היותר מכובדים בעמם וחולקים להם כבוד שאין דוגמתו ראוי לברך עליהם שנתן מכבודו, וכן יראה להדיא מתשובת הרדב"ז (ח"א סי' רצ"ו) אשר ממנו מקור הסברא דצריך שיהי' בידו להרוג שהובא בקצור במג"א שם ס"ק ה', דאין המדובר אלא מאלו שנתמנו ע"י המלך שחסרון רשות להרוג הוא סימן על חסרון גדולתם, לא במלך עצמו שאין תכסיסי החוק מונעים הברכה כיון שהוא מלך באמת והדברים פשוטים וכו', ובמלך ממש שהיא אחד המיוחד בעם בודאי בכל אופן נברך גם אם תכסיסי המלוכה כופין עליו נימוס זה או אחר וכו' עי"ש.

ובשו"ת 'תשובות והנהגות' (ח"ב קל"ט) כתב בזה"ל: "בזכרוני כשהגיע לארץ ישראל לביקור הנשיא מאמריקא נחלקו הרבנים אם לברך שנתן מכבודו או לא, ולדעתי כיון שמעמדו הוא תלוי ועומד בהחלטת בית הנבחרים שמה שבכחם להדיח אותו וסמכויותיו מוגבלים מאד אין לברך, ולא דמי למלוכה באנגליה אפי' בזמננו שעל כל חוק חדש המלכה חותמת ולא מתחלפת, אלא המלוכה בידה וביד צאצאיה וכבודה ככבוד מלכים ממש, ואף שלמעשה אינה מתערבת בסדרי השלטון מ"מ צריכים את חתימתה על כל חוק וחוק והממשלה יונקת את סמכותה ממנה וכבודה לא פחת בכל הדורות כמלא נימא, ועיין ב'משנה ברורה' (רכ"ד ס"ק י"ב) הגדר, שהשלטונים שאין עול מלך עליהם ודן והורג במשפט מברכים עליו והיינו דבכה"ג הוא מושל ואין אף אחד עליה, אבל הנשיא דארה"ב יכולים להדיחו ומלכות לזמן אינו דומה למלך ואינו ראוי לברך עליו, וכמו כן כאן בדרום אפריקא אין לנשיא מעין כבוד מלכים ולא רק אצל השחורים שלא מכירים בנשיאותו כלל אלא גם הלבנים מהם שלא מכבדים אותו ומתנגדים לו, דבר שלא יצויר במלך כעין הנ"ל שכבודו מעין כבודו ית"ש, ושפיר שייך כמלך הברכה שנתן מכבודו לבשר ודם, אבל לנשיא כאן נראה פשוט שאין לברך שהוא רק שליח העם ולזמן, ויונק סמכותו מבית הנבחרים שעלולים להדיחו ולא דומה לכבוד מלך כלל והוא רק כעין ראש ממשלה ולא כגדר מלך כלל", עי"ש.

אך למעשה האירו הפוסקים דבכל אופן אי אפשר לברך עליהם כיון דלבושם וחזותם של נשיאים הוא כאזרחים רגילים ולא בבגדי מלכות פאר וכבוד כהמלכים ואכ"מ להאריך בזה ועוד חזון למועד בעז"ה.

המשך המאמר בשבוע הבא בעז"ה

יין המובחר לקידוש

בפרשתן **"זכור את יום השבת לקדשו"** (כ' ח), ודרשי' (פסחים קו.) זכור וגו', זוכרהו על היין, דבעינן לקדש בשבת על היין, והטעם דבעי' דוקא על היין – מצינו כמה טעמים בזה

א) בתום' (שם, ד"ה זוכרהו) כיון דלשון "זכירה" כתיב על היין, דכתיב "זכרו כיין לבנון" (הושע יד) וכתיב "נזכירה דודיך מיין" (שיר השירים א), ולכן "זכור" היא על היין.

ב) בס' החינוך (מצוה ל"א) כתב הטעם כיון דטעם הקידוש היא בכדי להתעורר מתוך מעשה זה לזכור גדולת היום, ולכן נתחייבנו לעשות המעשה עם היין, לפי שטבע האדם מתעורר בו הרבה שהוא סועד ומשמח, כי לפי התעוררות האדם ומעשהו יתפעל אל הדברים לעולם.

ג) בתו' רי"ד (בגמ' שם) כתב דזהו קבלה למשה מסיני דצריך לקדש על היין (אלא שהוא כתב כן להסוברים דקידוש על היין חיובו מה"ת).

ד) בפשטות יש בזה גם ענין של שירה על היין, וכן כתב הרשב"א בתשו' (ח"ד סי' רצ"ה), וכן האריך בזה בשאילתות בפרשתן, וז"ל מנלן דעל היין דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלוקים ואנשים וגו', אם אנשים משמח דשתו ליה אלוקים במה משמח הוי אומר בשירה, מיכאן אמרו אין אומרים שירה אלא על היין עכ"ל.

ונפרט כמה סוגי יין, ברכתם, וכשרותם לקידוש

יין ישן

יין ישן דהיינו יין שעבר עליהם יותר מארבעים יום מעת סחיטת הענבים, ברכתם בורא פרי הגפן, ומקדשים עליו.

על היין מברכים בורא פרי הגפן, ואינו דומה לשאר משקין הנסחטים שברכתם שהכל כדמבואר בגמ' (ברכות ל"ה:) דיין אישתני למעלותא מהפרי עצמו שהוא סעיד ומשמח, וכן הוא בראבי"ה (ח"א ברכות סי' צ"ח), ובריטב"א (הל' ברכות פ"א ה"כ), ובשועה"ר (סי' ר"ב סעי' י'), ובמשנ"ב (סק"ב), אולם במאירי (ברכות שם) כתב רק דחשיבותו הוא שהוא זן וסועד את הלב כפת עצמו, ולא כתב המעלה דמשמח.

והנה עמדו האחרונים לגבי ברכת הגפן ביין מגיתו [דהיינו חדש פחות ממ' יום], הא בעינן סועד ומשמח, ויין מגיתו אינו סועד ומשמח, דהם אינם עדיפי מענבים עצמם, שאין בהם מעלת סועד ומשמח, וכן מצינו לגבי דיין מגיתו אינו משמח דאיתא בגמ' (סנהדרין ע.) דערב תשעה באב אין לשתות יין, ויין מגיתו מותר לשתות, וכדפרש"י (שם) דאינו משמח את הלב, אולם מצינו באחרונים דיש בהם קצת מהמעלות האלו, בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' קל"ד) מוכיח דיין מגיתו סעיד דהרי בערב פסח דאין לשתות יין מעט דסעיד והרבה יין מיגריר גריר, איתא בדע"ת (סי' תע"א) בשם הדעת קדושים דיין מגיתו דינו ג"כ דאין לשתות.

יין חדש [שנסחט בפחות ממ' יום, מאם"ט]

יין חדש, מיין ענבים [מי סחיטת ענבים, מאם"ט, שנסחטו בפחות ממ' יום] ברכתו בורא פרי הגפן, ומקדשים עליו, אולם מצוה מן המובחר למי שביכלתו לקדש על יין ישן, דהיינו יין לאחר שעבר עליו מ' יום.

בשו"ע (סי' רע"ב סעי' ב') פסק דיין מגתו [מי סחיטת ענבים שלא עברו עליהם ארבעים יום מעת סחיטתם, והיין לא התחיל לתסוס, והוא נקרא נקרא יין מגתו (מאם"ט)] כשר לקידוש, והמ"א (סק"ד) הוסיף דמצוה מן המובחר לקדש על ישן, ומ"מ מסתבר דזהו דוקא למי שנהנה מיין ישן, אבל מי

ששונאו וקשה לו שתיית היין לא שיך לומר שזהו מצוה המובחר, בזמן שזה מצער אותו, ובס' קצות השולחן (סי' פ' הערה א') כתב דמסתבר דיש להוסיף שליש לקנות יין ישן לדעת הפוסקים דגם במצוה דרבנן צריך להוסיף שליש משום הידור מצוה.

מיץ ענבים [גרעי"פ דושו"ס]

מיץ ענבים [גרעי"פ דזשו"ס] הנמכר בחנויות, ברכתם בורא פרי הגפן, ומנהג העולם לקדש עליהם, ויש המחמירים לעצמם שלא לקדש עליהם.

הנה מיץ ענבים הנמכרים הם כיין שנסחט חדש פחות ממ' יום, ואף שנסחטו כבר מזמן רב, אולם לאחר הסחיטה עושים פעולות בכדי שהיין לא יוכל לתסוס, דהיינו או שמבשלים את היין קודם התסיסה ובכך הוא גורם שהיין לא יתסוס, או שמערבים ביין חומר הגורם לו שלא יתסוס, ויש דיעות הסוברים דעל יין כזה ברכתו שהכל, ומקורם בב"י (ריש סי' ר"ם) דעל יין האירופי דעת האורחות חיים דברכתו שהכל, והיינו שמניחים עפר לבן לאחר דריכת הענבים, וע"ז היין יעמוד במתיקתו, אולם דעת הפוסקים לברך בופה"ג, עי' שו"ת מנח"י (ח"ח סי' י"ד) שהאריך בזה.

והמחמירים שלא לקדש עליהם כיון שנעשית פעולה שלא יתסוס, וסברתם דמבואר בגמ' (ב"ב) דבעינן יין משכר, ואף דיין מגתו שהוא פחות ממ' יום ג"כ אינו משכר, ועכ"ז הוא כשר לקידוש, כיון דעכ"פ הוא ראוי להיות משכר, דהיינו אם יניחנו כך היין יתסוס ויהא משכר, והביאו ראיה לזה מדברי הרשב"ם (בד"ה יין) דכתב דלכן כשר יין מגתו כיון דראוי להיות משכר, ואינו דומה ליין קוסס דאין סופו להיות שכר, ומשמע מדבריו דיין מגתו נחשב ליין וכר לקידוש דוקא כשהוא עדיין ראוי להיות משכר, משא"כ ביין שכבר אינו ראוי להיות משכר א"א לקדש, אולם פשטות הפוסקים דאפשר לקדש עליו, ומיישבים הראיה מדברי הרשב"ם הנ"ל בב' אופנים - א) דדברי הרשב"ם קאי לגבי ניסוך המזבח דצריך שיהא ראוי לשכר, אבל לגבי קידוש אין צריך שיהא ראוי להיות משכר, ועי' שו"ת שבה"ל (ח"ט סי' נ"ט) שהביא ראיה לסברא זו מדברי המאירי (ב"ב שם) שכתב כן לגבי יין מתוק שאינו משכר ופסול לגבי מזבח ומקדשין עליו, ב) דאף ביין שעשו בו פעולות ששוב לא ישכר, עכ"ז עדיין נחשב ראוי להיות משכר, כיון דמתחילה לפני שעיבדו אותו היה ראוי להיות משכר, א"כ אף שנשתנה לאחר הבישול, השינוי כבר לא משנה את מהות היין ולא פקע ממנו שם יין, ומובא דכן נהגו החזו"א והגר"ז מברסק לקדש על מיץ ענבים.

ויש מחמירים לקדש על מיץ טבעי, דהיינו שלא הוסיפו כלל מים, ומנהג העולם לקדש אף שהוסיפו בו מים.

וסברת המחמירים דמזיגת מים מהני רק ביין ממש ולא ביין מגתו, כיון דאין נרגש בו היטב טעם היין וממילא היא מאבד את הטעם בקל אפי' ע"י מעט מים, אולם מנהג העולם לקדש בכל ענין אף שהוסיפו בו מים.

יין מבושל

יין מבושל ברכתו בורא פרי הגפן וכשר לקידוש, ואם ביכלתו לקדש על יין שאינו מבושל שהוא מובחר כמו המבושל והוא חביב עליו, צריך לקדש עליו.

דנחלקו הראשונים בדין יין מבושל, וג' שיטות ראשונים בזה, דעת רש"י והר"ש (מובא בתוס' ב"ב צ"ז: ד"ה אילימא) וכן הביא הרא"ש מר' צמח גאון, דיין מבושל ברכתו שהכל, משום שעל ידי הבישול היין נשתנה ממהותו ונעשה גרוע, ודינו כמו בירקות מבושלים שמשתנים לגריעותא ע"י הבישול וברכתם שהכל, וכיון דברכתו שהכל ממילא אין מקדשין עליו דאינו נחשב ליין, דעת הרמב"ם (הל' שבת פכ"ט הל' י"ד) דאין מקדשין עליו מחמת שאינו ראוי לנסך על גבי המזבח, ובגמ' ב"ב (צ"ז.) דרשי' דכל יין שאינו ראוי לנסך על גבי המזבח אף בדיעבד אין מקדשין עליו, אף דברכתו בופה"ג, ודעת התו' והרא"ש והר"ן דברכתו בופה"ג וכשירה אפילו לקידוש, ואף דאינו ראוי לנסכים, ואף דדרשי' דכל שאינו ראוי לנסכים, אינו ראוי לקדש, זהו דוקא ביין שאינו ראוי לנסך מחמת מיאוס, אבל ביין שאינו מאוס, ורק מחמת סיבה אחרת הוא אינו ראוי לנסך, כמו ביין מבושל דאינו ראוי לנסך משום שנשתנה אף שלא נשתנה לגריעותא, בזה לא ילפי' מנסכים ואפשר לקדש עליו.

ולמעשה לגבי הברכה פסק השו"ע (בסי' ר"ב בסעי' א') דברכתו בופה"ג, ולגבי קידוש (בסי' רע"ב סעי' ח') הביא המח' ב' דיעות, והרמ"א כתב דהמנהג לקדש עליו אם היין אחר אינו טוב כמו המבושל, דאם היין אחר טוב כמו המבושל צריך לקדש עליו, לחוש לדעת המחמירין שלא לקדש עליו, ובזמירות דברי יואל מובא שרבינו הקוה"ט הידר לקדש על יין שאינו מבושל.

יין מזוג במים

המערב יין עם מים, אם מעורב בו לפחות שישית יין מכמות המים, ברכתו בורא פרי הגפן, ואפשר לקדש עליו, ואם מעורב בו פחות משישית יין ברכתו שהכל, ואין לקדש עליו, ובזמנינו נכון שלא יהא פחות מחצי כמות יין, ולכתחילה נכון להקפיד שיותר מרוב יהא יין.

הנה בדורות הקודמים בזמן הגמ' היו היינות חזקים, והיה באפשרות למזוג בהם הרבה יין, וכדמבואר בשו"ע (סי' ר"ד סעי' ה') שהיה אפשר להוסיף מים שלוש פעמים יותר מהיין או אפילו חמשה פעמים יותר מהיין, ועדיין נשאר בהם טעם היין, וברכתם בורא פרי הגפן, והטעם דאפילו מעט יין מועיל, כיון שכן הוא הדרך למזוג יין במים, ומברך לאחריו מעין ג' אף ששותה מהיין פחות מרביעית, וכפי שביאר בשו"ת פנים מאירות (ח"ג סי' ט"ז) דאל דבכל תערובת לענין ברכה צריך

כזית בכדי אכילת פרס אין ענין לכאן דבכל איסורים דכתיב בי' אכילה אם שהה יותר בכדי אכילת פרס לא מיקרי אכילה, א"כ ה"ה לענין ברכה דכתיב ואכלת, אבל בנ"ד שנתהפכו המים לטעם יין, וכן נתבאר בברכת הבית (שער ג' חלון ג').

אולם יינות שלנו שהם חלשים דנו הפוסקים כמה מים אפשר להוסיף עליהם, וישארו בטעם יין, דיש פוסקים שמקילים דגם בזה מהני להוסיף מים כרגיל, ויש פוסקים הסוברים דבעינן שיהא לכל הפחות רוב יין, ויסוד מחלקותם הוא, דבשו"ע (שם) לאחר שכתב דין מזיגה בשמרי יין דבעינן רביעית יין, כתב המח' דביינות שלנו משערים כשיעור מזיגה באותו מקום, והרמ"א כתב ובלבד שלא יהא אחד מששה במים, ונתקשו האחרונים בדברי הרמ"א דסותר לדברי המח', ובגר"א (שם) ובשועה"ר (סעי' ט' – י') וכן במשנ"ב (סקל"א) מיישבים דבריהם ומחלקים בין שמרים ליין, דהמח' איירי בשמרים והרמ"א איירי ביין, והיוצא מדבריו דאף ביינות שלנו אפשר למזוג עד שיהא אחד משישה אם נרגש בו טעם היין, אולם בא"ר (סק"י) הביא בשם העו"ת (סק"ז) דהרמ"א חולק עם המח', דלהרמ"א אפילו ביינות חלשים אפשר לערב הרבה מים, דדי בזה שנרגש טעם יין, משא"כ להמח' אינו די בזה שנרגש טעם היין, אלא בעינן שיהא דרך המזיגה, ועפי"ז מסיק למעשה דעכשיו שאין נוהגים כלל למזוג היין במים, כי היינות שלנו רפויים מאוד, אם נתערב מעט מים בו אפילו המים שנתערב בו הוא פחות מהיין, אפילו הכי אין מברכין עליו בורא פרי הגפן, וכעי"ז כתב בפמ"ג (א"א סקט"ז), אלא דהוא כתב דעד חצי מים ברכתו בורא פרי הגפן, וכן בכה"ח (סקל"א) העתיק דבריהם, ובערוך השולחן (סעי' יד) החמיר דיינות שלנו אינם ראוים למזיגה כלל ובמעט מים מתקלקלים וברכתן שהכל.

וכהיום ביקבים העושים יין, יש סוגי יין שמוסיפים בהם מים, ובשנים קדמוניות היו מוסיפים הרבה מים, ובמשך השנים התחילו למעט ולהוסיף רק מעט מים, וכהיום בעלי היקב כותבים על היין שברכתו בופה"ג אף לדעת הב"י, וזה כפי שלמד העו"ת דנחלקו המח' ורמ"א בגדר הוספת מים בין,

ולכן ביינות שלנו שהם חלשים, המחמירים אין להוסיף יותר מחצי מים, והמחמירים יותר מזה אפילו פחות מחצי מים אין להוסיף, אלא מעט לערך שליש מים, ובשו"ת שבה"ל (ח"י סי' מ"ט אות ט) דגם בזמנינו ישנם יינות חזקים ששיך בהם מזיגה של ו' חלקים, אולם כתב דצריך ליזהר בזה שלא לבוא לידי ברכה לבטלה, ובין הנמכר בחנות המעורב כבר במים, אם רוצים להוסיף בבית מים, צריך יותר להקפיד שלא להוסיף מדי הרבה מים, הן מחמת קידוש והן מחמת ברכת הגפן.

ובין הנמכר בחנות יש להקפיד ביותר שלא לערב אלא מעט מים, ובפרט במיין ענבים דאין לערב אלא מעט, ורק אם נשאר בו טעם חזק של יין, ברכתו הגפן.

דמיין ענבים [גרעי"פ דזשוס] הוא יין חלש ואפילו במעט מים מאבד טעם היין, וי"א דכיון שאין הדרך למוזגם, לכן אפילו במעט מים שמערבים בהם הם מאבדים מעלת היין, ואפילו אי נאמר שאין מאבדים מעלותם מחמת המים, עכ"ז אין לערב בהם הרבה מים, דטעמם חלש.

יין מעורב בשאר משקין

יין המעורב בשאר משקין, אם מעורב בו רוב יין ונרגש בו טעם היין, ברכתו בורא פרי הגפן, ואם מעורב בו רוב שאר משקין, או שאין נרגש בו טעם היין, ברכתו שהכל.

כדמבואר ברמ"א (סי' ר"ב סעי' א') ובאחרונים שם, והטעם שאזלינן בתר רוב ודלא כמו ביין ומים דדי במעט יין, כבר ביאר בפמ"ג ומובא במשנ"ב (ס"ק י') דבמים שדרך מזיגת יין הוא במים, ולכן לא שייך לומר דיתבטל היין נגד המים שנמזגו בם דנעשה הכל כמין אחד, משא"כ בשכר [ושאר משקין] דאין דרך למזוג בם וכשני מינים בעלמא דמי דכל מין שהוא הרוב הוא העיקר, ועיי"ש בשם הגר"א דדרך אחרת לו. ולמעשה רוב פעמים כמערבים שאר משקין נפגם טעם היין, וממילא ברכתו שהכל.

יין קרוש

יין קרוש, נכון שלא לאכלו או לפוטרו בברכה על יין ומשקין.

בפרי מגדים בפתיחה להלכות ברכות (אות י') מסתפק בדין יין קרוש בקור, מהו מברך, אם פרי הגפן או פרי העץ, ובשו"ת בית יהודה (סי' ס"א) כתב לברך בופה"ג, ועי' שו"ת מנח"י (ח"ח סי' י"ד) שהאריך בזה, ובשו"ת שבה"ל (ח"ט סי' ל"ט) הסתפק ומסיק דנכון שלא לברך בופה"ג, ובעוד אחרונים דנו בזה.

ובין קרוש שמעורב במים ומיני מתיקה [הנקרא ארטיק] מברכים שהכל.

בשבה"ל (שם) דאם מעורב בשאר דברים ודאי דאינו מברך בופה"ג, אולם לא כתב מה לברך עליו, ובמיני מתיקה [ארטיק] המצוי, שהוא מעורב במים ובשאר דברים ברכתו שהכל, דאין דרך מזיגה בכך וגם דאבד עיקר טעם היין.

השומע קידוש מאדם אחר

השומע קידוש מאדם אחר, ויש בידו שני ברירות או לשמוע קידוש מאחד שמקדש על יין ישן או לשמוע קידוש ממי שמקדש על יין מגתו, מסתבר דעדיף לשמוע הקידוש ממי שמקדש על יין ישן.

הטעם בזה כיון דהשומע קידוש מאדם אחר, ולאחר יש כוס בידו, הרי זה נחשב שגם השומע יש כוס בידו כדמבואר בתוס' פסחים צ"ט:, ובחזו"א סי' כ"ט סק"א, ונמצא דאם הוא יוצא מאחד שיש לו יין ישן, הר"ז נחשב כמי שקידש על יין ישן, ועדיין יש להסתפק האם עדיף לשמוע קידוש מאחר שמקדש על יין ישן, או לקדש בעצמו על יין מגתו.

איסור שכחת התורה (י)

א. יש אומרים דאפשר דבקטנה אין צריך להקפיד לעבור ביניהן (א).

ולפי זה מותר לילד קטן לעבור בין ב' נשים וכן אשה יכולה לעבור בין ב' ילדים קטנים (ב).

ב. יש אומרים דהקפידא הוא רק באשה נשואה ולא בבתולה (ג).

ג. אמנם יש חולקים על זה וסוברים דיש לאסור בין בנשואה ובין בבתולה אך האיסור הוא רק בהגיע זמנה לראות ודווקא בימים שהיא רואה (ד).

ד. אשה שעוברת בין אנשים באופן שבצד אחד יש איש אחד ובצד השני יש ב' אנשים הנוגעים זה בזה יש מקום להקל (ה).

ה. יש להסתפק אם מותר לשתי נשים לעבור כשאיש אחד עומד באמצע וכמו כן יש להסתפק אם שני אנשים מותרים לעבור כאשר אשה עומדת באמצע (ו).

ו. מצינו איסור "לעבור" בין ב' נשים. ויש לדון אם ישנו איסור לשבת או לעמוד בין שתי נשים והמיקל בזה יש לו על מי לסמוך (ז)

ביאורים והוספות

(א) שיח השדה בספר זכרון להגרח"ק (סימן י"ט) והוא עפ"י הגמרא יבמות (ס"א ע"ב) יכול קטנה ת"ל אשה ומוכח מזה דקטנה לא בכלל אשה עכ"ד

(ב) שו"ת משנת יוסף (ח"ו סק"ו) וכתב שם דזהו תקנה לאמא ההולכת ושני בניה הקטנים משני צידיה עיי"ש ובספר חינוך ישראל (פ"ג הערה ט"ז) העיר בזה למה לא יהיה מצות חינוך בקטן בדבר שאסור משום רוח רעה ומשום דקשה לשכחה עיי"ש אך יתכן כי היות דרוח רעה לא שייך כ"כ בזמנינו כמבואר לעיל וגם משום קשה לשכחה י"ל היות שיש בזה צדדי קולא דאולי עיקר האיסור הוא רק במתכוונים להדיא לעבור בין ב' נשים ובפרט היום בעיירות גדולות דקשה ליזהר בזה

(ג) בשו"ת רבבות אפרים (ח"ג סימן תקכ"ח) מביא מספר לב אליהו (בראשית עמוד כ"ז) מעשה שהיה אצל הגרש"ז מקעלם שעבר בין שתי נערות ואמר כי כל הענינים הסגוליים שמצינו בחז"ל שלא ידענו בהם טעם נגלה צריך לדקדק בהם רק כמו שכתוב בלשון חז"ל ולא יותר ובזה הרי כתיב שלא לעבור בין ב' נשים ובתולות לגבי דבר זה אינן בכלל נשים עיי"ש וכ"כ בשמו בספר זכרון ומציין דבמגילה (י"ג ע"א) מבואר דבתולה אינה בכלל נשים

(ד) כ"כ בשו"ת שלמת חיים (סימן תתנ"ו תתנ"ז) וטעמו עפ"י המבואר בפסחים קי"א ת"ר אין ממצעין וכו' ואח"כ מובא בגמ' הני תרי דמצעי להו אשה נדה הוא סכנה ונראה מזה דהאיסור הוא רק באשה נדה וכתב שם דלפי זה אפשר ללמד זכות כשאין אשה נזהרת ועוברת בין שני אנשים דאפשר לתלות ברוב כי הרי הימים שאינה רואה בהם הם מרובים בעיי"ש אכן במשנת יוסף שם העיר על זה דא"כ דכל הקפידא הוא רק באשה נדה הוי ליה לגמ' לומר ת"ר שלשה אין ממצעין ואלו הן כלב ודקל ואשה נדה ומדלא אמר כן משמע מסתימת דברי הגמ' דבתחלה קאמר דכל אשה יש בה האיסור שלא לעבור ביניהן דקשה ללימוד ועין הרע אלא דבאשה נדה יש ג"כ סכנה בדבר ובפרט דמפורש כן בזוהר חדש שאם הן נדות יש סכנה ואם אינן נדות יש סכנת עין הרע כמו שקרה לר' נחום בקיסרין ואולי לא היה הזוהר חדש לפני הגרי"ח זצ"ל ולכן למעשה יש לחוש שלא לעבור בין נשים אפילו אינן נדות וכן נוהגים העולם עיי"ש

(ה) שו"ת שלמת חיים (סימן תתס"ג) והוא דבר המצוי באוטובוס (בא"ס) שיושבים ב' אנשים יחד ונוגעים זה בזה ובצד השני יושב איש אחד דיש מקום להקל לאשה לעבור ביניהם דזהו לא נקרא שעוברת בין ב' אנשים אלא בין איש אחד בצד זה וב' אנשים בצד השני ובמשנת יוסף שם כתב דלפי זה ה"ה דמותר לאיש לעבור באופן שבצד אחד ישנו אשה אחת ובצד השני יהיה ב' נשים ואחת אוחזת בחבירתה ולמעשה חושש שם להחמיר דגברא רבא מרן הגרי"ח זי"ע אמר מילתא הקל ואין לנו להקל אלא במה שכתב במפורש עיי"ש

(ו) כ"כ בספר הליכות ביתה (סימן כ"ח הערה ט"ז) דלכאורה משמע מהגמרא דהקפידא דווקא שאשה לא תעבור בין שני אנשים ואיש לא יעבור בין ב' נשים ולמעשה טוב להקפיד שלא יעברו בשוה אלא אחד אחר השני

(ז) בספר זכרון (ח"ב אות ט"ז) נסתפק בזה אם הקפידא הוא דווקא בעובר ונשאר בצ"ע והעתיקו בשו"ת מנחת יצחק ח"י (סימן ס"ח אות ב') ולמעשה בהוריות (י"ג ע"ד) איתא בגמ' "העובר" בין ב' נשים ובפסחים (קי"א ע"א) פירש"י ורשב"ם לא "יעבור" איש בין ב' נשים ובמשנת יוסף כתב להקל וכן בספר בית ברוך (ח"ב דף ת"ב) מביא משו"ת רבבות אפרים דכל זה הוא דברי קבלה ואין לנו להוסיף אלא מה שקבלנו ועי' בשמירת הגוף והנפש (סימן קי"א סקי"ג) מה שכתב בזה

קסת הסופר סימן כח

הִיגֵי כְּתִיבַת מְגִלַּת אֶסְתֵּר וּתְפִירָתָהּ וּבוֹ י׳ סְעִיפִים:

ח. מְגִלָּה שֶׁהִיא נְקֵבָה [ל], אוֹ שֶׁכְּתוּבִים בָּהּ הַטַּעֲמִים [לא], וְכֵן אִם כָּתַב בָּהּ בַּדָּף הָרִאשׁוֹן הַבְּרָכוֹת וּפִיּוּטִים [לב], אֵינָהּ נִפְסֶלֶת בְּכָךְ. אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אֵין מַנִּיחִין אוֹתָהּ, וְאֵין כּוֹתְבִין בָּהּ בִּרְכוֹתֶיהָ (לְבוּשׁ). וְאִם הש״ץ אֵינוֹ בָּקִי בִּנְגִינָה, וְאֵין שָׁם מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְחַקְרוֹת לוֹ, מֻתָּרִין לִכְתֹּב הַטַּעֲמִים בְּמְגִלָּה, אוֹ יִקְרָא בְּלֹא טְעָמִים [לג] (מג״א)

שנילי הסופר

לג) **מגילה מציורת.** יש אומרים שלכתחילה אינו נכון לצייר ציורים ותמונות בגליונות המגילה. אבל אם צייר ציורים אינו פוסל[1]. ויש שלא נהגו ליזהר בזה, משום שכוונתם ליפות המגילה[2]. ויש מחלקים בין עשיית כתרים שזה יותר קיל, מלעשות ציורים ממש הממחישים סיפור המגילה שבזה יש למנוע, ומ״מ לכו״ע בדיעבד אינו פוסל[3].

[ולכן מי שאומנתו בכך, לצייר ציורים במגילות, יש לו לשאול לחכם האם מותר לו לעסוק בזה, והצדדים להיתר, כיון שבדיעבד הרי המגילה כשרה, וכן הרבה פעמים הקונה אינו קורא בה המגילה, אלא מחזיק בה לנוי וכדומה[4]].

---

1 כתב האליה רבה (או״ח סימן תרצא סק״ז) וז״ל ״ונראה דגם הציורים שעושין בגליונות אינו נכון, דהא לכתחילה בעינן כמו ספר תורה, ובספר תורה פשיטא דאסור. גם דמי למה שכתוב (סימן צ סעיף כג) דאסור לצור ציורים בספרים שמתפללים, מיהו בזה יש לחלק דבתפילה בעינן לכוונה ביותר״. ובספר מלאכת שמים (כלל כד ס״ב) הביא גם כן דברי האי״ר הנ״ל וז״ל ״אין כותבים נקודות ולא טעמים ולא ברכות במגילה, מיהו בדיעבד אינה נפסלת בכך, ואין לעשות בה ציורים אפילו בהגליונות״. והובא נמי בדעת תורה למהרש״ם (סוי״ס תרצ״א).

2 בשו״ת זרע אמת (ח״א סימן ק) הביא את דברי האי״ר הנ״ל, וכתב שם ״ותדע שהרי מנהגינו שלא ליזהר מלעשות ציורים ופתוחים סביב המגילה, והרבה עושים כן ומכוונים ליפוי המגילה, אע״פ שבספר תורה אסור לעשות כן״. וראיתי להעיר כי הקסת הסופר והמשנה ברורה והכף החיים לא העתיקו כלל דברי האי״ר הנ״ל.

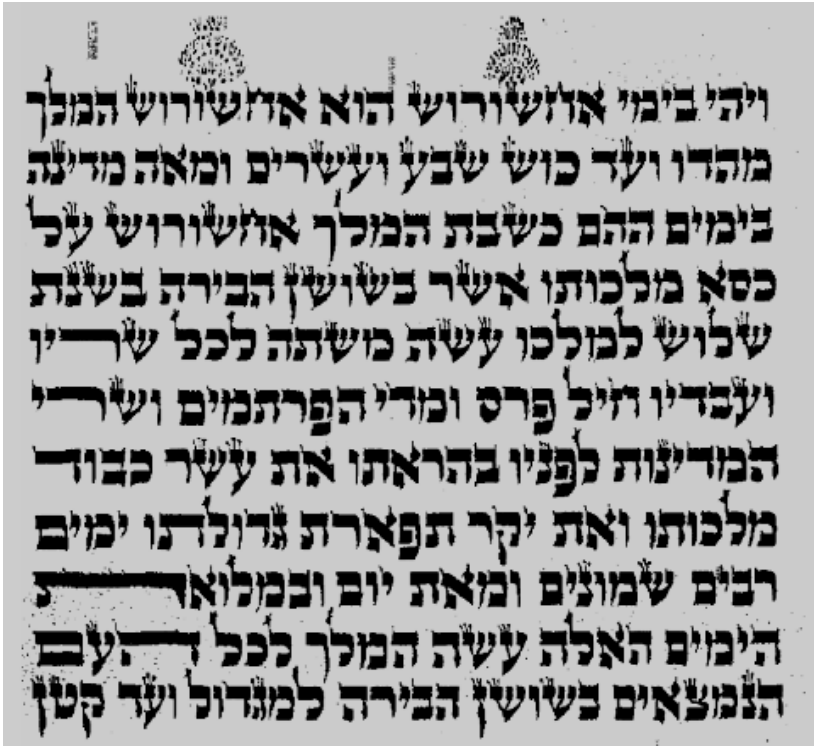
3 משנת הסופר (סימן כח סק״כ).

4 עוד רגע אדבר בו: הנה לכאורה יש לעיין איך מותר לעשות הציורים לאחר שכבר נכתבה המגילה, שאע״פ שעושים תנאי בעת עיבוד הקלף שיוכלו לשנותו לדבר חול, היינו דווקא קודם שכתבו בזה פסוקים. דאז הוה רק הזמנה, והזמנה לאו מילתא, אבל לאחר שכבר כתבו פסוקים על הקלף, דהוה מעשה ממש שוב לא מהני תנאי, כדאיתא במשנה ברורה (סימן מב סקכ״ג), ולכן אפשר שעדיף לעשות הציורים קודם שכותבים המגילה.

ובקובץ שבט הכהונה (אדר תשע״ז) הביא בשם הגאון רבי יעקב מאיר שטערן שליט״א כי כל זה נאמר במקום הכתב ממש כשרוצה לשנותו, אבל על מקום הגליונות לעולם מועיל תנאי, דהוי רק תשמישי קדושה, וה״נ כשהציורים הם רק על מקום הגליון שפיר מועיל תנאי, ולכן כתב שלכתחילה ראוי לצייר לפני כתיבת המגילה, ואם חשבו לעשות כן לפני תחילת כתיבת המגילה, אז הוה כהתנה להשתמש בגליונות לצורך התמונות והציורים. אבל אסור לעשות כן במגילה הכתובה כבר מלפני כן,

מגילות מודפסות עם ציורים: מגילות המודפסות בזמנינו שיש בהם ציורים, אפשר שלכתחילה אין לשמוע בהם קריאת המגילה כשיוצא ידי חובתו, מפני החשש שיסיח דעתו. וכן יש להזהיר את הקטנים שלא יעיינו בתמונות בעת שמיעת המגילה[5].

מגילתו של החזון איש. מעוטר בכתרים

אם לא התנו עליה, כי אז יש קדושה בגליונות ואסור לכתוב בהם דברי חול. וכתב שם עוד דשאל אותו האם לשיטתו גם הכתרים אסור להוסיף על תיבת המלך שבתחילת כל עמוד, אלא אם כן התנו מתחילה, והשיב דהתם שאני שכבר נהגו כן, וכל שנהגו הוה כהתנו, וממילא אין בזה חשש.

ועיי״ש עוד שהביא די״א כי לא שייך כאן איסור הורדה על הגליונות, כיון שאין משתמש בגליונות לעניינים אחרים, רק כוונתו לעטר את המגילה בעיטורים או פרחים או אפילו עם תמונות, אבל סוף כל סוף הכל משמש את המגילה, ולפי״ז מותר לצייר אפילו לאחר הכתיבה, ולא התנו מתחילה, ואין בזה חשש הורדה, וכתב שדעת הגאון בעל המשנת סופר לחלוק על סברא זו, דשפיר נקרא הורדה, עיי״ש.

5 דהרי הטעם השני של הא״ר שייך גם בזה. אמנם הא״ר כתב על טעם השני ״מיהו יש בזה לחלק, דבתפילה בעינן כוונה ביותר״, וראיתי להסתפק בכוונת הא״ר האם באמת חזר מטעם השני, או שנשאר גם למסקנא.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

י"ז שבט

הגה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע

נצר קודש

הגה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר נולד לאביו רבי צבי הירש נסתר זי"ע, בנו של רבי זלמן, ושניהם הכירו עוד את הבעש"ט הק' זי"ע, הבעש"ט אמר פ"א לר' זלמן יהי' לך ארבע חיות, וכן הי', שהי' לו ארבע בנים עם שמות של חיות, ואחד הי' ר' הערש נסתר אביו של הרה"ק ר' יחזקאל, הרה"ק מקאזמיר התפאר עצמו שזכה לשמש את האחים הקדושים ר"ר אלימלך ור"ר זושא, שכשהי' ילד בן ח', אמר לו אביו פ"א בהשכמה בבקר בשעה חמש, קח לעקיך און בראנפען ולך לחוץ, ותראה שני אנשים, (הם הלכו אז לערוך גלות) אל תשאל אותם כלום רק תן להם הלעקיך והי"ש.

דמות דיוקנו

הי' תלמידו של הרה"ק החוזה מלובלין, ומהמגיד מקאזשניץ זי"ע, סיפר הרה"ק מקאזמיר שכשהי' אברך הי' פ"א אצל הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, ואצל השלחן היו יושבים אנשים מכובדים והוא כיון שהי' אברך עמד אצל התנור, ונעלם אז מן השלחן איזה כלי כסף, וחפשהו אותם ולא מצאו אותן, וכיון שראו אותו עומד אצל התנור חשבו שודאי הוא הגנב, כי לא הי' במי לחשוד כי כולם הי' שם אנשים מכובדים, ושמע שמדברים ביניהם שכאשר הרבי ילך מהשלחן, אז יקחו אותי ויכופי אותי להודות, ופחדתי מהם כי חשבתי אולי יכו אותי, ותוך כך אמר הרה"ק החוזה, מי שרוצה לראות איך הי' נראה אברהם אבינו, ילך אצל התנור ששם עומד אברך שיש לו צורה של אברהם אבינו, ובאו כולם להביט בפני, וכך ניצלתי מהחשד.

תערוך לפני שלחן

כשגמר לאכול קעסט נתן לו חותנו עשרים רובל שיקנה סחורה, וכשיהי' הירייד יסע להירייד למכור את סחורתו וירויח כסף, ואז יצא הספר הק' באר מים חיים, הלך וקנה הספר, ועם שאר הכסף קנה קצת סחורה, והלך לביהמ"ד ללמוד מהספר, וכשהי' כבר בסוף הירייד יצא לשוק, ולקח שלחן והניח על השלחן סחורתו, עבר גוי אחד וראה אותו מציע סחורתו, אמר לו עכשיו אתה בא כשכבר נגמר הירייד, וזרק הגוי כל הסחורה על הארץ, אמר הרה"ק בזה"ל "אוי איך בין געבליבן מיטן טיש", רמז בזה שכנראה רוצין מן השמים שאהי' רבי ולערוך שלחנות.

עבודתו הק'

הי' עובד השם במסירת נפש בכל דבר, ואלפים באו אליו לבקש ממנו דרך ה', עם כל זאת לא החזיק מעבודת ד' ע"י תעניתים וסגופים, אלא לעבוד את ד' בשמחה, וכידוע שהי' בעל מנגן נפלא, וחיבר הרבה ניגונים, וכל שבת חיבר ניגון חדש, ואמר ששבת שלא חיבר ניגון אין לא עונג שבת, פ"א בא איש אחד לפניו שיורה לו דרך ד' ע"י תעניתים וסיגופים, אמר לו הנשמה כבר הנחת באדמה, ועכשיו אתה רוצה להניח גם גופך באדמה, גם הי' ממאס מאד את הבלי עולם הזה, וכאשר בא אליו אדם עם בקשה בעניני הבלי העולם הזה לא הי' רוצה בכלל לדבר עמו, אלא הופך את פניו ממנו, כל השתדלתו הי' רק לזכות את הרבים

ימי ההילולא

י"ז שבט

- רבי משה מקיטוב ב"ר שלמה (תלמיד הבעש"ט) - תרצ"ח
- רבי דוד לייב מגיד ב"ר צבי הירש מנאדבורנא - תר"ט
- רבי יחזקאל מקאזמיר ב"ר צבי הירש - תרט"ז
- רבי חיים פלאג'י מאיזמיר ב"ר יעקב - תרכ"ח
- רבי יעקב ב"ר דוד מזאבלטאב - תרמ"א
- רבי חיים שמעון שפירא מטלוסט ב"ר דוב בערצי - תרס"ד
- רבי שלום מרדכי הכהן שבאדרון מבערזאן ב"ר משה הכהן (שו"ת מהרש"ם) תרע"א
- רבי יעקב יצחק מקאלושין ב"ר אברהם אלחנן מדומברובא - תר"פ

י"ח שבט

- רבי מנחם ישכר דוב (רבי מענדל בער) מפשעווארסק ב"ר אליעזר מליזענסק- תקע"ד
- רבי משה מלאדמיר ב"ר שלמה מקראלין - תקפ"ט
- רבי מרדכי יהודה לעוו מאינטארדאם ב"ר ישכר - תרס"ז

י"ט שבט

- רבי שמואל מסלאנים ב"ר יחיאל מיכל אהרן (דברי שמואל) - תרע"ז
- רבי שמעון גרינפעלד מסעמיהאלי (שו"ת מהרש"ג) ב"ר יהודה - תר"צ
- רבי אלימלך מנחם מענדל ב"ר דוב בעריש מביאלא - תרצ"ו

כ' שבט

- רבי חיים ב"ר אברהם אבלי הלוי זצ"ל אב"ד קלימינטוב - תנ"ט
- רבי יצחק אייזיק הכהן ב"ר יואל זצ"ל (ברית כהונת עולם) - תקמ"ח
- רבי דוד הלוי ב"ר שמואל זצ"ל (סדר הנהגת אדם) - תקע"א
- רבי חיים דוד דוקטור מפיעטרקוב (תלמיד ר' דוד מלעלוב) ב"ר ישכר בער - תרי"ח

ללמדם דרך ה', ואכן העמיד הרבה חסידים יראים ושלמים, פ"א בא לפניו אדם אחד ורצה לשאול ממנו עצה באיזה מסחר, והוא כדרכו פנה ממנו פניו, ויהי' כאשר עומד שם בא לפניו אחד מחסידיו, והי' כן מדבר עמו בעניני מסחר וברכו בהצלחה, אז העיז האיש ההוא אשר לא ענהו, ושאל את הרה"ק מה נשתנה למה לו לא רוצה לענות בעיניני מסחר דהוא ממאס בהבלי עוה"ז, א"כ למה לחסידיו הוא כן עונה בהבלי עוה"ז, ענה לו הרה"ק מקאזמיר, משל למה הדבר דומה, סוחר אחד בא ליריד וקנה אצל סוחר גדול הרבה סחורה, ויהי כאשר רצה ללכת ראה שחסר לו זפת למרוח את אופני העגלה שלו, אמר לו הסוחר הגדול שהוא יתן לו קצת זפת שהוא קנה לעצמו עבור עגלתו, עוד הם מדברים נכנס איש זר שגם הוא הי' צריך לזפת וביקש מהסוחר הגדול שימכור לו זפת, אמר לו הסוחר הגדול, וכי אני מוכר זפת, אמר לו האי הלא ראיתי שאתה נותן להסוחר זפת, אמר לו הסוחר הגדול, הסוחר הזה קנה ממנו הרבה סחורה נתתי לו גם מעט זפת משלי, אבל אתה לא קנית ממנו כלום למה אתן לך זפת, כך גם – סיים הרה"ק – אותו חסיד הוא יר"ש גדול והוא בא ללמוד אצלי דרכי ה', ועכשיו חסר לו מעט זפת לעבור את עוה"ז, אני נותן לו עצה גם מזה, אבל אתה לא בא אלי רק בדברים של עניני עוה"ז, זה לא מסחרי ואין לי עסק בזה.

עין רואה

הרה"ק כל פעם לפני שאמר דבר תורה או שאר דבר נחוץ הסתכל על ידיו הק', ואמר פעם, הנביאים ג"כ הסתכלו על ידיהם לפני שאמרו נביאות, כמו שכתוב ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר, (פי' שעל ידיהם של הנביאים הי' כתוב מה שיאמרו) ואכן הי' רואה בעיניו הטהורים דברים העתידים להיות וע"י זה פעל ועשה ישועות וכדו', פ"א הי' שריפה בקאזמיר, ובאו לפניו להזכיר הצרה, יצא לחוץ והראה על כמה בתים שמשם יוציאו האנשים והחפצים, משום שהשריפה יגיע לשם, ועל כמה בתים הראה שאין על מה לדאוג דלא יגיע שם השריפה, וכן הי', – אביו נטמן בעיר פראגא, כשהי' המלחמה עם הקאזאקין שהרגו וחמסו בכל מקום בואם, הגיע גם לפראגא, ועשו שם שמות והרגו וחמסו כדרכם, וגם על בית החיים עשו חורבן והרסו שם המציבות, ולא הי' ניכר איפה עמדו לפני ההריסה, אחר המעשה הנ"ל בא פ"א הרה"ק מקאזמיר, והלך לבית החיים עם מקלו, והכה במקלו על מקום אחד ואמר

ימי ההילולא

כ"א שבט

- **רבי יהודה לייב הנליש ב"ר מאיר** (ה' הגהות על הטור) - **שנ"ו**
- **רבי יצחק מנעשחיז ב"ר מרדכי - תרכ"ח**
- **רבי יחיאל מיאר מגאסטאנין ב"ר יעקב צבי - תרמ"ח**
- **רבי יעקב מרימילוב ב"ר אליעזר** (כוכב מיעקב) - **תרנ"ד**

כ"ב שבט

- **רבי יעקב הכהן פאפירוש אב"ד פראנקפורט** (שב יעקב) **ב"ר בנימין - ת"ק**
- **רבי יעקב שמעון סופר מקראקא** (תלמיד החוזה) - **תקצ"ח**
- **רבי מנחם מענדל מקאצק ב"ר יהודה לייבוש - תרי"ט**
- **רבי יהודה לייב איגער מלובלין ב"ר שלמה** (תורת אמת) - **תרמ"ח**

כ"ג שבט

- **רבי יהושע מבעלזא ב"ר שלום - תרנ"ד**
- **רבי יעקב משה אב"ד זבארוב ב"ר נתן אשכנזי מבראד - תק"ל**
- **רבי משה קליערס אב"ד טבריה ב"ר מאיר - תרצ"ד**

חי לקאזמיר הלא הי' מרחק רב מביתו, עד שעלה במחשבתו, שיקשור את הדג וישאירו בנהר וכך ימשוך אותו עד לקאזמיר, וכן עשה, ולקח את אבנט וקשר את הדג, והוא הלך על שפת הנהר ומשך את הדג אחריו, וכך הלך עד יום חמישי, וכבר הי' סמוך ונראה לקאזמיר, ביום חמישי התחיל לנשב רוח חזק מאד, והדג נפל מידיו ונפל לעמקי הנהר ונעלם מעיניו, חשב החסיד מה לעשות לחזור אינו יכול שהוא כבר רחוק מביתו, וליכנס לרבו בלא פדיון גם לא רצה, ולבסוף החליט בלית ברירה ליכנס לקאזמיר, כשהגיע לעיר נכנס לביהמ"ד, ושמע אנשים מדברים ביניהם ממעשה פלא שקרה, שציידי הדגים צדו דג גדול מאד והדג הי' חגור באבנט, והציידים חשבו בדעתם שדג עם אבנט שייך להרבי ולכך הביאו את הדג להרבי, כאשר נכנס החסיד לרבו אמר לו הרה"ק מקאזמיר בשחוק פלא מחסיד קודם שולח את הפדיון ואח"כ בא בעצמו,

פ"א בליל חג השבועות נכנס לערוך השלחן מאוחר מאד, והי' שם בביהמ"ד אחד מגדולי החסידים שעוד נסע להרה"ק מלובלין, ונרדם שם בביהמ"ד, וחלם כי הוא בשמים והגיע עת שמלאכי השרת צריכים לומר שירה, ורואה שלא מתחילים, והי' פלא בעיניו למה לא מתחילים, ופתאום שמע קול הכרזה שמכריז שרבי יחזקאל מקאזמיר עדיין לא עשה קידוש וצריכים להמתין עליו, ואז נכנס הרה"ק ר' יחזקאל לערוך את השלחן, ומתוך כך ויקץ אותו החסיד, כשלקח את הכוס לעשות קידוש אמר לאותו חסיד "אמת מען וואלט אויף אונז, זאל מען וואלטן נאך אביסל", והניח עוד פעם הכוס ואח"כ התחיל לעשות קידוש.

כי שרית עם אלקים

דרכו הי' תמיד להליץ לפני הקב"ה בעד בניו הכלל ישראל, כאן שוכב אבא, "דא ליגט דער טאטע", והחזירו המצבה ע"פ רוח קדשו.

אחד מחסידיו הי' גר במרחק רב מקאזמיר, ורצה לנסוע לרבו, אבל היות שהי' איש עני ואביון ולא הי' לו כסף עבור פדיון, ובלי פדיון הי' בוש ליכנס לרבו, ובגלל זה לא נסע לרבו, מקור מחייתו של אותו חסיד הי', שהי' ציד של דגים, פ"א ביום ראשון בשבת העלה במצודתו דג גדול מאד, שמח שמחה גדולה, שחשב בדעתו שיתן הדג הגדול הזה לרבו במקום פדיון ועל ידי זה יוכל ליסע לרבו, אבל לא הי' יכול לשית עצות בנפשו איך יוכל להביא את הדג

פ״א אמר ראו נא הקאשיא מאכער״ס (כך קרא להמלאכים המקטרגים ח״ו על ישראל) נראה מה עשו שנים מהם שהורידו אותן לעולם הזה, הנה אין להם יצר הרע ומקטרגים על האדם שיש לו יצר הרע, ותוך כדי דיבורו של אותן הדברים פקע קורה מהתקרה, אמר, כנראה שחרה להם על הדברים אשר דברתי.

אוירא דאר״ץ ישראל

תלמידו הגאון ר׳ חיים אלעזר וואקס זי״ע אב״ד קאליש מח״ס ״נפש חיה״, הי׳ פ״א אצלו, ושאלו הרה״ק מקאזמיר, למה כותבין בשטרי מכר שהקרקע מכור ״מתהום ארעא עד רום רקיעא״, והשיב שאינו יודע, אמר לו הרה״ק אספר לך מעשה מה שקרה לי, בימי חורפי הייתי לומד עם ר׳ משולם מפלונצק, ודרכנו הי׳ לקום בעוד לילה, והלכנו ביחד לביהמ״ד ללמוד, פ״א כשקמנו בלילה, שמענו קול אנחה, ונבהלנו מאד, ונתחזקתי ושאלתי מי זה, והשיב הקול ב״אידיש״, התקרבנו אחר הקול, וראינו איש שוכב ערום, כמעט בלי נשמת חיים, לקחנו אותו לביהמ״ד, וטפלנו עמו עד ששב לאיתנו, אז שאלנו אותו מי הוא ומי הביא אותו לפה, וסיפר שהוא הי׳ משומד ר״ל ודר באיזה כפר ולו אשה ובנים, פ״א בא אליו בחלום זקינו מעולם העליון, ואמר לו חזור בתשובה, ואם לו אעביר אותך מן העולם, ולא שמתי לבי לזאת, ובליל שני בא עוד פעם והכה אותי, ובבוקר כשקמתי לא ידעתי לשית עצות, אם ליקח אשתי ובני או שאמלט לבדי, עד שעבר היום, ובלילה בא אלי בכעס גדול, ושאלתי אותו מה לעשות עם אשתי ובני, אמר לי אין לדאוג להם כלל, אמרתי לו איני יודע אנה לברוח, אם תרצה תקח אותי לאיפה שתרצה, ותכף לקח אותי וישאני באויר ויביאני עד הלום, ואמר לי שיש פה הרה״ק ר׳ יחזקאל, והוא יעשה לך טובה, ואמר הרה״ק, שאלתי את המומר אם דיבר עם הרוח בעת שנשא אותו, והשיב לי שמפעם לפעם הי׳ מוציא אנחה ושאלתיו למה הוא נאנח, השיב לי שכל פעם שאני צריך לעבור באויר למעלה מבית נכרי, קשה עלי מאד לעבור, אז סיים הרה״ק מקאזמיר, מזה המעשה יכולין להבין למה צריך לכתוב שהקנין היא עד לרקיע, כדי שיהא האויר כולו של ישראל.

ביטל כמה גזירות

בעת שיצאה הגזירה לשנות המלבושים למלבושי עכו״ם ולגלח הזקן, השתדלו אז הרה״ק ר׳ איציקיל וואַרקער והרה״ק בעל חי׳ הרי״ם והרה״ק מקאזמיר זי״ע לבטל הגזירה, פירש אז הרה״ק מקאזמיר הפסוק אלה עשית והחרשתי, על שאר גזירות החרשתי, דמית היות אהי׳ כמוך, אתה רוצה שאהי׳ נראה בצורתי כמוך, אז אוכיחך ואערכה לעיניך.

איזהו חסיד

פ״א הגיע הגאון ר׳ עקיבא אייגר זי״ע לאיזה עיר, ויצאו כל העיר לקבל פניו, והרה״ק מקאזמיר שהי׳ אז עוד אברך הי׳ גם הוא בין הבאים לקבל שלום, וכשהושיט לו ידו, אמר לו ר׳ עקיבא כי מרגיש שהוא חסיד, ויאמר לו מה זה חסיד, אמר הרה״ק ר׳ יחזקאל איזה חסיד המתחסד עם קונו הפשט היא איזה חסיד פי׳ מה נקרא חסיד, המתחסד, שכל מה שחסיד עושה, עם קונו, עושה רק עם קונו, דהיינו שרק קונו יידע מזה, –פ״א אמר מהו החילוק של חסיד ומתנגד, מתנגד דומה לקאנדיל צוקער, שהוא בעצמו מתוק מאד אבל אינו יכול להמתיק אחרים, אבל חסיד הוא כמו צוקער רגיל שיכול להמתיק גם לאחר, וסיים במתק לשונו ״איך זאל צוגיין אבי יענעם זיס מאכן״.

אחרית ימיו

הי׳ לו מקל של הרה״ק רבי אלימלך, ובעת שחלה את חליו האחרונה, צוה שיניחו המקל על גופו הטהור, ובאותו זמן בא תלמידו הגה״ק אב״ד קאליש זצ״ל לבקרו, הרה״ק מקאזמיר לא הי׳ רוצה לאכול, אמר המשמש להגאון שיש לו ד״ת עם הרבי מפני שאינו רוצה לאכול, צווח הרה״ק מקאזמיר שאינו רוצה דין תורה הוא רוצה רחמי תורה, הגאון לא הגיב כלום, אח״כ שאל הגאון את הרה״ק וואס וועט זיין, ואמר הגאון המימרא של ר׳ מאיר מפרימעשלאן זי״ע על הפסוק הללוהו בתוף ומחול, ״אז מען דארף אויספויקען״ שהקב״ה ימחול העונות, אמר הרה״ק שהוא מפרש בתוף ומחול שהסוף יהי׳ שהקב״ה ימחול העונות,– בטרם הסתלקותו אמר ואתחנן אל ה׳, ״איך בין געווארן געבעטן צום אייבערשטן״, נסתלק ביום י״ז שבט תרט״ז.

י״ט שבט

הגה״ק רבי שמואל מסלאנים זי״ע

מתולדותיו

הרה״ק הדברי שמואל מסלאנים (שנקרא בפי חסידי סלאנים ורבותיהם ״דער פאטער״) נולד בשנת תר״י לאביו רבי יחיאל מיכל אהרן בנו יחידו של ראשון לאדמור״י סלאנים הרה״ק בעל יסוד העבודה, מרן הק׳ הדברי חיים אמר על גודל נשמתו הק׳ שזה חמש מאות שנים שלא ירדה נשמה כמותו בזה העולם בילדותו זכה לשחר פניו של הרה״ק רבי משה מקאברין זי״ע (רבו של בעל היסוה״ע), ואת רוב חכמתו שאב מבארו של זקינו היסוה״ע שהאציל עליו מהודו וחבבו כבבת עינו.

בצל מרן הק׳ מצאנז

הי׳ מרבה לנסוע בצל צדיקי דורו אף לאחר שכבר נשא להולמו את כתר האדמורו״ת, גם למרן הק׳ מצאנז הרבה להסתופף בצלו הק׳, ופעם ישב בצלא דמהימנותא כמעט שנה, הד״ח העריצו והחשיבו למאד, ומספור שפעם אמר הד״ח שכל מי שהוא נכד של איזה צדיק ובנש״ק יבוא לשולחנו הטהור (כידוע שהד״ח ערך שולחנו הק׳ גם בחול) ונאתספו כולם וביניהם הדברי שמואל שהי׳ אז שם בצאנז, ואמר מרן הק׳ הד״ח מוסר ודברי כיבושין לפני הנאספים ובאמצע דיבוריו יצא הדברי שמואל משם, ענה הד״ח ואמר ״אזוי דארף אויסזעהן א אייניקל ווי דער סלאנימער״ וכשנכנס לשם הדברי שמואל בחזרה הביטו כולם עליו כי לא ידעו רום מעלתו כי הי׳ נחבא אל הכלים, וכשראה שהרגישו בו נסע לביתו.

בצל הרה"ק מטשארטקוב

גם הרבה לנסוע לעתים תכופות להרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב (בנו של הרה"ק מרוזי'ן) והי' מקורב אצלו מאוד, באחד ממכתביו להרה"ק מטשארטקוב כתב בזה"ל כבודו יודע עומק לבי ופעם כתב לו בקוויטל שיהי' ראוי ומוכן ויוכל לקבל ההארות שמאירין ונותנים לו מן השמים, וסיפר שפעם בהיותו בטשארטקוב שמע מפיו הק' שאמר "א קינץ דעם דור המדבר שהיו דור דעה וראו כל המופתים, אילו היתה עכשי רק קצת התגלות אלוקית א ברעקעלע התגלות היו כל הפושעים חוזרים בתשובה" וענה הדברי שמואל שאילו הי' נאך א קלענערע התגלות וואלטן אלב רבי"ס תשובה געטאהן, והכיר בפני הטשארטקובער השתנות אמר הדבר שמואל ניין ניין מיר מיינען זיך אליין, והי' שם הרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע ואמר דבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא.

אמירתו לגבוה

הי' מרבה לומר דברי הדרכה וחסידות לעדת צאן מרעיתו, ואמר פעם שאם הי' לומד באיזה ספרים קדושים לפני עריכת שולחנו הק' יהי' טובה גדולה לנפשו ברם שלא יוכל להנמיך את עצמו לומר דברי תורה שהם במדריגת חסידיו ומשום הכי מוותר על זה לטובת שומעי לקחו, וסיפר משמשו שפעם בנסעו אתו בעגלה שאל אותו רבו הדברי שמואל מה אמרנו בשבת זה, ענה דאמר שאלו שהיו לומדים ועובדים כאשר יבואו לעולם העליון וירואו להם חלקם בגן עדן לא ימצא חן בעיניהם ויחשבו כי לפי עבודתם היו צריכים לקבל חלק יותר גדול יאמרו להם שילכו אל אלו שבשבילם הי' מתפלל ולומד כדי למצוא חן בעיניהם, והוא יתן להם גן עדן, ענה לו הדברי שמואל דאינו זוכר שאמר דיברים כאלה (לרום מדריגתו).

במשא העם

הדברי שמואל הי' מאוד מקושר בעבותות אהבה לקהל חסידיו והי' דואג לשלומם הטוב בגשמיות וברוחניות ואף כשלא שהו בצילו הי' ממשיך להם ישועה בעניניהם, וסיפר חסיד אחד מעיר סלאנים שפעם איקלע ביום הפורים בעיר טומאשוב והי' לו עגמת נפש גדול על שאינו יכול להיות ביום הקדוש הזה בצל רבו, ופתאום הרגיש הארה גדולה שלא לפי ערכו ומדרגתו והרגיש כאילו הוא נמצא בסלאנים ממש, ואח"כ כשחזר לעיר מגוריו סלאנים סיפרו לו איך שבפורים בשעה פלונית הרים הדברי שמואל את ידיו ואמר ד' יעזור לאפרים שלום (כך הי' שמו של בעל העובדא) בטומאשוב, וזה הי' בדיוק באותה שעה שהאירו עיניו. וסיפר משמשו שפעם נכנסה הרבנית והזכירה את בניהם ישכר לייב שצריך להתייצב לצבא ענה לה "די האסט איין ישכר לייב איך האב אסאך ישכר לייבלעך".

עושה חסד

פעם כשנסע במסילות הברזל הבחין באיש אחד שהוא מיצר ודואג עד למאוד, והלך לשאלו על מה הוא מיצר ודואג כל כך, והלה לא רצה לשפוך לפניו את מר לבו באמרו כי מה הוא יכול לעזור לו הא אינו מכירו בכלל, אבל הדברי שמואל הפציר אותו שישיח לו את צרתו והלה סיפר לו שהוא בצרה גדולה רח"ל ואם אין לו סך ששים מאות רובל כסף אין לו מנוס ולרש אין כל מיד הוציא הדברי שמואל את כל הסכום שהי' האיש זקוק לו אף שלא הכיר אותו ולא ידע מיהו בכלל.

רופא חולים

אחד מחסידיו חלה במעיו ופעם בעת עריכת השלחן פנה הדברי שמואל לאחד ממקורביו ואמר דהלא נכון הוא שקוגל טוב למעיים, וענה לו מקורבו דאמנם הוא טוב, ונתן הדב"ש לחסידו החולה חתיכת קוגל, וכן כשהביאו את החמין שאל הדב"ש מקורבו דאם נכון הוא שטשולענט טוב למעיים וענה לו שכן, ונתן לחסידו החולה ואכל וקם מהשולחן ברי אולם, והי' לפלא שהרי מאכלים אלו קשים לחולי מעיים, ופעם התאונן לפניו חסיד אחד על כאבים בפרקי יד ימינו ולקח הדב"ש את ידו ומישש בידו הק' מתחלתו עד סופו ועבר ממנו כל הכאב (וצוה עליו שלא יספר את זה, ולאחר תקופה ארוכה סיפר זאת להרה"ק הרמ"ח מסלאנים זי"ע).

מפיר עצת גוים

הי' מפורסם מאוד ליועץ איך להנצל מחוקי הגוים, ולפני שעטה אדרת הנשיאות עסק גם כטוען עבור הנתבעים, ובעת משפט העלילה על ביילים הידוע ביקש שימסור לו מידי יום ממהלך המשפט כפי שפורסם בעתונות (אבל לא רצה בשום אופן לקרוא במו עיניו) ואמר פעם שאצילי ומושלי רוסי' יושבים כל הלילה וגוזרים גזירות קשות על היהודים רח"ל, ואילו היו יודעים שבמרחקים יושב יהודי צנום ומבטל גזירות בתורתו ובעבודתו הרי היו מאבדים עצמם לדעת.

פעם כששהה בעיר טומאשוב ומסרוהו למלכות שהוא אוסף מעות ארץ ישראל שהיו עוון פלילי בנימוסיהם, ודרכו הי' ללבוש בביתו כובע של רבנים וכשהי' על אם הדרך הי' לובש כובע רגיל, וכשבאו החיילים לבדוק באכסניא לבש את הכובע הפשוט ואת הכובע החשוב תלה על הקיר, ונטל את קופת מעות הקודש והניח לידו, כשנכנסו שאלו לשפחת הבית מי כאן הרבי וענתה שאין כאן רבי כלל וטפח לה החייל על ראשה בכעס, ונכנס לחדרו וראה שיושב יהודי הנראה כיהודי פשוט, וכובע של רבנים תלוי על הקיר, והבין שהרבי יצא והשאיר את כובעו, ונטל הכובע כערבון והלך לו, והדב"ש על אף הפחד לא קם ולא זע כל הזמן ולא הראה שום פחד.

והי' ברכה

סיפר משמשו שהי' לו בית חרושת של חלב ובאחד מהימים נשרפה כל בית החרושת והלך לשפוך את מר לבו לפני הדברי שמואל, אמר לו אספר לך מה הי' אצל זקיני היסוד העבודה שבא אליו איש אחד וצרתו בפניו שגם לו יש בית חרושת של חלב וגם

אצלו נשרף הכל, שאל אותו היסוה"ע איך הוא מייצר את ה'מילכיגס' והראה לו בכלי ששליש העליון נעשה גבינה ושליש השני נעשה סמעטענע ובשליש התחתון נעשה זויער מילך, והריוח מרויחים משליש העליון, ואמר לו היסוה"ע דמאן יימר שהגבינה צריך להיות רק שליש העליון הלא יכול להיות יותר גבינה והראה בידו הק' על הכלי שיכול להיות גבינה עד כאן, ומאז והלאה ה' כן שהי' לו הרבה יותר גבינה ממה שהי' לו מקודם, ועד שנה הוחזר לו כל ההפסד, וסיים הדברי שמואל ושאל למשמשו איך הוא עושה החלב, וענה לו שהוא מבשל את החלב וחלק גדול נעשה מי חלב וחלק הוא חלב נקי ומזה מרויחים, אמר לו הדברי שמואל מאן יימר שהחלב הנקי יהי' רק מעט הא יכול להיות הרבה יותר, וכן הי' שנתרבה החלב הנקי והוחזר לו פרנסתו ברויח.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

ביום שב"ק פ' יתרו ח"י שבט יום אחד לפני הסתלקותו אמר לרוב ענוותנותי' דאמרי' בשירה "זה אלי וואס האט דאס מיר געקאסט" היינו מה שלמתי על זה ומה נתתי משלי עבורו, כלום שניתי את הטבעיות והתשוקות שלי למען כבודו ית', אלא אלוקי אבי בזכות אבותי הק' שמסרו נפשם עבורו הרי הוא נקרא גם אצלי, יצאה נשמתו ביום י"ט שבט תרע"ו לפ"ק ומנוחת כבודו בעיר ווארשא, דברי תורתו ומכתביו נדפסו בספר דברי שמואל.

מאמרי פיו

אמר בלשה"ק: אויסהערן א יוד און אריינבערענגען אין איהם א גוטע הרגשה איז מעהר ווי טויזענט מאל נשמת (מפי הרה"צ ר' יואל אשכנזי זצ"ל) והשגה מה שהי' אצלו אמירת נשמת בשב"ק, אמר אחד מגדולי חסידיו דבעל תאוה היותר גדול אין לו תענוג כשתאוותו בידו כמו התענוג של הדברי שמואל כשאומר נשמת המשיל משל על גודל מעלת יום השבת למהלך בדרך בגשם חזק מאוד וכולו נרטב עד לשד עצמותיו והוא רעב ורועד מקור ולפתא פתאום ראה לפניו אכסני' חמה ויש בה מכל טוב, ונכנס פנימה ופשט את בגדיו הרטובים ולבש נקיים ויבשים ואכל ושתה לשובע נפשו, ונח ונתחמם עד כי השיב נפשו ואזר כח להמשיך בנידודיו וכן השבת קודש הוא אכסני' אשר יונה מצאה בו מנוח מכל הדאגות והצרות, ויש לאיש הישראלי ישוב הדעת ויוכל להתעלות בעבודת הבורא.

כ"א שבט

הגה"ק רבי יצחק מנעשכיז זי"ע

צור קודש מחצבתו

הרה"ק ר' יצחק מנעשכיז זי"ע נולד בשנת תקמ"ח כבנו הצעיר לאביו הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיז זי"ע שהי' יחסן גדול דור ו' לבעל מגלה עמוקות, ודור ו' להגה"ק הרבי ר' העשיל מקראקא, זי"ע, ולאמו שהיתה ג"כ מיוחסת נכדת הרה"ק ר' לייב הגבוה מקראקא זי"ע.

אביו הק' העיד עליו שלקח נשמתו ממקום גבוה מעל גבוה מאוד נעלה, ובאגרת ששלח הרה"ק ר' ברוך מסטוטשין זי"ע להרה"ק השפת אמת זי"ע כותב שם אודותיו כי הוא קדוש מרחם כי אביו הקדוש זצ"ל משך לו לבוש קדוש.

במעלליו יתנכר נער

כבר במעלליו נצנצו בו סימני קודשה וטהרה, ובילדותו ניבא עליו אביו הק' גדולות ונצורות, בהעידו עליו שבכל יום ויום בא מלאך מגן עדן ללמוד אתו, ויסופר שפע"א נזדמן הרה"ק ר' יעקב שמשון משפעטיווקע זי"ע אצל אביו והוא הי' אז בן חמש שנים, אמר אביו להרה"ק משפעטיווקע בא והראה לכם רבותא מן הילד, ולקח מטבע וטמן אותו באחת מידיו, וסגר שתי ידיו ושאל להילד באיזה יד טמון המטבע, וכיון הילד להיד הנכון, ואח"כ החליף כמה פעמים מיד ליד ושאלו איפה טמון המטבע, וכל פעם כיון הילד מקום המכוון, אמר הילד בצחות שזה לא שום רבותא, כי הכל הי' מכוחו של האב, כי יפה כח הבן מכח האב, כלומר יפה כוחו של הבן דהיינו שכל כוחו בא מן האב, הרה"ק ר' יעקב שמשון משפעטיווקע הפליג מאוד בשבחו לפניו, ואמר: "כשיגדל ירוצו אחריו חסידים אך לא תהיה להם השגה בגדלותו".

בטל ילדותו קיבל תורה מפי הגאון המפורסם ר' מרדכי מפאריצק זצ"ל בעל הביאור וההגהות על המהר"ם שי"ף, וכבר אז הי' "ילד פלא" כפי ששח אחיו הגדול הרה"ק ר' יעקב ארי' מקאוולא זי"ע שדיו בלימוד פעם אחת בכדי שיהיה הדבר אצלו כמונח בקופסא.

כשהי' בן י' שנים נתייתם מאביו ולמד אז עם הגאון ר' מרדכי מפאריצק זצ"ל בעל הביאור על המהר"ם שי"ף, וביקש אחיו של הרה"ק מנשכיז לר' מרדכי שבל יקפיד על התנהגותו של הילד.

האיש מקדש

כשהי' עוד ילד קטן כבן עשר נעשה חתן עם בתו של הרה"ק ר' מאיר מבארדיטשוב זי"ע בנו בכורו של הרה"ק הקדושת לוי זי"ע, מסופר שהרה"ק מבארדיטשוב הבטיח לו "קעסט" רק ארבע שנים, וכאשר ניסה אביו להתמקח אתו בדרשו להוסיף כמה שנים, נענה אותו צדיק ואמר: יותר איני יכול להבטיח, ואכן החתונה היתה בשנת תקס"ו בהיותו כבן י"ח שנים, וארבעה שנים לאחר מכן בכ"ה תשרי נסתלק סניגורן של ישראל הקדושת לוי למרומים, או אז ראו הכל כי רוח ה' דיבר בו באמרו שיותר מארבע שנים אינו יכול להבטיח.

הרה"ק הי' דבוק מאוד בחותנו זקינו, ועקב אחרי כל הנהגה מהנהגותיו, כל ימיו הי' ספרו ה"קדושת לוי" מונח על שולחנו והימנו שאב את רוב תורתו וחכמתו, אבל דרך עבודתו הי' משונה מאד מהרה"ק מבארדיטשוב, כי הרה"ק מבארדיטשוב דרכו בקודש הי' בהתלהבות גדולה ותנועות משונות כנודע, ואילו הרה"ק מנעשכיז הי' בהצנע לכת ולא ראו עליו שום תנועות והתלהבות, אבל כשפשט טלותו אחר התפילה הי' שחור מזיעה.

בשנתו האחרונה של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע קרא אליו ורצה ללמוד אותו כונת ד' מינים ובניו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע קנאו אותו היתכן שעמהם אינו לומד אביהם רק עמו, ענה להם שאפגש בעלמא דקשוט את הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיז

וישאל אותי מה למדתי את בנו ואצטרך להשיבו, ובגלל זה אני לומד אתו את כוונת ד' מינים שיהי לו מה להשיב.

לאחר הסתלקותו של חו"ז הרה"ק הקדושה לוי יצ"ע הסתופף בצלו של החוזה הק' מלובלין זי"ע ונסע אליו במשך חמש שנים עד העלותו למרום בתשעה באב תקע"ה, ויסופר שלפני חתונתו נסע אל הרה"ק מלובלין זי"ע להתברך ממנו, וכשהניח הרה"ק מלובלין את ידיו עליו אמר "אוי איך האב זיך אפגעבריעט".

יסופר שפע"א הי לו יסורים גדולים על עיניו והי' לו מזה ביטול תורה ותפילה, באותה זמן הי' אנשים מסביבו אצל הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, שאל אותם על הרה"ק מלובלין על בריאתו של הרה"ק מנעשכיז ספרו לו מן היסורים הגדולים שיש לו על עיניו, אמר הרה"ק אכן נודע לו שכמה ימים אין רואה אור תורתו ותפילתו.

רבן של ישראל

רבים נהרו אליו ללמוד ממנו תורה וקדושה אפ' צדיקי הדור היו מבאי ביתו, והי' נערץ מאד בעיני צדיקי הדור, כן הסתופפו בצילו הצדיקים המפורסמים הרה"ק ר' יעקב יצחק מבלנדוב זי"ע, ואחיו הרה"ק ר' אלימלך מגרודזינסק זי"ע, בעל "עטרה לראש צדיק" מפאריסוב זי"ע, הרה"ק ר' אלעזר מקאזניץ זי"ע, הרה"ק ר' יהושע מאוסטרובא זי"ע בעל "תולדות אדם", ועוד, כמו כן עמדו אתו בקשרי מכתבים הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע הרה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע והרה"ק ר' שלמה חיים מקוידנוב זי"ע, ועוד, ואף הרה"ק ר' אהרן מקארלין זי"ע בעל "בית אהרן" העריצו וחרד מקדושתו.

מן הענין לציין שבין הפונים אליו היו מגדולי הדור שלא נמנו על דגל החסידות, כמו הגאון האדיר ר' שלמה קלוגער זצ"ל, ורבה של בריסק הגאון האדיר ר' צבי הירש אורנשטיין זצ"ל שהעריצוהו ביותר, וכן רבה של וואַרשא הגאון האדיר ר' בעריש מייזליש זצ"ל.

אם כי נהרו אליו מכל קצוות הארץ היה נחבא אל הכלים ודרכו בקודש הי' להיות טמיר ונעלם, וכשנתפרסם הרה"ק בעולם היה מתרפק בערגה רבה על אותה תקופה בה התגורר בבארדיטשוב, באמרו: מה טוב היה לי אז, כשלא הייתי מפורסם, בדומה לעשיר גדול שאיש אינו יודע על הונו הרב, איש לא ציער אותי ולא הטריד את מנוחתי, מטייל הייתי בשוקי בארדיטשוב, וידעתי את אשר אני עושה ולאן אני הולך, ואילו עתה הנני כחרס הנשבר, מבוקר עד ערב אין לי מנוח, ושומע אני רק רבי – רבי ... מה עשה לי הקב"ה.

מגודל ענוותנותו הי' ממעט באמירת תורה ובלבו צפן אמרתו, אמנם בשנתו האחרונה החל לומר תורה בכל הזדמנות וציוה על נאמני ביתו שיעלו את הדברים על הכתב, כיון שלא זכה לבנים, וכפי שהעידו בני אחיו בהסכמותיהם לספרו הנקרא "תולדות יצחק, כי תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים".

פועל ישועות

רבים נהרו אליו עם בקשות ליפקד בדבר ישועה ורחמים והרבה ניושעו ממנו, ואמר שלמד לקרות קויטלעך מהרה"ק מבאדיטשוב זי"ע, פ"א אמר שמי שאינו רואה בשם שכתוב על הקוויטל את כל האדם עם רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו זה אינו יכול לקרות קוויטל, והי' אומר שמי שקשה לו לבאו אליו ומזדמן אליו איזה בקשה יפריש בביתו פדיון עבורו, ובעז"ה יועיל לו, וכמה פעמים הי' מצוה לחולה שיפריש צדקה עבורו, ויתנו מתחת לראשותיו של החולה.

פ"א בא אליו אדם פשוט עם בקשה שהי' לו חוב מהחצר שקנה ואינו יכול להתפשר עם בעל חובו, וענהו אברכך בג' אופנים, או שיעשה עמך כך או כך או כך, ואח"כ נתפייס בעל החצר והבטיחו אופן הראשון שאמרו לו הרה"ק מנעשכיז, ואח"כ נתחרט בעל החצר ואמר לעשות באופן ב', ואח"כ שוב נתחרט ועשה כאופן ג'.

הרה"ק השר שלום מבעלז זי"ע הי' לעת זקנתו סגי נהור ורצה לעסוק ברפואות על זה, שלח אליו עם שליח לומר לו בשמו שלא ישתדל לרפאות עצמו על עיניו, לאחר זמן סיפר שאחד מצדיקים שישב בסנהדרין של מעלה נתעלה למקום גבוה והי' צריך צדיק אחר למלאות מקומו, ונתנו בשמים עיניהם על הרה"ק מבעלז, ומחמת שידעתי שהעולם צריך לו לכן פעלתי בתפלה שיטלו מאור עיניו ויהי' כאילו נפטר כדי שיתקיים בעוה"ז.

גדול הי' כחו לעצור גזירות רעות רח"ל, פ"א סיפרו לפניו מה שאמר הרה"ק ר' משה קארישטשובער זי"ע לפני פטירתו בזה"ל: וכי איזה סביבה עוד תוכל להתפאר כמו הסביבה של הרב מנעשכיז שעוצר בעדם המגיפה שהיתה בעולם רח"ל והפך הגזירה על גזירות יקרות, וראו על פניו שאינו מכחיש זאת, פעמים רבות שמעו ממנו בשעת המגיפה שעוסק לצורכי הכלל לבטלו, וכשסיפרו לפניו מעיר אחת מהסביבות שיש שם חולי ושורה שם מגיפה הכחיש זאת והראה באצבעו מסביב סביב תלך החולאות וכן הי', פ"א אירע לאדם אחד חולי הנזכר אמר בחיוכא שאין זה חולי זו אלא חולי אחד ונתרפא האיש במהרה, פ"א כשהי' מיסב בסעודתו נכנס אחד מאנשי ביתו שזחה דעתו עליו בדברו לפניו אמר לו הידעתו לפני מי אתה מדבר הנה אנן מזרעא דמלכות בית דוד קאתינן וסביבותי ארבע מאות מייל על ארבע מאות מייל אין עושים בשמים רק בהסכמתי.

אחרית ימיו

בשנת תרכ"ז אמר כמה פעמים שנולד עם שמונים שנים אבל יעקב אבינו אמר קטנתי שמא יגרום החטא ח"ו, ומה יאמר אדם כמוני, וביום שקודם הסתלקותו שאלו אותו על מימרא זו, השיב שאין לחשוב על זה.

בחורף שנת תרכ"ח דיברו אתו ממצת שמורים על פסח ואמרו לו שאי"ה בחג הפסח נאכל מחטין השמורים, אמר: לפני השי"ת הכל ביכולת, וראו מזה שיסתלק קודם חג הפסח, כמה שבועות לפני הסתלקותו הי' מנע מלהכניס לפניו אנשים, רק אחד לכמה ימים והי' דורש מהם פדיונות גדולים, ולא רצה בשבועות אלו לאכול, ועשה מנהג שלא אכל רק פ"א במעת לעת איזה שעות אחר חצות הלילה.

בימיו האחרונים הי' חלוש מאד ושכב על מטתו ולא הי' בכחו להתפלל בטו"ת רק ק"ש ושמו"ע אבל האריך בשאר התפלה כמה

שעות וכמה פעמים הי' נראה כאילו ישן אבל אח"כ ראו שמרחשין שפתיו.

ביום ה' קודם הסתלקותו בא לפניו הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע ששאלו על הבטחת אביו שיחיה שמונים שנה, וענה לו הרה"ק כי כבר הגיע לגיל הגבורות, אח"כ שאלו הרה"ק מנעשכיז היכן הי' מע"כ, ענה המגיד הייתי על הבית עלמין, שאלו שוב ומה עשיתם שם, ענה שביקש את חמיו וזקינו שילכו אל הבעש"ט הק' זי"ע וילכו כולם אל אליהו הנביא זכור לטוב, שיודעו לאבות הק' מחולשת דמר, ושיתפללו שישלח לכם רפואה שלימה שהעולם צריכים לכם, ענה לו "רעכט האט איר געטאן".

בליל שישי צוה שיושיבו אותו על הכסא שישב תמיד עליו, ובלילה ההוא עמדו אנשים על פתחו כל הלילה, ובאמצע הלילה נבהלו מאד שראו עליו התעוררות יתירה ואח"כ דממה, והי' סבורים שנסתלק ונכנסו אצלו, אח"כ פתח עיניו ואמר "נישט בייַ דע נאכט", וצוה לפתוח הדלת מהסוכה לכמה רגעים אף כי הי' קר מאד, ולפנות בוקר הרבה לדבר מעניני צדקה כמה ליתן לכל אחד, ונשמע ממנו באותו זמן כמה פעמים התיבות בכל לבבך בכל נפשך, עם כי הי' קשה להוציא דבר מפיו, אח"כ הניח יד ימינו תחת לבבו, ואחר כמה רגעים עלתה נשמתו לגנזי מרומים יום ו' עש"ק כ"א שבט תרכ"ח, והובא למקום מנוחתו באהל אביו הק' הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיז זי"ע, ליד אחיו הרה"ק ר' יעקב ארי' מקאוולא זי"ע.

כ"ב שבט

הגה"ק רבי יהודה לייב אייגער זי"ע

ואלה תולדות

הרה"ק רבי יהודה לייב המכונה בשם החיבה ר' לייבעלע אייגער נולד בשנת תקע"ז בווארשא כבן רביעי לאביו הגאון האדיר רבי שלמה אייגער זי"ע ושמו נקרא בישראל "יהודה לייב" על שם דודו–זקינו הגאון רבי יהודה לייב אייגער ראב"ד האלבערשטאט ולאחמ"כ אב"ד ראטערדאם והמדינה, בנו הגדול של הגאון המפורסם רבי עקיבא אייגער זצ"ל אב"ד פילץ ופרעשבורג, בעל "משנת דרבי עקיבא".

באותה תקופה התגורר אביו הגאון רבי שלמה בווארשא, ובד בבד עם היותו גאון מפורסם בתורה עסק במסחרים גדולים, ותורה וגדולה התאחדו על שולחנו, כשהוא מסרב להשתמש בכתרה של תורה, אך כאשר איבד את הונו ורכושו עלה על כס רבנות ק"ק קאליש שבפולין, שהיתה מלאה חכמים וגדולי תורה מופלגים, מקום שם כיהן במשך שלש שנים עד פטירת אביו רבן של ישראל בשנת תקצ"ח, שאז נתקבל כממלא מקום אביו הגדול בתור רבה של פוזנא.

בבית גדול זה עלה ונתעלה הרה"ק ר' יהודה לייב כשהוא מקבל תורה מאביו הק', מלבד מה שקיבל ממלמד מיוחד גדול בתורה שנשכר ללמד עם בניו, מפעם לפעם לקחו אביו לפוזנא, להתחמם לאורו המבהיק של זקינו ענק הדורות, ולעיתים אף נותר שם תקופה מסויימת כשזקינו משתעשע עמו בחידושי תורה ומדריכו ביראתו הטהורה.

הרה"ק זכה לקירבה יתירה מזקינו הק' אשר ראה בו כלי מחזיק ברכה שנתקיימו בו כל התקוות, כששהה במחיצתו הראה לו זקינו אותו חיבה מיוחדים והרעיף עליו מאור תורתו וקבע שיעורים ללמוד עמו, וביושר שכלו קלט כבר בצעירותו כל זיז ותנועה מהנהגת הסבא קדישא וזכרונו לא מש מנגד עיניו לעולם, וכל ימיו הי' מתרפק בערגה על אותם הימים הנעלים בהם זכה לשהות בצלו.

בשנות הבחרות שלו קיבל תורה מפי הרה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע שהיה גר אז בווארשא, והרביץ תורה לתלמידים עילויים ומופלגים בתורה, ובצלו של אותו גאון וקדוש הסתופף בצעירותו ושקד בהתמדה רבה על תלמודו עד נישואיו.

האיש מקדש

כשהגיע לפרקו נעשה חתנו של הנגיד היחסן הרב הגדול רבי עזריאל מאיר גראדשטיין, שהיה מפרנסי וראשי קהילת לובלין.

חותנו היה מפורסם כלמדן גדול וירא שמים במדה גדולה, ובהיותו עשיר לא גבה לבו וכל מעייניו היו לקחת לבנותיו גדולי תורה, לאחד נישואיו נשאר בלובלין והיה סמוך על שולחן חותנו כשהוא עוסק בתורה ובפרישות יתירה, וכל מה שקיבל מחותנו פיזר נתן לאביונים, ומנהגו הי' לעבור בין העניים ובשתי כפיו אשר שיכל אחרי כתפיו החזיק מטבעות למען יקח לו העני ולא יתבייש, וכך נהג בכל יום ערב ובוקר.

רבה של לובלין הגאון המפורסם רבי משולם זושא אשכנזי זצ"ל עמד על טיבו ונתפעל מגדולתו, וגם לאחר שהפך להיות חסיד המשיך להוקירו וניצב לימינו אף כשהיו שרדפוהו בגלל זאת.

בדרכי החסידות

כעבור זמן קבע מקום תפילתו ותורתו בבית מדרשו של החוזה זי"ע בו ישבו ועסקו בתורה ועבודה טובי האברכים בלובלין שהיו דבקים בחסידות ושם החלה התקשרותו אל החסידות שהיה כבר קרוב אליה מתקופת לימודו אצל החידושי הרי"ם, אמנם כעת בשבתו שבת אחים עם האברכים המובחרים דבק בה במסירות בלתי רגילה, ובשילוב גאונותו וצדקותו המופלאים עלה ונתעלה לרום המעלות, וזכה למדריגות והשגות גדולות.

על אף שהרה"ק החוזה מלובלין כבר לא היה בחיים מ"מ החזיק עצמו לתלמידו של החוזה, וכך מעיד עליו בנו ממלא מקומו הרה"ק ר' אברהם זי"ע בעל "שבט מיהודה" בהקדמתו לספר "תורת אמת" שאביו "לא זז מחבבו של הספר הקדוש הזה ("דברי אמת" של החוזה הק') ומכמה וכמה ראיות היה נראה לכל מבין כי החזיק בו כמו רבו ממש, ושהיה לו שיכות גדול בשורש נשמתו הקדושה, ומדי שבת בשבתו טרם פתח דלתות היכל קדשו לבוא אל בית מדרשו לסעודתא דמעלי שבתא, פתח את הספה"ק הנ"ל והביט בו רגעים אחדים, ולפעמים אף כמעט רגע פתח דברי הספר כנגד עיניו הקדושים ובזה בא אל הקודש לסעודת השב"ק, עוד דבר פלא שמענו מפיו הקדוש, פע"א הי' נכדו של החוזה מלובלין הרב ר' משולם זושא זי"ע יושב על שולחן הטהור אצל כ"ק אבא מרן צוקללה"ה, וכשנתן ידו לידו הקדושה שאל אותו אם זוכר הוא שהחזיק ידו ביד זקינו הקדוש צוקללה"ה, והשיב הן, שמח

מאוד ואמר בזה"ל: אודה לה' שזכיתי לאחוז ביד אחד מבניו אשר אחזו בידיו הקדושים, כהנה וכהנה יש ויש אתי ראיות חזקות כראי מוצק, שהיה לכ"ק אבא מרן קדישא זצוקללה"ה שייכות גדול עם הרבי הקדוש והנורא הראשון מלובלין".

ומסופר כי ביום שאלצוהו לקבל עליו הנהגת העדה, הסתגר בחדרו מעת לעת שלם בעיון ולימוד בספרי החוזה מלובלין זי"ע.

האברכים שישבו בבית מדרשו של החוזה ביקשו לצרפו לחבורתם שהסתופפה בצלו של הרה"ק ר' מנחם מענדל מקאצק זי"ע, ואם כי כבר שמע מרבו החידושי הרי"ם אודות החבריא ורבם הגדול, נמנע מלעשות זאת מתוך חשש לתגובת חותנו אשר התנגד לכך בכל תוקף, אגב, מן הראוי לציין שלמרות שחותנו לא היה נמנה על עדת החסידים, מתנוססת הסכמתו על הספר "טהור רעיונים" להרה"ק ר' יו"ט נעטיל זי"ע שהי' ראב"ד לובלין ותלמידו של החוזה מלובלין זי"ע, בהערצה רבה, בין הסכמותיהם של רבני וגאוני הדור.

ברם בסופו של דבר גברה עליו השפעתם של הרה"ק ר' ישראל בנו של החוזה והרה"ק ר' בנימין מלובלין מחשובי תלמידי החוזה, והיהודי הק' זי"ע אשר עודדו והלהיבו אותו לנסוע לקאצק, וכך עשה כשהוא מסתיר את נסיעתו, ובסיוע הרבנית הצדקנית שעשתה הכל על מנת שהדבר לא יוודע לאביה.

אותה נסיעה עוררה התנגדות עצומה אצל חותנו, ובתחלה היה גם אביו רבי שלמה מתנגד בחריפות לכך, ומסופר שאביו סיפר זאת לזקינו הגדול ושלח אחריו שיבוא לפוזנא כדי שזקינו ישפיע עליו שיעזוב את דרכי החסידות, וכשהגיע לפוזנא לא העיר לו זקינו דבר, וכשחזר ללובלין ונודע לאביו על כך, פנה בתמיהה אל אביו הק': והלא לא לשם כך הטרחתי בחנם את אבי שיזמין את בני אליו, והשיב לו הגאון רבי עקיבא אייגער: מה אעשה, לא ראיתי שום שינוי שיחייב אותי להוכיחו להעמידו על סטיה כל שהיא מדרכי התורה.

כשהגיע אל הרה"ק מקאצק שהיה אז בוואנגרוב, קירבו ביותר ושמח לקראתו כשהוא רומז על גודל נשמתו והתבטא עליו "כי בשביל אברך זה היה ראוי ללכת כמה מאות מילין".

הרה"ק מקאצק שלח אל הרה"ק ר' מרדכי יוסף מאיזביצא שהיה ממונה על הדרכת האברכים הצעירים, והורה לרבי מרדכי יוסף שראוי לקרב אותו כי הוא פנינה יקרה, ואכן נוצר ביניהם קשר נפשי, וכשפרש הרה"ק מאיזביצא מקאצק, הצטרף אליו באמרו שהרה"ק מקאצק הוא שהועידו לרבי מרדכי יוסף מיד כשבא אליו, ובספריו הק' הוא היחידי שהכתירו בשם אדמו"ר.

גם לאחר שפרש מקאצק ודבק ברבו מאיזביצא מכל מקום נשאר דבוק ברבו הק' מקאצק ומסופר שאאחרי פטירת רבו מאיזביצא בשבתו על כבא קדשו בלובלין לנהל עדת חסידים, קול כרוזא נפיק מפומיה במחנה החסידים שכל מי שיודע איזה מאמר או סיפור אחד מהרה"ק מקאצק יבוא ויאמר לו, והיה לו זמן מיוחד על זה כמו שיעור בלימוד, והיה מחבב מאוד דברי הרה"ק מקאצק והיה משתעשע בדבריו הקדושים ובאמרותיו הטהורות, וכאשר נשמע הקול במחנה החסידים היה כל אחד ואחד מחפש באמתחתו למצוא דבר מה כדי להריץ בדבר לפני הרה"ק הנ"ל, והיה נוהג כך זמן רב.

רועה ישראל

ביום ז' טבת תרי"ד נסתלק הרה"ק מאיזביצא, ולפי הכרעת הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע קיבל הרה"ק את ההנהגה, למרות רצונו להימנע מלהנהיג, והי' ר' צדוק אומר שמצא רמז לזה שבחיי רבם הרה"ק מאיזביצא זי"ע פע"א אחר הרה"ק ר' לייבל זי"ע לבוא אל השולחן הטהור בשב"ק, ובא אחר שכבר ישבו כל המסובין ולא רצה לדחוק עצמו למקומו שהיה קודם לרבי צדוק הכהן, ונשאר יושב אחריו, אז אמר רבם הרה"ק מאיזביצא: "רבי לייבל קודם"", ואז עלה למקומו הקודם לו, ובזה ראה הרה"ק ר' צדוק הכהן זי"ע רמז שהרה"ק ר' לייבל זי"ע ינהוג נשיאותו קודם לו.

הרה"ק ר' צדוק הכהן הי' דבוק בו מאוד והיה נוהג לבוא אל שולחנו בכל שבת מברכים ויומא דפגרא, ור' יהודה לייב כיבדו ביותר והושיבו לידו בראש השלחן כך שר"צ הי' לו כתלמיד חבר, ומסופר כי כאשר ישבה חבורת חסידים לפני הרה"ק ר' יהודה לייב, ושיחתם נסבה אודות גדולי הצדיקים, פנה אליהם הרה"ק בשאלה: "האם שכחתם מהכהן, הכי הוא רק כאחד מהגדולים, הלא הוא כולו רוחניות שהוא מופשט מגשמיות לגמרי", כמו"כ קיים בו הרה"ק מצוות מתנות כהונה והיה שולח לו את הזרוע והלחיים והקיבה.

הרה"ק החזיר את עטרת לובלין ליושנה, ומכל עבר נהרו אליו, כשבדברי תורתו היה ממשיך רפואה לחולים, כפי שכתב בנו ה"שבט מיהודה" בהערות לספרו בסוף "אמרי אמת" וז"ל: "זכור אזכור שסיום דבריו הק' האלו נאמרו בסיבת הזכרת איש אחד על חולי עינים ר"ל כדרכו בקודש להמשיך רפואה בכח דברי התורה הקדושה", וכך נהג בכל פרשה לקשר אותה עם רפואות וישועות, ואכן ידוע היה כפועל ישועות ורוח הקודש שרתה עליו.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בחורף שנת תרמ"ח החל לחוש ברגליו מיחושים אשר הסבו לו יסורים נוראים ר"ל, במשך שני חדשים שכב על ערש דוי ובכל מקום התעוררו רבים להתפלל לרפואתו, יסופר שבימיו האחרונים בעת נתגבר מחלתו רצה בנו וממלא מקום הרה"ק ר' אברהם זי"ע לקיים דברי הגמ' בשינוי שמו, אבל לא רצה לעשות בלתי ידיעת והסכמת אביו הק', והרכין ראשו לשאול את פי קדשו, וענה ואמר בקול רם: ולא יקרא עוד שמך אברם כי אם אברהם יהיה שמך, ונראה אז דמעה על לחיו, וכל העם התרעשו כי כולם ידעו והבינו כוונת קדשו בזה ועל מה ירמזון דבריו, כי קרבו ימיו וסמך את ידיו עליו.

בערש"ק פר' משפטים הניח בעצמו את התפילין במסירות נפש, ואף שאל בשלומו של הרה"ק מגוסטינין שנסתלק באותו יום, זקני החסידים סיפרו שהרה"ק מקאצק הושיב את הרה"ק מגוסטינין לפני הרה"ק, ובכך רמז על סדר פטירתם כי הרה"ק מגוסטינין נפטר יום לפניו בערש"ק פר' משפטים.

לפני כניסת השבת שמעו שאמר: "באה שבת באה מנוחה", ובכניסת ליל שב"ק בפרשה שנאמר בה "עלה אל האלוקים" עלתה נשמתו הטהורה למרום, בכ"ב שבט באותו היום בו נסתלק

הרה"ק מקאצק כ"ט שנים לפני כן (שנת תרי"ט) בן ע"ב שנים היה בפטירתו, ורמזו החסידים שבפרשת משפטים נאמר "את מספר ימיך אמלא" – אמל"א בגימטריא ע"ב, וכן שמו יהודה ליב בגימטריא ע"ב.

כ"ג שבט

הגה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע

ואלה תולדות

נולד בשנת תקפ"ה לאביו הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע ולאמו האשה הצדקנית המפורסמת מרת מלכה ע"ה, שהיתה נודעת לבעלת מדריגה ובעלת רוח הקודש ומבלעדה לא עשה בעלה הק' שום דבר, (עיין בי"ג אורות ח"ב עמוד רמו, דבר נפלא, כשנסתלקה הרבנית, בכה בעלה הרה"ק מבעלז עליה זמן רב, וכששאלו אותו מדוע בוכה כל כך, אמר על עצמו, כי התייחד עם קונו וטען, שהלא סהדי במרומים כי אילו ה' בידו להחזיר את הרבנית ה' עושה כן, וא"כ הלא הקב"ה הוא ג"כ כביכול כבעל, וכנסת ישראל כרעיתו, והוא ית"ש כל יכול, ומדוע אינו מחיה את ישראל, וענו לו מן השמים, שאם היתה כנסת ישראל רצויה לה' כמו שהיתה הרבנית רצויה לו, אז כבר הי' ה' גואלם, ולכן בוכה – סיים הרה"ק מוהר"ש – על שבני ישראל אינם כן,) כבר בהיותו צעיר לימים ניכר בו סימני קדושה ופרישות, מספור שפ"א בהיותו בחדר אחז פתו בידו ובכה, שאלו רבו, למה הוא בוכה, ענה לו, לפי שהוא רעב, שאלו שוב מלמדו, ולמה אינו אוכל, ענה לו הילד: אבי לימד אותי שאם מתאווים לאכילה אסור לאכול..., בעת סעודת הבר–מצוה שלו אמר לו אביו השר שלו' זי"ע שיאמר דרשה לכבוד הבר–מצוה, ואחר שסיים הדרשה אמר לאביו שיתן לו דרשה געשאנק, אמר לו אביו מה צריך בחור הבר–מצוה, גוף נקי ומחשבות טהורות, "א גוף נקי האבן מיר דיר געגעבן, אויף מחשבות טהורות דארף מען איין אסאך האראוועך" (תולדות אלעזר, שבסוף ספר פקודת אלעזר מהגה"צ מפאלטישאן זצ"ל).

ברא כרעא דאבוה

תורתו ויראתו למד רק מאביו הק', ואמר הרה"ק מהר"י, שאביו מסר לו כל הסודות, זולתי שלשה דברים, א. ספרא דצניעותא, (הוא חלק מהזוהר הק' בסוף פרשת תרומה, וכפי הנראה למד עמו גם זוהר הק' רק חלק זה לא למד) ב. כשאביו הי' בעיר חאליוב (סמוך לבעלז) אצל הרה"ק האוהב ישראל מאפטא זי"ע, מסר לו הרה"ק מאפטא כמה סודות, וסודות אלו לא מסר לו, ג. כשהרה"ק מראפשיץ בא פ"א לראוא–רוסקא על שבת, שלח השר שלום את בניו אליו, אמר הרה"ק מראפשיץ: לא בשביל זה באתי, (היינו שרצה שהשר שלום בעצמו יבוא אליו) ונשאר שם הרה"ק מראפשיץ עוד שבת, והשר שלום בא אליו, אז גילה הרה"ק מראפשיץ כמה סודות, וגם את זה לא גילה, ואמר מהר"י: אני חושב שאם הייתי מבקש לאבי שיגלה לי הי' מגלה לי, אך חשבתי שאם אצטרך לדעת, אז אדעם, פ"א שאלו חתנו הרה"ק מציעשנוב זי"ע (בן מרן הרה"ק משינאווא זי"ע) שהעולם תמהים מדוע לא נסע להגה"ק מצאנז זי"ע לאחר פטירת אביו (כי לאחר פטירת אביו בשנת תרט"ו הי' צעיר לימים) ענה לו: שאביו גילה לו פ"א כל מה שיתרחש עמו כל ימי חייו עד זיבולא בתרייתא, ולא אמר לו שיסע לצאנז, ומשום הכי לא נסע, (אבל בשנתו האחרונה של הד"ח עלי אדמות כן נסע לצאנז כששידוך הרה"ק מצאנז את בנו הרה"ק ר' ישעי' מטשעחויב זי"ע עם חתנו של הרה"ק מהר"י מבעלז זי"ע)(י"ג אורות), כשהי' הרה"ק משינאווא זי"ע בבעלז על חתונת בנו הרה"ק מציעשנוב זי"ע, התפללו שני הצדיקים ביחד, הרגיש הרה"ק משינאווא שהתפילין של הרה"ק מבעלז מונחת למטה ממקום השיער, כדרכו של הרה"ק משינאווא, פנה אל מחותנו, ואמר: מחותן יקר, התפלה של ראש שלכם אינה מונחת על מקומה, ימחול נא כבודו להגביה אותה מעט כדי שתנוח על מקום השיער, ענה לו הרה"ק מבעלז: מחותני יקירי, להוי ידוע לכם שאבי מורי ז"ל הניח התפילין על ראשי ככה (פי צדיק).

גדלותו בתורה

הי' גאון גדול בתורה, פ"א בא הרה"ק מצאנז זי"ע לבעלז, ביקש ממנו הרה"ק השר שלו' שיתהה על קנקן בניו, ודיבר הרה"ק מצאנז עמהם, אח"כ שאל אותו השר שלו', נא, אמר הרה"ק מצאנז, שממהר"י נתפעל מאד, "אזוי יונג און קען אזויפיל", אמר לו השר שלו' אצליכם זה תמי', אספר לכם מעשה, אני לומד אתו נגלה ונסתר, פ"א למדני זהר, ובמקום אחד איתא מהאר"י הק' שיש שם סוד גדול, אמרתי לו שכאן קשה להבין מאליו וצריך להיות בקבלה מרבי, אני קבלתי זה מהחוזה, שאל אותי, והחוזה השיג זה מאליו, אמרתי לא, רק מהרבי אלימלך, והר"ר אלימלך מהר"ר בער, והר"ר בער מהבעש"ט, ושאל מאין ידע זאת הבעש"ט, אמרתי שהבעש"ט השיג זה מאליו, ראיתי שיש לו חשק להשיג זה מאליו, אמרתי לו שיגע מעצמו, מה אתם סוברים – סיים הרה"ק השר שלום בתמי' – שלא בא מיד אלי לאמר הפשט האמיתי, בנו הרה"ק ר' ישכר דוב הי' אומר, דכשאביו נסע נסיעות, הי' נוסע עמו, ודיבר בקרבו סמ"ע תומים קצות ונתיבות, ועוד הי' אומר "אז דער טאטע האט זיך געזעצט לערנען האט ער אויס געשמוסט דעם גאנצן פני יהושע" (שיח זקנים).

הצנע לכת

אם כי הי' גדול בתורה הי' עמל להסתירו מבני אדם, פ"א הי' עם אביו השר שלום בלעמבערג, ובאו הגאונים בעל "מפרשי הים" והגאון ר' מרדכי זאב איטינגא זצ"ל לבקר את השר שלום, כשיצאו שלח השר שלום את המהר"י ללותו, ואמרו שני הגדולים במה נכבד את מהר"י, אמר הגאון רמ"ז נכבד אותו בד"ת, כי נאמר לו איזה דבר טוב, ואמר המהר"י הן, ותמך את ראשו בשלחן ושמע את דבריהם, אח"כ אמר הבעל "מפרשי הים" לבנו ר' יצחק אהרן שילווה את מהר"י, בדרך אמר המהר"י לר' איטשע, שיאמר לאביו כי במחילה מכבוד תורתו נעלמו מאתו דברי המכילתא דשם ושם, כאשר בא וסיפר זאת לאביו נשתומם הגאון מגדלותו בתורה, ועוד יותר מענוותנותו, ואמר הלא הצדק אתו, והצדיק הלז לא רצה לבייש אותי (פאר וכבוד).

הנהגתו

ז"ך אלול שנת תרט"ו נסתלק אביו, ואז מילא הוא את מקומו, אמר – אחרי אותו ראש השנה – "דער טאטע ז"ל האט מיר איבערגעגעבן די רביסטעווע ערב ר"ה אין די מקוה" (שיח זקנים), הרה"ק משינאווא זי"ע כתב במכתב לחתן אחותו ה"ה

הרה"ק ר' נפתלי חיים הורוויץ זי"ע (בן הגה"ק בעל אמרי נועם מדזיקוב, חתנו של הגה"צ ר' משה אונגאר זצ"ל חתן הדברי חיים זי"ע), אודות סיבת נסיעתו להרה"ק מהר"י מבעלז, שבכל דבר שאדם עושה, צריך שיהי' לו שלשה טעמים, א. ששייך לעצמו, ב. ליחידי סגולה, ג לכל העולם, ואסתפק לגלות לכם טעם אחד, שכשהרבנית שלי היתה נשואה בזיווג ראשון עם בנו של הרה"ק רבי אלעזר, בכורו של הגה"ק השר שלום מבעלזא, הלויתי להשר שלום י"ב מאות זהובים, ונסעתי עכשיו להגה"ק מהר"י לגבותם, המהר"י אמר שיתן חלק כחלק עם שאר היורשים, אבל – טען הרה"ק משינאווא – שלא הלוה להשר שלום כשלעצמו, אלא הלוה לו בתור אדמו"ר העומד בראש העדה, וכיון שמהר"י ממלא מקומו אז מוטל עליו לפרוע את כל הסכום. אדם אחד מסר סכום גדול להרה"ק משינאווא על מנת שיתנם לצדיק הדור, אבל לא בפעם אחת, רק מעט מעט, התחיל ליתן מזה לאביו הרה"ק מצאנז, ואחר הסתלקותו נתן למהר"י מבעלזא, מזה נראה שלדעתו הי' הרה"ק המהר"י צדיק הדור (י"ג אורות).

ויראו מפניו

צורתו הק' הי' מטיל אימה על כל סביביו, סיפרה האשה שבישלה בביתו, שכשהרה"ק מהר"י הי' עובר דרך בית התבשיל, מהצד, נפל פחד על כל הנשים והפסיקו מלדבר א' לחברתה, סיפר הגה"צ מפשעווארסק ז"ל, שסיפרו לו שני אנשים שרצו לצייר לו הפחד שהי' בביתו לפני שהיו נכנסים אליו, המשילו ודימו למי שהי' צריך לעבור אצל הדאקטער לביקור, אם הוא ראוי לילך לצבא, שזה הי' סכנה לגוף ונפש, שאז הי' הפחד נורא, כן הי' הפחד אצל מרן, לא הי' מדברים איש לרעהו, "איינער איז ארום געגאנגען צוגליט, דער אנדערער איז געווען וויים", פ"א עמד אחד בבית הרה"ק מהר"י, וחישב בלבו, למה כל כך מפחדים מהרה"ק, האם הוא יכול לראות עוונות שעבר כל אחד, ותוך כדי דיבור יצא הרה"ק ואמר: מי הוא זה שעומד עם קלות הדעת, וסיים: "און טאקע דער מיטען הויכען קאפעלישטש" (כך הי' לבוש המספר שהי' בעל העובדא) (שיח זקנים), אפ' גדולי וצדיקי הדור יראו מפניו, סיפר רבינו ז"ל מקדושת הרה"ק מהר"י, אשר כל גדולי הדור חרדו אליו, וסיפר שבעת שהי' בצאנז על שב"ק בעת קישור החיתון של הרה"ק ר' ישעי' מטשעחוב, בליל שב"ק בעת עריכת השולחן של מרן הדברי חיים, הגיע מהר"י אל השלחן עטוף בטליתו, וקהל חסידי צאנז חשבו שבוודאי כבר קידש גם הוא, ועומד כבר ג"כ באמצע סעודתו, אבל מה גדלה תמיהתם בראותם שהרה"ק מבעלזא ניגש אל השולחן ומתחיל שלום עליכם ועורך את השולחן כמו בביתו, ומרן הד"ח ראה את קפידת החסידים, ונתייראו שלא יפגעו בכבודו, העמיד עצמו הד"ח מאחורי מהר"י, עד אחד הקידוש, לבל יהין אחד החסידים לפגוע בכבודו חלילה (אלה מסעי, עיין בי"ג אורות ח"ב בשינוים קצת).

לוחם מלחמת ה'

הי' מראשי הלוחמים אשר לחם בתקיפות נגד המתחדשים, ועמד הראשון בשורה לעמוד בקשרי המלחמה, ולא חת מפני כל, סיפר רבינו ז"ל שהמהר"י רצה מאד לעשות פילוג הקהילות בגאליציע, כמו שעשו היראים במדינת אונגארן, כי ענין ההתבדלות מרשעים הי' בבעלזא מיסודי היסודות, עד שאמרו בבעלז כי אם לא יהי' בנמצא רשעים בסביבותיהם להפרד מהם, צריך להשתדל שפושע ישראל יקבע את מקומו שם כדי שיהי' ממי להפרד, ולתועלת זה ייסד מהר"י ביחד עם הגאון רבי שמעון סופר האב"ד קראקא בן מרן החת"ס, את חברת מחזיקי הדת, וגם יסדו אז ה'מכתב עת' "מחזיקי הדת", שישמש כשופרו של היהדות החרדית נגד הפושעים, ואמר רבינו שהמהר"י הי' מקלל את הרשעים בקללות נמרצות, וסיפר כי פעם קילל את איש אחד, ויאמר לו האיש כי יודע הוא ממילא שהכל ברכות, פנה מהר"י אל משמשו ר' פנחס, ואמר לו, פיניע תקלל אתה, כי הרי הוא אומר שאני מברך (אלה מסעי), כשלחם מרן הקדיו"ט זי"ע מלחמתו הכבידה בסיגעט נגד כת הספרדים, עמד לימינו המהר"י וכתב מכתב חריף לראשי הקהילה דסיגעט, ועוררם לעמוד בקשרי המלחמה, ולא ימעדו קרסוליהם ויעשו כל הפעולות נגד הספרדים, וכל הענין הזה נגע מאד ללבו הטהור כמובא בהרבה מכתבים מגדולי אונגארן ששמע מפיו הק', אח"כ כתב גם מכתב לציבור בכללות בסיגעט וכותב שם שרבים תמהים למה לא כתבתי ע"ד הפירצה אשר נעשה שם, הלא מהרתי לכתוב תיכף ומיד רק לא כתבתי להכלל משום כמה סיבות אשר אתי, אבל עכשיו שרבים שואלים אמרתי להשיב את אשר בלבבי וכותב שם דברים חריפים מאד, מכתבים אלו עשה רושם אדיר, בשנת תר"ן אחרי אשר שקטה ארץ והניח לו ה' להקיו"ט מכל גבולו מסביב, נסע הקדיו"ט אליו על שב"ק להכיר לו טובה על שעמד לימינו.

אחרית ימיו

בשנת תרנ"ד נסע לוויען לעשות "אפאראציע" על מחלת הטחורים, ויהי בדרך שפך איזה גוי מים או שכר עליו, ראה בזה אות מן השמים שלא טוב הדבר שיסע ורצה לחזור לביתו, אבל באי ביתו דיברו על לבו שימשיך בנסיעתו, לפני האפאראציע טבל עצמו במקוה ואמר וידוי, ועשו את האפאראציע, אבל האפאראציע לא הצליח, ונחלה מאד, הרופאים ייאשו אותו, החליטו לחזור לביתו, על אם הדרך על מרכבת הברזל במעמד עשרה נסתלק לגנזי מרומים, ביום כ"ג שבט תרנ"ד, (לערך שנת תרמ"ב–מז, היתה אסיפה אודות חברת "מחזיקי הדת" בלעמבערג, ומהר"י השקיע בזה עבודה רבה ועצומה וגם ממון הרבה, האסיפה נמשך לכמה ימים עד שבא ליד גמר ביום כ"ג שבט, ואמר אז הנני מקוה שיום הזה ישאר ליום זכרון עד ביאת משיח, לאחר כמה שנים בשנת תרנ"ד נסתלק ביום הנ"ל, נתקיימו דבריו שיום ההוא נשאר יום זכרון) במשך כל הדרך לא גילו שנסתלק, כי הי' נגד החוק להסיע נפטר מעיר לעיר, ומהרי"ד עמד נגד החלון למען לא ירגישו בדבר, וכשכבר הגיעו לעיירות הסמוכות לבעלז רמז בידיו להחסידים שיסעו עמו להלוי', והוטמן סמוך לקבר אביו בעיר בעלזא, סיפר רבינו ז"ל שבעת שנסתלק הרה"ק ר' אלעזר בנו בכורו של השר שלום בשנת תרמ"ב צוה המהר"י שיניחוהו ברחוק ממצבת אביו השר שלום בריווח של שני קברים, ובשעתו לא הבינו את כוונתו מדוע צוה להניחו במקום ההוא דוקא, וברבות הימים התבוננו החסידים שהשאיר בדקדוק שני מקומות עבור שני רבני העיר אשר נפטרו שם עד המלחמה האחרונה, ה"ה הרה"ק המהר"י והרה"ק המהרי"ד זי"ע, ויהי לפלא

לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' יצחק יודא שטערן ז"ל

ב"ר אלעזר אלימלך ז"ל

נלב"ע כ"ג שבט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י חתנו הרבני החשוב הנכבד רודצו"ח

מוה"ר שלמה פארגעס הי"ו

ובניו החשובים

הר"ר אלעזר אלימלך הי"ו

והר"ר ישראל הי"ו

דבר בעתו

פרשת יתרו | קבלת התורה

לקט מאמרי קודש מכל צדיק וקדוש עליון, מגודל קדושת הימים וסגולתן

פרשת יתרו היא הכנה לשבועות, כמו רופא שנתן לאדם תרופה ומחלק אותה לחלקים מפני שא"א לקבל כל התרופה בבת אחת, כך א"א היה לקבל בבת אחת גודל הקדושה של חג השבועות, ונתנה לנו גם הקריאה של מ"ת בפרשת יתרו, והיא הכנה לשבועות.

(בית אברהם)

◆◆◆

והר סיני עשן כולו. נ"ל לומר בפי' הפסוק ע"פ מה שקיבלתי מרבותי אשר כל דבר ודבר הוא בסוד עולם שנה נפש. והוא סוד הענין של השבתות האלו, דהיינו שבת שירה וכן פרשת יתרו שקורין באמצע החורף, והוא כי כל דבר הוא בעולם שנה נפש, דהיינו "קריעת ים סוף" כאשר האדם בא אל הים שנקרע לפני ישראל, יוכל להרגיש ההארה של שביעי של פסח שהוא הארה של קריעת ים סוף [והראיה לזה דמבואר בגמ' ברכות (דף נד.) הרואה מעברות הים צריך ליתן הודאה ושבח לפני המקום], וזה הוא בסוד עולם, וכאשר בא יום שביעי של פסח מרגיש ג"כ הארה נפלאה מזה, והוא בסוד שנה, וכן כאשר קורין בתורה פרשת בשלח יוכל להרגיש ג"כ הארה זו, והוא בסוד נפש.

וכעין דבר זה הוא בהארה של "מעמד הר סיני" – כי בעולם הוא כאשר בא האדם אל הר סיני, יוכל להרגיש הארה זו, ובשנה הוא כאשר בא חג השבועות זמן מתן תורה, ובנפש הוא בשבת קודש כשקורין בפרשת יתרו, וכעין דבר זה הוא בכל ענין וענין...

ושמעתי ממורי הקדוש (הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשויב) זצללה"ה, כי בסוד הנפש, שהוא ע"י התורה, הוא יותר גבוה במעלה מן הזמן – שהוא בשנה, עד כאן שמעתי ממורי. והבאתי ראיה לדבריו הק', כי הרי בשבועות מפטירין במרכבת יחזקאל, ובפרשת יתרו מפטירין במרכבה שראה ישעי', ומבואר בגמרא (חגיגה יג:) כי יחזקאל הוא כבן כפר וישעי' כבן כרך..., הרי כי בסוד הנפש הוא יותר במעלה, וכמ"ש מורי זצוקללה"ה, שהרי מפטירין בפרשת יתרו הפטורה שהיא יותר במעלה מההפטורה שמפטירין בשבועות וכנ"ל, ומבואר בספה"ק כי עש"ן הוא נוטריקון ע'ולם ש'נה נ'פש... לפענ"ד נראה לומר עפ"י פשוטו, דקאי על הר סיני, אשר הענין של מעמד הר סיני הוא בסוד עולם שנה נפש וכמ"ש לעיל, וזה שאמר 'והר סיני עש"ן', כנ"ל.

(אמרי יוסף)

◆◆◆

עובדא ידענא שהרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא סיפר שפע"א הי' בפרשת יתרו בצל קדושת אביו הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע ובקראו את עשרת הדברות ראה ממש קולות וברקים כמו בשעת קבלת התורה על הר סיני ולא בדמיון ראיתי אלא בפועל ממש ראיתי בעיני את הקולות וברקים של מתן תורה, ואח"כ חשבתי אם כך זכיתי לראות בלי ההכנה לזה א"כ אשתדל להכין עצמי בקדושה ובטהרה ושמירה יתירה וכן עשיתי עד חג השבועות עבדתי על זה עבודת הקודש ונסעתי על חג השבועות לאבי והנה אז לא זכיתי לראות והבנתי שמה שזכיתי לראות בפרשת יתרו הי' מפני שאבי רצה להראות לי בכח קדושתו מה שהצדיקים יכולים לראות. עוד סיפר הגה"ק משינאווא שבעת שקרא אביו הק' את עשרת הדברות הי' לו התפשטות הגשמיות ממש כמו במעמד הר סיני.

(דברי מנחם)

◆◆◆

והנה מתאמרא משמיה דרביה"ק מלובלין זללה"ה שבשבת קודש פרשת יתרו יורד השפעות קדושות של חג השבועות, וכ"ק מרן האמו"ר בברך משה בפרשתן (עמוד קנא) הביא שפעם אחת היה הגה"ק משינאווא זי"ע בשבת קודש פרשת יתרו אצל אביו ק"ז הדברי חיים זי"ע, וזכה לשמוע בשעת קריאת התורה הקולות וברקים ממעמד הר סיני, ואמר שלא זכה לזה אף בחג השבועות זמן מתן תורתינו. ומובן הדבר כי אם מרן הקדוש הדברי חיים זי"ע קרא בתורה, והרה"ק משינאווא זי"ע האזין לקריאתו, בודאי שזכה לשמוע קולות וברקים ממעמד הר סיני, ומכל מקום נוכל ללמוד מזה אשר מעין דמעין כל אחד יכול לזכות. ועלינו לקבל על עצמינו בחינת נעשה ונשמע כמו בחג השבועות להוסיף אומץ בעסק התורה.

(מהר"א ט"ב)

◆◆◆

בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני, ופירש"י ז"ל ביום הזה, בראש חודש, לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים בעיניך כאילו היום נתנו עכ"ל, וצ"ל מכיון שפי' רש"י ז"ל ביום הזה בראש חודש, א"כ איך יתכן לדייק מביום הזה שיהיו דברי תורה חדשים בעיניך כאילו היום נתנו, הלא אז בראש חודש עוד לא נתנה תורה אכן נראה הכוונה על ענין ההכנה שנצרך לעסק התורה הקדושה, שתהיה כמו אז שמראש חודש ועד מתן תורה התעצמו והתגברו בזריזות ההכנה לקבלת התורה הקדושה לצד חשקם ותשוקתם אליה על ידי שהיתה אז דבר חדש, כמו"כ בכל יום ויום צריך האיש הנלבב להכין את עצמו בהכנה כזו לדברי תורה כאילו זה דבר חדש.

(אהל תורה)

פנימי תשפ"ב בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגה"צ רבי בן ציון בלום שליט"א

דומ"ץ באבוב לאנדאן יע"א

יום ד' פרשת ויגש תשע"ט לפ"ק

חסר ההתחלה וחבל על האבדין

דומ"ץ באבוב: אז דער רבי האט נאך צייט פאר א בלאט גמרא מיט אזא טירדא, אזויפיל טראגט מען אויף זיך, איז א גרויסע זאך.

דער הייליגער צאנזער רב האט אמאל געזאגט אויף זיך, דער אמרי נועם האט געגעבן א קוויטל אז ער האט מחשבות זרות,[1] האט דער צאנזער רב אים געפרעגט, וואס הייסט מחשבות זרות? זאגט ער, די שענסטע פשעטלעך פאלן אים איין בשעת וועך ער דאוונענט שמונה עשרה. אזוי האט ער געשריבן אין קוויטל... האט דער צאנזער רב געזאגט, אונז פארשטייען מיר אויך לערנען ברוך ה', אבער וועך עם קומט צום דאוונענען פארגעסן מיר אז ס'איז דא א תורה...[2]

רבינו: עפעס אן ענליכע מעשה דערציילט מען אזוי, אז אין צאנז איז אמאל געווען א אייניקל פון רבי משולם איגרא,[3] האט דער דברי חיים אים געזאגט ער זאל עפעס פארציילן פון רבי משולם איגרא, האט ער פארציילט אז וועך רבי

---

1 ועי' בס' ערוגת הבשם (פר' תרומה) בשם הגה"ק מצאנז ז"ל על הפסוק תפלה לעני כי יעטוף, שבעת שצריך לשפוך תחינה לפני השי"ת, דרכו של היצה"ר לבלבל במחשבות זרות למען לא יהא באפשרי לשפוך תפילה, ע"כ עצה היעוצה לשפוך שיחו בהעטיף בקשתו בתוך דיבורו ובזה אין מבין היצר לסתום שביל התפילה, ע"ש.

אגב, עיין בס' ואני תפילה שמובא בשם מרן הגה"ק אדמו"ר מצאנז בעל ד"ח ז"ל שפעם בא אצלו אדם גדול בתורה להתייעץ שרוצה ללמוד חכמת הקבלה, ושאלו הגה"ק ז"ל, תגיד לי האם יש במציאות אצלם באיזה פעם כשעומד בשמנה עשרה שיהיה לו איזה מחשבה זרה בשעת התפלה, או שלא יכון באחת מהברכות או באיזה תיבות, והשיב לו הגדול לפי תומו, נא, עס קען זיך טרעפן, א מענטש איז נאר א מענטש כמובן, ואז פתח רבינו הגה"ק מצאנז את פיו בגערה: אין שמונה עשרה האט ער אין זינען מחשבות זרות, און קבלה וויל ער לערנען?. קודם דארף מען זיך לערנען דאוונענען... ע"ש.

ואגב, עיי' בס' חמדה גנוזה (ח"א) שהרה"צ רבי אריה לייבוש זצוק"ל בן הרה"ק רבי אהרן מקרייז זי"ע אבד"ק צאנז היה מעשן לפעמים בפאהקע אחרי התונתו, כשנודע מזה לחותנו הרה"ק רבי משה מראזוואדאוו זי"ע קרא לו ונתן לו פאהקע יקרה עם ציבעך יקר שלו במתנה, בתנאי שיבטיח לו שלא יעשן עוד, והיה מוכרח להבטיחו.

אח"כ היה רבי לייבוש זצ"ל אצל זקנו מרן הדברי חיים זי"ע מצאנז, ושאל אותו זקנו הק' אם הוא מעשן, וענה שלא מעשן, ושאל אותו מדוע לא, ולא רצה לגלות לו את הטעם האמיתי, ולכן השיב שאינו מעשן מפני שניסה כמה פעמים לעשן, והרגיש שצריך להקיא מזה, אמר לו זקנו הק' הדברי חיים זי"ע, נו מתרגלים מעט מעט, ואח"כ יכולים הלוא הצדיק החוזה הקדוש מלובלין זי"ע אמר שטוב לעשן כדי לבטל מחשבות זרות, עיי"ש.

2 עיי' בס' תולדות קול אריה (הוספות אות ג): היה רגיל הקול אריה ז"ל לומר בשם הה"ק מצאנז זי"ע כשהולכים להתפלל צריכין לשכוח שיש תורה, ואמר בלשון אשכנז: וועך מען גייט דאוונענען, בראכמען צו פארגעסין דאס עס איז דא א תורה, עכ"ל.

ויש לציין שבהסכמת הגאון משאמלויא ז"ל על ספר תולדות קול אריה הנ"ל כותב כזה על הקול אריה וז"ל: ואמר אא"ז אני בבחרותי דיא בעסטע תורות נפלו במחשבתי בעת התפלה אבל כשנעשיתי חסיד פסק ממני לגמרי.

3 ה"ה הגאון האדיר בקש"ת רבי משה משולם איגרא ז"ל אבד"ק טיסמניץ, חתנו של הגאון הגדול רבי איציק'ל האמבורגער ז"ל, ורבו של הגאונים בעל חות דעת ונתיבות המשפט ז"ל ובעל קצות החושן ז"ל ועוד. בעמ"ח ספר שו"ת רבינו משולם איגרא ועוד. בסוף ימיו הי' אבד"ק עיר הגדולה פרעשבורג עד יום פטירתו חג הסוכות שנת תקס"ג לפ"ק. מרן הגה"ק החתם סופר ז"ל מילא את מקומו בעיר פרעשבורג יצ"ו.

משולם איגרא האט זיך געוואלט קאנצענטרירן צום דאוונען, ער זאל קענען מכוון זיין, איז ווייל ער איז געווען אזוי שטארק דבוק אין די תורה האט ער געדארפט טוהן פעולות ער זאל זיך קענען מצמצם זיין, ער זאל קענען מכוון זיין, האט ער געביטן די ליפן ממש עד זוב דם, און אזוי האט ער זיך געקענט קאנצענטרירן צום דאוונען, אזוי האט ער פארציילט פאר"ן דברי חיים.

דער דברי חיים איז אריין געגאנגען אין אזא התלהבות, און האט אנגעהויבן צו זאגן 'אזא מדריגה... אז מ'איז אזוי דבוק אין די תורה, אז מ'קען זיך נישט אפרייסן פון די תורה, ער האט געמוזט טוהן אזעלכע פעולות', און האט אויסגעפירט 'אבער אונז ברוך ה' דארף מען נישט צוקומען צו דעם, ווען אונז שטעלן זיך דאוונענען פארגעסט מען אז ס'איז דא א תורה'.[4]

דומ"ץ באבוב: יא, פון שוועד ז"ל (האדמו"ר בעל דברי שלמה מבאבוב ז"ל) האב איך געהערט פון ביידע מעשיות, און ס'איז געווען צוויי מעשיות, ס'איז געווען א אייניקל פון רבי משולם איגרא, ער האט געהייסן רבי אברהם איגרא, ער איז גיזעצן ביים טיש, האט אים דער צאנזער רב גיזאגט, פארצייל מיר עפעס פונעם זיידן, דאס איז געווען איין מעשה ווי דער רבי האט דערציילט. און ס'איז געווען אויך א אנדערע מאל ווען א איד האט זיך אזוי מזכיר געווען אין קוויטל.

רבינו: כ'האב געהערט אז איינער איז אמאל געקומען צום הייליגן דברי חיים און האט זיך באקלאגט אז ער האט מחשבות זרות, נישט קיין ריינע מחשבות, האט אים דער דברי חיים גיזאגט 'דאס איז מחשבות זרות...? ווען דו וועסט האבן אין דיר מחשבות פון תורה ס'וועט דיר איינפאלן א פשט אינמיטן דאוונענען איז עס מחשבות זרות....! דאס וואס די רעדסט איז נישט מחשבות זרות...!'[5]

דומ"ץ באבוב: אז דער רבי זאגט דאס, האב איך מיך דערמאנט א ווערטל וואס כ'האב אמאל געהערט פון מיין שווער ז"ל, אז צום שינאווער רב איז אמאל געקומען א איד און געזאגט, רבי, מיין זוהן איז ל"ע משוגע געווארן, פרעגט ער אים 'וואס איז ער משוגע געווארן?' זאגט ער פארן שינאווער רב 'ער פרעסט חזיר, און ער פארברענגט מיט שיקסעס.... ער איז משוגע געווארן...', זאגט אים דער שינאווער רב 'ווען דו זאגסט מיר פארקערט.....', פארשטיי איך אז ער איז משוגע.....', אבער דאס איז סתם א בעל תאוה, א פשוטער בעל עבירה....'

והמשיך בענין הנ"ל: דער דברי חיים האט דאך גיזאגט אויף זיך אז ער איז די תורה.

רבינו: יא, דאס איז געווען ווען מ'האט אים געפרעגט וועגן די ארענדעס.

ס'איז דא א בריוו וואס דער דברי חיים האט געשריבן פארן מנחת חינוך אום תרל"ד, ווי ער לאדענט אים צו די חתונה פון די טאכטער, די בייטשער רביצין. ווען דער דברי חיים האט זיך משדך געווען מיטן דזשיקובער רב.

דומ"ץ באבוב: טיילא האט זי געהייסן די טאכטער.

רבינו: יא, דער מנחת חינוך איז דאך געווען זיינם א שוואגער, ער האט התונה געהאט מיטן דברי חיים'ס שוועסטער.[6] דארט שרייבט ער אינעם בריוו ער דערמאנט די זמנים אין די פריערדיגע יארן ווען זיי פלעגן לערנען צוזאמען, ער דערמאנט עם אזוי מיט געגועים.[7]

---

4 עיין בספר י"ג אורות (ח"א פ"א) שהגאון רבי מאיר אריק ז"ל אב"ד טארנא בעמה"ס שו"ת אמרי יושר היה רגיל להפליא את כוחו של מרן הק' מצאנז שגדול בתורה כמותו יכול לשלוט על מוחו שלא יחשוב בלימוד בעת תפילתו.

5 ועיי' בס' י"ג אורות וכן בס' נפלאים מעשיך (ח"א) שפעם נאנח הרה"ק מצאנז ז"ל שאינו יכול לישון מחמת חטאת נעוריו שעומדים נגד עיניו (די חטאת נעורים שטעלן זיך מיר פאר די אויגען און לאזן מיך נישט שלאפן).

6 הגה"ק המנחת חינוך ז"ל בזיווי"ר נשא את בתו של הגה"ק רבי ארי' ליבוש מטארניגראד ז"ל אביו של מרן הדברי חיים ז"ל.

7 המכתב מופיע בשלימותו בס' עטרת חיים (ח"ב מכתב ע) וזה לשון קדשו:

...אהוב גיסי, נפשי עלי תשמח בזכרי בהיותינו יחד מלומדים, ובתורת ה' יתלהב נפשינו בפלפולי ובפרט בסוגיא .....[לא מובן הכתב] ותצהל נפשינו מרוב גילה עד כבודו חקוק על הכותל מרוב שמחה כדרך שמחת ופעם אחת כשאמרו דברי הרה"ק מצאנז ז"ל הללו להרה"ק המהרי"ד מבעלוא ז"ל, אמר אל תדמו בנפשכם שלהרב הק' מצאנז היה איזה נדנוד חטא חס ושלום, 'נאר איך וועל ענק זאגן וואס זיין חטאת נעורים איז געווען' כי הרי הרב הק' מצאנז היה כבר בנעוריו עילוי גדול (שכיחזא היה נקרא בבחרותו דער טארניגראדער עילוי) **ופע"א בימי חורפו נתעמק באמצע התפילה בדברי תורה ליישב קושיר על הרמב"ם, ודבר זה היה נגדו תמיד. וע"ע בחתם סופר** (פר' בהר) שמפליג מאוד במדה, עיי"ש.

א' הנוכחים: דאם איז געווען אין טארניגראד?.

רבינו: לכאורה האט ער דארט געוואוינט אויך נאך די חתונה. דער שינאווער רב איז געבוירן אין טארניגראד.[8]

דומ"ץ באבוב: דער אמרי נועם איז נישט געווען אויף די חתונה אין צאנז.[9]

רבינו: ניין, ער האט געשיקט א שליח זאל מיטפארן מיטן חתן.[10]

ער אליינם איז נישט געפארן צו די חתונה, טאקע וועגן די פרשה, פון אויסקויפן די ארענדעם.[11]

און אעפ"כ האט ער געזאגט פארן זוהן, פארן חתן, ער זאל קוקן אויפן דברי חיים בשעת די חופה.[12]

ימי בחרות, יזכינו נא ה' לשמוח יחד בתורה ועבודה, ויתרומם קרנו כנפשו ונפש אהובו ידידו מברכו דו"ש... עכלש"ק.

עג.

אגרת שלומים בהבעת ידידות עזה לחמנחת חינוך (מכת"י)

ב"ה, יום ב' עקב תרל"ד לפ"ק צאנז.

החיים והשלום לכבוד גיסי הרב הגאון הגדול סבא קדישא חו"ם נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת מו"ה יוסף נ"י **באבאד** האבד"ק **שארניפאל** יע"א[1].

גי"ק ובחוכו רצוף הדורן דרשה הגיעני לנכון, וערבה עלי מנחתו ונועם אמרותיו מלא ברכת ד' ומתוקים מדבש לפי ואשמח מאוד בהראות לי נועם זיו אהבה ואחוה אשר בינינו כמאז כן עתה וכה אל תופר לעולמים, וא"ה בומן שמחתנו כשבת אחים וידידים גם יחד יעלה ויבוא זכרונו הטוב לטובה ולישועה יראו עינינו וישמח לבנו בשוב ד' שבות ציון אז ימלא שחוק פינו וכו'. יחזקיהו ד' ויאמצהו ותתחדש כנשר נעורו וכדשה עצמותיו תפרית ויברך את ביתו לעולם בברכה וחיים ושלו' ע"ע.

אהובי גיסי נפשי עלי תשמח בזכרי בהיותינו יחד מלומדים ובתורת ד' יחלהב נפשינו בפלפולי ובפרט בסוגיא בתד"ר ישתהל"י (?) ותצהל נפשינו מרוב גילה עד כבודו חקוק על הכותל מרוב שמחה כדרך שמחת ימי בחרות יזכנו נא השם לשמוח יחד בתורה ועבודה ויתרומם קרנו כנפשו ונפש אהובו ידידו מברכו דו"ש,

הק' **חיים הלברשטאם**

---

8 כידוע שעל איזה תקופה אחרי נישואיו חזר מרן הד"ח ז"ל לעיר טארניגראד, וגם בנו הגה"ק משינאווא ז"ל נולד לו שם.

9 עיי' בס' י"ג אורות (ח"א) שהרבנית מדזיקוב שאלה את האמרי נועם היתכן שהוא לא יסע לנישואי בנו, השיב לה שאם ב' מהותנים נפגשים כשיש ביניהם פירוד לבבות, א זה יכול להזיק לשניהם ח"ו.

10 ויש לציין כאן דבר נפלא שמובא בס' הזכרון על עיר 'אושפיזין' וכן בספר 'דזיקוב' שמביאים העתק מרישומי וכרונות שכתב יהודי בשם ר' משה מעיר דזיקוב שהיה השליח של האמרי נועם לנסוע להחתונה בצאנז, וזה מה שסיפר: כשהייתי צעיר עבדתי קשה בבית האופה, אבל ב"ה את פרנסתי הוצאתי בכבוד, בלילות שבת רגיל הייתי ללכת אל ה"טיש" של הרבי מקודם אל ר' אליעזר'ל, ואחריו אל ר' מאיר'ל (האמרי נועם), ונהניתי ממראה קדשו של הרב, ומן הזמירות היפות ששרו החסידים... כמובן שעל הצדיק מצאנז שמעתי הרבה, וכי מי לא שמע על הצדיק הקדוש הזה, אבל מעולם לא עלה על דעתי ולא יכלתי אפילו לחלום שאני 'משה בעקער' אסע לצאנז ואהיה כל כך קרוב אל הצדיק הזה ממש בין כ"כ הרבה רבים רבנים וחסידים, אבל זה קרה, וכך זה קרה.

היה זה ביום בהיר אחד אני עומד בבית האופה בבגדי העבודה שלי, ועוסק בלישת עיסה ללחם, נכנס פתאום הגבאי של הרבי, ואומר לי הרבי ציוה שתיכף תבא אליו, נדהמתי מה יש לו לרבי אלי, בשביל מה הוא יכול לקרוא לי, אינני חייב כסף לאף אחד, ואין זה יכול להיות דין תורה, וא"כ מה זה, לא היה לי הרבה זמן לחשוב, כי הגבאי הסתלק מיד בלי לענות על שאלתי, למה צריך אותי הרבי לא החלפתי את בגדי העבודה שלי, לקחתי רק את ה'אויבער-מאנטל' ורצתי.

משהגעתי אל בית הרבי הוכנסתי מיד אל חדרו של הרבי, וטרם שהספקתי לשאול משהו פנה הרבי אלי בדברים אלה: משה אני רוצה לעשותך שליח מצוה, ואתה צריך להבטיח לי שתעשה הכל בדיוק כפי שאני מצוה אותך.

כמובן שלא העזתי לשאול איזו שליחות היא זו והבטחתי מיד לעשות מה שהרבי יצוה לעשות אז ענה ואמר: "היות ואנחנו השתדכנו עם הרב מסאנדז, והגיע כבר זמן החתונה שצריכים לנסוע עם החתן לסאנדז החלטתי לשלוח אותך עם החתן אהר'לע (ה"ה הרה"ק מבייטש) במקומי ואתה תהיה המחותן מצד החתן, אנחנו לא נוסעים להחתונה!.

לא האמנתי למשמע אזני ולא יכולתי לענות, ולהוציא הגה מפי, מיד שמעתי קול בכי מהחתן שעמד שם ושמע את דברי אביו הוא פרץ בבכי והתחיל לומר "אבי", אבל הרבי השתיק אותו ואמר לו שזו החלטתו שלא יכול לשנותה, ביניתיים נרגעתי במקצת אז ניגש אלי הרבי שם ידו על שכמי, ואמר, "משה לך הביתה תחליף את בגדיך, לבוש את בגדי השבת, קח אתך את השטריימל, ובוא בחזרה כי לא נשאר הרבה זמן".

הלכתי הביתה כמוכה רעם, לא ידעתי אם חולם אני, או שזה אמת שאני 'משה בעקער' נוסע לצאנז עם בנו של הרבי ר' מאיר'ל לחתונה, איפה אני, באיזה עולם הדמיון אני נמצא, אבל דברי הרבי הברורים מהדהדים באזני, ונדמה לי שאני שומע אותם עוד פעם ועוד פעם "משה אתה נוסע לצאנז!, ומה האם עלי לשמוח או לפחד.

וכשהזרתי להרבי חסידים והמקורבים עסקו בהעמסת החבילות, קרא אותי הרב לחדרו ומסר לי את הפקודות האחרונות, איך עלי להתנהג בכל מקום, ובמיוחד עם בואנו לצאנז, הוא גם מסר לי מה שנמצא בכל חבילה, ולבסוף לקח את המקל שלו עם יד הכסף, ובעת שמסר לי אותו אמר "עם המקל הזה תלך לכל מקום ואל תפחד שם מאף אחד, וגם לא מ'הצאנזער רב", הושיט לי ידו ואמר "סעו לשלום".

ועי"ש שמספר בפרטיות לפי השגתו כל עניני החתונה, ומספר שלא היה לו אפשרות להיכנס להרה"ק מצאנז, וכשחזר וסיפר את כל מה שראו עיניו להרה"ק האמרי נועם, והבטיח לו אריכות ימים, והוא האריך ימים עד למעלה מתשעים שנה.

11 כידוע שהיה חילוקי דעות בין הגה"ק מצאנז ז"ל לבין הגה"ק האמרי נועם מדזיקוב ז"ל בענין אם יש חזקה בארענדאר, ועי' בשו"ת דברי חיים (ח"ב חו"מ סי' ל"ח) שכתב תשובה בזה להגה"ק מדזיקוב (וכן בסי' ל"ו, וסי' מ"ט ובהשמטה סי' ל"ו).

א׳ הנוכחים: ער האט געזאגט אז ס׳איז א סגולה, ער זאל קוקן אויפן דברי חיים ביי די חופה.

רבינו: דער דזשיקובער רב האט געזאגט דעמאלטס פארן זוהן, פאר ר׳ אהרן, ער זאל רעדן נאך די התונה צום שווער וועגן צוויי זאכן, און איינם דערפון איז געווען וועגן דעם ענין פון די ארענדעס, און דעמאלטס האט ער געפרעגט דער דברי חיים וואו שטייט עם אין די תורה (שיטת הד״ח בענין זה), האט דער דברי חיים געענטפערט ״אך בין די תורה, און איך מיר שטייט דאם....!״[13]

דער ישמח משה זאגט אויך אזוי אין פ׳ דברים, ער זאגט אז פארוואס האט משה רבינו נישט געקענט מקיים זיין וואס פנחם האט געטוהן [להרוג את זמרי בן סלוא], זאגט ער ווייל משה רבינו איז נתעצם געווארן מיט די עצמיות התורה, האט ער נאר געקענט טוהן וואס ס׳איז די עצם התורה, און דאס איז דאך געווען הלכה ואין מורין כן, במילא האט משה רבינו דאס נישט געקענט מקיים זיין, ווייל ער איז געווען עצמיות התורה.[14]

---

12 עיי׳ בס׳ נעימות החיים (עמ׳ רפ״ט) שמביא בשם קובץ תרשיש שכותב: שמעתי מהרב משה הורוויטץ הי״ד ששמע מזקנו הרה״ק ר׳ אהרן מבייטש זצ״ל את הדברים שצוה לו אביו האמרי נועם מדזיקוב זצ״ל בעת ברכת פרידתו, טרם נסע על התונתו שנשא את בת הרה״ק מצאנז זצ״ל, ואביו לא נסע להחתונה, בין הדברים אמר לו, בני, הזהר ואל תשכח, בשעת החופה להביט בפניו של חותנך הרב מצאנז, כי כבר הייתי עמו ביחד כמה פעמים על התונות, ובשעת החופה הוא דבוק בעולמות, ופניו מאירים בנהירא עילאי, וטוב להביט בפניו הקדושים ומסוגל ליראת שמים.

13 עיי׳ בס׳ י״ג אורות (סי׳ צ״ב) בעת שהי׳ החילוקי דעות ביניהם נשא בנו של האמרי נועם ה״ה הגה״צ ר׳ אהרן מבייטש זי״ע את בתו של הדברי חיים, והאמרי נועם לא נסע להחתונה, וביקש האמרי נועם מבנו החתן שלמחרת החתונה ישאל מחותנו הד״ח איפה כתוב כשיטתו, ואז השיב לו הדברי חיים כנ״ל.

ועי׳ עוד בס׳ הנ״ל (ה״א עמ׳ כ״א) שפע״א היה איזה אדם חשוב אצל הרה״ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב ודיבר נגד הד״ח בענין המחלוקת הידועה, לקח רבי אייזיקל חומש בידו, ואמר: ״דער צאנזער רב איז די תורה, און אז מ׳האלט מיטן צאנזער רב האלט מען מיט די תורה, און אז מ׳האלט נישט מיטן צאנזער רב האלט מען נישט מיט די תורה״.

14 עי׳ שם לשו״ק: על פי מה ששמעתי הטעם דמשה בעצמו לא עשה זאת, לפי שמשה הוא עצם התורה, והא דבועל ארמית קאין פוגעין בו הוא הלכה ואין מורין כן, אם כן זה לא הוי בחינת עצם התורה דאין מורין כן, על כן לא היה משה יכול לקיים הלכה זו.

א׳ הנוכחים: דער דיין האט אמאל פארציילט א שיינע מעשה פונעם צאנזער רב אויף שבת בראשית א משל פון א סוחר?

רבינו: אז ער האט געזאגט אז שבת בראשית האט ער געמאכט פאר זיך א חשבון אויף א גאנץ יאר, ער האט זיך מסדר געווען זיינע שיעורים...

דומ״ץ באבוב: יא, ס׳איז געווען אזוי, שבת בראשית איז דער צאנזער רב אמאל אריין געקומען און ער האט זיך געזעצט אין שטוב, און ער איז נאכדעם אריין געקומען צום טיש, אבער ס׳האט געדויערט גאר לאנג ביז ער האט געמאכט קידוש, ער איז אהער געגאנגען און אהין געגאנגען, די לעכט איז שוין אויסגעגאנגען, זאגט ער, שבת בראשית איז די ערשטע סטאנציע, האט ער דערציילט א משל, אז א איד פארט אויף א יריד, ער קויפט און פארקויפט, ער וויסט נישט ציי ער האט פארדינט ציי נישט, ווען ער גייט אהיים און ער בלייבט שטיין ביי די ערשטע סטאנציע מאכט ער זיך א חשבון... זאגט ער, א גרויסער יריד איז געווען אין די חיילוגע טעג, די ערשטע סטאנציע איז שבת בראשית, דעמאלטס מאכט ער זיך א חשבון וואס ער האט איינגעקויפט.

כ׳האב געטראכט צו זאגן מענין לענין באותו ענין, דעם לעצטן טאג חנוכה הייסט ׳זאת חנוכה׳, פארוואס עפעס הייסט דאס זאת חנוכה? פשוט איז ווייל מ׳לייענט זאת חנוכת המזבח, האב איך געזאגט מיט דעם ווארט פונעם צאנזער רב, ווייל באמת ציי וואס רעכענט מען אלעס צוזאם דארט אין די פרשה נאך וואס מ׳רעכענט אוים יעדן טאג דעם קרבן פונעם נשיא, צו וואס דארף מען דאס צוזאם רעכענען? נאר דאס איז עס, מ׳דארף זיך מאכן א חשבון, דער עיקר איז צו מאכן א חשבון, אז נישט איז עס כלא היה, אז מ׳וועט מאכן נאך חנוכה א חשבון דאס האב איך איינגעקויפט, דאס איז חנוכה ׳זאת חנוכה׳. אזוי זעהן מיר פונעם צאנזער רב אז מ׳דארף מאכן א חשבון.

כ׳וויל זאגן דעם רביין, די גאנצע שטאט פריידט זיך אז דער רבי איז געקומען, אזא גרויסער רבי און אזא גרויסער תלמיד חכם, אבער דער רבי האט א חיוב איבערצולאזן א גרויסע ברכה, ווייל תיכף לתלמיד חכם ברכה. נישט יעדער

וכן כתב המהר״ל מפראג ז״ל (נתיב התורה פי״א) שת״ח אינו איש היודע תורה, אלא הוא נעשה עצמיות התורה.

תלמיד חכם איז די זעלבע... דא אז דער רבי איז געקומען דארף זיין גאר א גרויסע ברכה... דער אויבערשטער זאל העלפן ס'זאל זיין א גרויסע הצלחה....

וכיבדו רבינו בברכת לחיים

רבינו: וואס מאכט איר אזוי?

דומ"ץ באבוב: ברוך ה', מ'פראבירט צו זיצן און לערנען, אמאל גייט עס יא און אמאל גייט עס נישט. אבער מ'פראבירט....

רבינו: דאס איז אויך שוין גוט...

דומ"ץ באבוב: אבער דער רבי איז פאר מיר א מוסר, איך זעה דער רבי האט צייט און דער רבי זיצט אין לערנט.

געווענליך קוקט מען זיך פאר די תורות וואס מ'דארף צו זאגן שבת, אז מ'קען אויך לערנען א שטיקל גמרא איז א גרויסע זאך.

רבינו: כ'האב געזאגט דעם חנוכה, אז מ'מוטשעט זיך מיטן בית יוסף'ס קשיא וואס איז געווען דער נס דעם ערשטן טאג?, דער טורי זהב זאגט אז ס'איז איבער געבליבן דעם ערשטן טאג אויפן צווייטן טאג. מ'מוטשעט זיך פארוואס ס'האט געדארפט איבערבלייבן, דער אפיקי יהודה פרעגט אויפן טורי זהב, אז א נס דורך הקב"ה אליין דאס קען זיין דורך א יש מאין אויך, נו וואס האט אויסגעפעלט ס'זאל איבערבלייבן, אזוי פרעגט ער אויפן טורי זהב.

האב איך געזאגט בדרך אגדה, די מנורה האט דאך משפיע געווען חכמת התורה, מ'זעהט א חידוש, א מענטש איידער מ'ווערט געבוירן, זאגט די גמרא (נדה ל:) אז מ'לערנט אים אוים כל התורה כולה, נאכדעם קומט א מלאך און געט אים א קלאפ אן ער פארגעסט, פארוואס? וואו איז דער יושר? ער האט דאך געלערנט כל התורה כולה, פארוואס פארגעסט ער עס? נאר ווייל דאס קינד האט זיך נישט געפלאגט!

אויף צו קענען לערנען מוז מען זיך פלאגן, תורה שלמדתי באף היא שעמדה לי (ילקוט שמעוני, קהלת, רמז תתקסה).

די מנורה האט משפיע געווען חכמת התורה, ווען מ'האט געמאכט שמן פון זיתים, האט מען זיך געפלאגט, די גמרא זאגט (מנחות פו.) מגרגרו בראש הזית, מ'האט זיך זייער געמוטשעט ביז מ'האט אהער געשטעלט שמן זית זך, דאס איז געקומען מיט א יגיעה, אז ס'איז געקומען מיט א יגיעה האט עס משפיע געווען חכמת התורה מתוך יגיעה, אבער ווען ס'וואלט געווען בלויז שמן נס, אויב דעם ערשטן טאג וואלט אויסגעברענט דאס גאנצע שמן זית, און די צווייטע טאג וואלט געווען שמן נס, דער אויבערשטער קען מאכן אז ס'זאל זיין שמן נס, אבער וואס וואלט געווען, ס'וואלט געווען שמן נס אומגעפלאגט, וואלט דאס אויך משפיע געווען תורה אומגעפלאגט, און דאס קען נישט בלייבן, דאס איז נישט גוט.

וועגן דעם האט געמוזט איבער בלייבן פונעם ערשטן טאג שמן זית, ארגינעלע שמן זית וואס איז געקומען מיט יגיעה, ווייל תורה מוז זיין נאר מיט יגיעה.

דאס איז דער כלל, לא יגעתי ומצאתי אל תאמין (מגילה ו:).

וכירכו רבינו בברכת לחיים

ואמר רבינו: פאריגעם מאל ווען כ'בין געווען דא האב איך געהערט אז איר האט א שיינע ישיבה דא.

דומ"ץ באבוב: יא, ברוך ה', עס קען זיין נאך בעסער, דער אויבערשטער זאל העלפן ס'זאל זיין נאך בעסער.

רבינו: אלעס קען זיין בעסער. ס'האט נישט קיין שיעור למעלה.

ווען רבי אלעזר ריישער איז געזעסן אמאל אין צאנז האט ער געהאט א מעשה פלא. דער דברי חיים איז געזעסן ביים טיש, ער האט דאך געפירט יעדן טאג טיש. איז געווען אמאל, צי ער האט געהאט א שווער קוויטל צי ער האט געוואלט מעורר רחמים זיין, האט ער אנגעהויבן צו רעדן אזוי ביים טיש 'מ'האמיר היינט געהאט א שווער קוויטל, און מיר האבן זיך אויסגעבעטן געלט, צו וואס דארפן מיר דען געלט? נאר אז מיר האלטן אוים אייניקלעך וואס זיצן און לערנען, דארף מען דאך האבן געלט', אזוי האט ער געזאגט אזוי הויעך, אפשר האט ער געוואלט אזוי ממשיך זיין די ישועה, על כל פנים אזוי האט ער געזאגט.

רבי אלעזר ריישער איז אויך געזעסן דעמאלטם ביים טיש, ער איז דאך אויך געווען אן אייניקל,[15] און ער האט געהערט וואס דער צאנזער רב זאגט אז מ'דארף געלט צו געבן פאר די אייניקלעך, טראכט ער ביי זיך 'וואס וועט שוין פאר מיר אויסקומען פון דעם געלט, נאר עפעס א האלבער

15 בויו"ר היה חתנו של הרה"ק רבי דוד מקשאנוב ז"ל בנו של הגה"ק מרן הדברי חיים ז"ל, ואכל קעסט בצאנז.

גרייצער....?! דער דברי חיים האט איהם תופס געווען די מחשבה, אוּן האט געהאלטן אז ער שטערט איהם, ער מאכט אזוי אוועק זיינע וועריטער, האט ער איהם אנגעקוקט מיט א שטרענגן בליק ווי איינער זאגט 'וואם שטערסטו מיר מיינע ענינים', אוּן דער דברי חיים איז געווארן זייער ערנסט אוּן זיך צוקאכט אוּן געהייסן ארויס ברענגען דעם כּוס צום בענטשן.

רבי אלעזר ריישער האט באלד פארשטאנען אז דא האט ער עפעס קאליע געמאכט, ער האט געשטערט דעם דברי חיים, האט ער מורא געהאט צו באווייזן זיין פנים פארן דברי חיים, אזוי האט ער זיך אוים באהאלטן אפאר טעג, אבער ער האט נישט געקענט צו לאנג זיך אוים באהאלטן, האט ער באשלאסן אז ער מוז די זאך מסדר זיין, איז ער ארייגנגעקומען צום דברי חיים אוּן געזאגט 'זיידע, איך וועל שוין זיין וואויל, איך וויל שוין תשובה טוהן' פון הייַנט מאל אהן וועל איך שוין בעסער זיין', רופט זיך אן דער דברי חיים 'אזוי? איך וויל אויך שוין זיין וואויל, איך וויל אויך תשובה טוהן, קום לאמיר בייַדע צוזאמען תשובה טוהן'.[16]

דער דברי חיים האט דאס געשפירט, ער האט מרגיש געווען זיינע מחשבות דארט בייַם טיש.....

דומ"ץ באבוב: ס'איז דא א מעשה ביי איינע פון די פריער'דיגע צדיקים, ס'האט זיך פארשטעלט א פורים רב, אוּן דער צדיק האט אים געבעטן ער זאל מבטל זיין עפעס א גזירה אוּן ער האט נישט געוואלט, אוּן דער רבי ר' זושא האט זיך אזוי מתמרמר געווען, וועַן דו וואלסט וועַן מסכים געווען וואלט מען געקענט מבטל זיין די גזירה, ער האט געמיינט אז ער שפילט אזוי בעסער דעם שפיל וועַן ער וויל נישט מבטל זיין, דערווייל צדיקים האבן א כח צו מבטל זיין, אוּן עם וואלט געקענט משפיע זיין...

אגב, ס'איז אינטערסאנט די מעשה וואם דער רבי פארציילט דא, וויל ס'איז באקאנט אז דער צאנזער רב האט נישט געגעבן פאר די אייגענע קינדער קיין געלט.[17] ער האט אסאך אויסגעטיילט אבער פאר די אייגענע קינדער נישט. דער גארליצער רב האט אים אמאל געבעטן.

רבינו: דער גארליצער רב האט אמאל געדארפט גרויס געלט, ער האט געדארפט חתונה מאכן אוּן ער איז געקומען צום פאטער אוּן ער האט אים נישט געגעבן, ער האט אים געזאגט, דו קענסט ארוים פארן נאך געלט.

דומ"ץ באבוב: ס'איז אמאל געקומען א עושר קיין צאנז, אוּן דער גארליצער רב האט געוואוסט אז ער האט עפעס איבער געלאזט, אוּן דער פאטער האט אים געזאגט כ'האב נישט קיין געלט, זאגט ער, דער טאטע האט דאך באקומען יעצט געלט, האט דער צאנזער רב געענטפערט, איך דארף צאלן פאר דעם אוּן דעם מלמד, זאגט ער, דו ביסט דאך דעם צאנזער רב'ס א זוהן, פאר ארוים אוּן דו וועסט זאגן אז דו ביסט דעם צאנזער רב'ס א זוהן, מ'וועט דיך באווארפן מיט געלט, דאם איז געווען ביים בייטאג טיש.

אוּן ביינאכט וועַן דער צאנזער רב האט געפירט טיש, האט ער געזאגט אויף זיך 'כ'בין דער גרעסטער חוטא אויף די וועלט, כ'האב נאך קיינמאל נישט געטוהן קיין מצוה כדבעי', אוּן שפעטער כאפט ער זיך אויף, זאגט דער גארליצער רב צום טאטן 'דאם אלעם זאל איך דערציילן? אז איך בין דעם צאנזער רב'ס זוהן דער גרעסטער חוטא, אזוי וועל איך מאכן געלט...?' האט ער זיך צולאכט, יא.....

רבינו: יא, ער פלעגט רעדן פון זיך מיט גרויס התמרמרות, מיט גרויס שפלות, הגם ער האט געקענט רעדן פון זיך מיט

---

16 בס' י"ג אורות (ח"א עמ' מ"ג) **מביא עובדא בעין זה, דמדי שנה בשנה היה רגיל לבוא סוחר אתרוגים אחד לצאנז, ותמיד היה ראשית דרכו לבית הרה"ק בעל דברי חיים זי"ע, שיבחור המובחר, ופע"א בעת ששהה הרה"ק רבי אלעזר מריישא בצאנז, בשנה ראשונה לחתונתו עם בת הגה"ק מקשאנוב, קדים עצמו לאכסניא של הסוחר ובחר המובחר לעצמו, ונימוקו עמו כי הרי להרה"ק מצאנז מביאים בין כך אתרוגים מובחרים לרוב, והרה"ק מצאנז הקפיד עליו, ושלח הרה"ק רבי אלעזר מריישא את בני הרה"ק מצאנז להצטדק בשמו לפניו, ולא קיבל, הלך רבי אלעזר בעצמו ובבואו החדרה הפנה הרה"ק מצאנז את פניו ממנו, אמר רבי אלעזר "רבי, כבר אהיה טוב", חיבק אותו הרה"ק מצאנז ואמר "גם אני אהיה כבר טוב", עיי"ש.**

17 **ויש לציין שבס' אור לוי מביא עדות ששמע בעצמו פע"א כשנפגשו יחד האחים הקדושים הרה"ק מהרש"א מראצפערט והרה"ק רבי ישעי' לע מטשעחויב ז"ל בימי זקנותם, והעלו זכרונות ביניהם מימי ילדותם והיה מחזה הוד לשמוע איך שמדברים מאביהם הקדוש ומהתנהגותו, ובתוך הדברים שאל א' מהם לאחיו: האם הנך זוכר כשהיינו ילדים קטנים ותפרו לנו בעקיטשע'ס החדשים לכבוד חג הפסח, והיינו טומנים את הבעקיטשע'ס החדשים שלנו תחת המיטה, כדי שאבינו ז"ל לא יבחין בהם, וימשכנו לצדקה.**

גרוים גדלות, אבער עפ״י רוב האט ער גערעדט פון זיך מיט גרוים התמרמרות.

ערב סוכות איז ביי אים געווען א גרויסע עבודה, ער האט געטיילט אסאך צדקה,[18] און ער האט נאך געזוכט צו באגעגן, ס׳איז געווען ערב סוכות נאכמיטאג,[19] און איינער פון די קינדער האט אים געפרעגט, וואו שטייט עס אז מ׳דארף אזויפיל טיילן, האט ער געזאגט ׳דו האסט א טאטן וואם האט נישט קיין תורה, און האט נישט קיין חכמה, און האט נישט גארנישט, ער האט עפעס וואם ער גיט אביסל צדקה, ווילסטו אים דאס אויך אוועק נעמען׳.

אין קרית יואל איז געווען א איד ר׳ יודא׳לע וויים (ה״ה הרה״ח ר׳ משה יודא וויים ז״ל מגדולי חסידי נאסאד והוניאד ומחשובי תלמידי רביה״ק בעל דברי יואל ז״ל בעיר פאטמאר), האט ער פארציילט א מעשה, ער האט געוואוינט אין קלויזענבורג פאר די קריג ער האט געהערט אז די גלינא רביצין איז געקומען קיין קלויזענבורג, דעם צאנזער רב׳ס א טאכטער (ה״ה הרבנית הצ׳ גישא ע״ה זוי׳ של הרה״ק ר׳ בצלאל יושע אב״ד גלינא ז״ל נכד הרה״ק רבי מיכל מזלאטשוב וכן בתו של הרה״ק הרבי ר׳ מאיר׳ל מפרעמישלאן ז״ל), זי איז ארום געפארן נאך געלט, ער האט געהערט אז זי איז דא אין שטאט איז ער אריבערגענגן צו איר אין שטוב, זעהט ער אז די רביצין איז זייער צוגעלייגט, פרעגט ער איר, ׳פארוואס איז די רביצין צוגעלייגט?׳, האט זי געזאגט אז זי איז געקומען אהער ווייל זי דארף שאפן געלט, און זי האט נישט געמאכט קיין געלט, ער איז געווען א אינגערמאן האט ער גענומען א פעקל געלט, און געזאגט ׳רביצין נעמט׳ס דאס׳, זי האט זייער הנאה געהאט פון דעם, אלס הכרת הטוב האט זי אים געזאגט, ׳יונגערמאן, איך וועל אייך פארציילן א מעשה פון מיין טאטן׳, האט זי דעמאלטס דערציילט אז ווען זי איז געווען א קינד און זי איז אויפגעוואקסן געווארן אין צאנז ביי איר טאטן אין שטוב, און ס׳זענען געקומען ארימע קינדער וואם האבן נישט געהאט קיין קליידונג, און דער דברי חיים פלעגט געבן פאר זיי, זי אליינס האט אויך נישט געהאט, און זי האט אויך געבעטן דעם טאטן כסדר און ער האט איר מדהה געווען.

איז געווען אמאל אז פונקט איז אריינגעקומען צום טאטן א ארימע מיידל, אזוי אפגערישן, און האט געבעטן געלט אויף קליידער, און איך האט אויך דעמאלטס געבעטן, האט דער דברי חיים ארויסגענומען געלט און מיר געזאגט, ׳גיי מיט איר צוזאמען, און קויפטם פאר ענק ביידין׳, אבער זי האט זיך געשעמט צו גיין מיט איר, ווייל זי איז געווען אזוי אפגערישן, אז זי האט זיך געשעמט צו גיין מיט איר אויף די גאס, אבער דער דברי חיים האט איר געזאגט זי זאל גיין מיט איר, און זי האט זיך אזוי צוריק געהאלטן, האט דער דברי חיים געשפירט אז זי וויל נישט, און האט פארשטאנען

---

18 כידוע דברי האריז״ל (פרע״ח שער חג הסוכות פ״ג) דבערב סוכות ובחג הסוכות יש להרבות בצדקה.

ובס׳ מועד לכל חי (סימן כ׳ אות ג) מובא: יש להרבות בצדקה ערב סוכות, איש כמתנת ידו אחד המרבה וכו׳, ומוהרח״ו זיע״א היה מחלק מה שהיה בקופת העניים יום ערב סוכות,ויש טעם נכון על דרך האמת, ויומא הוא דקא גרים בדרך צדקה תמצא. ויזהר מאד לתת מתבשיל יום טוב לעניים, כמו שכתוב בזוהר. [כן כתב בספר מחזיק ברכה. וספר בית השואבה דף קסא ריש ע״א. ועיין נמי בנוהג כצאן יוסף דף עט ע״ג וד. ושערי תשובה, וחמ״, ואור הישר דף כט ע״ב] ובזה אמרתי דרך רמז בכונת מאמר רבותינו זכרונם לברכה. מי מעמיד עליונים ותחתונים צדקה שעושין ביד. בו תרמוז ביום י״ד הידוע דהוא ערב סוכות, ויותר שייך לומר דבא לרמוז לי״ד אדר, אלא דהרי איכא ט״ו נמי, ועוד דיש מקומות דהוא ט״ו ולא י״ד בכרכים. החמ״י, ובמאמר זה פירשתי בו אופנים הרבה בספרי הקטן צדקה לחיים ממה שחנני ה׳, ע״כ.

ועי׳ בדרשות התם סופר לסוכות (דף מג.) רמז נאה למצות צדקה בסוכות, דהנה שיעור דפנות הסוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח (סוכה ד:), וגובה הסוכה הוא עשרה טפחים, ומשך הסוכה ז׳ על ז׳, נמצא ב׳ דפנות שלמות ז׳ בגובה י׳ הן שני פעמים ע׳, שהוא ק״מ, ודופן השלישי שהוא טפח בגובה י׳ הוא י׳ טפחים, נמצא שיעור הכשר סוכה הוא ק״נ טפחים, וסכך הסוכה שהוא בכל משך הסוכה ז׳ על ז׳, הוא מ״ט טפחים, נמצא בצירוף הדפנות והסכך בהכשר סוכה הוא קצ״ט טפחים בגימטריא צדק״ה, רמז למצות צדקה בסוכות, עי׳ שם שהאריך בענין זה, ודפח״ח.

19 עי׳ בס׳ מקור חיים (חג הסוכות) כי פעם אחת בערב סוכות פנה מרן הגה״ק הדברי חיים ז״ל לבניו באמרו, תנו נא לי את כל כספיכם, יען בערב סוכות חייבין ליתן הרבה צדקה, והוו נוי סוכה המפואר ומהדר ומייפה את הסוכה, כי בערב הבעל״ט יבא להסוכה אושפיזא הוא אברהם אבינו ע״ה שמדתו הוא מדת החסד, ולפיכך צריכין לחלק הרבה צדקה, ואז יכולין לקבל את אאע״ה בהסוכה. ואמרו שחילק אז ח״י מאות זהובים לצדקה, ולאחר חצות כשראה סוחרי אתרוגים ביקש מהם שילוו לו את כספם כי זקוק כעת לעוד נוי סוכה, ותיכף פיזר הכל לאביונים. (זמירות לערב פתורא - ציעשענוב, מתוך מכתב מהה״ג מהרש״ם הכהן האללעדער ז״ל בשם הגה״ק מהר״ש הראשון מבאבוב ז״ל שהיה נוכח אז).

כן מובא שם שהרה״ק מטשעחוב ז״ל סיפר כי בהיותו ילד עשה לנוי סוכה נשר לבן גדול ויפה והביאו לסוכת אביו מרן הדברי חיים ז״ל. בראות אביו את מעשה ידיו שיכחו, אך הוסיף לאמור, באו ואראך נוי סוכה אמיתי מה הוא, ומיד לקח צחור כסף ויצא החוצה וחילק הכל לעניים, ופנה לבנו: אתה רואה ישעי׳לע, זהו נוי סוכה אמיתי.

פארוואס זי וויל נישט, האט ער איר פארגעהאלטן ׳דו שעמסט דיך צו גיין מיט א ארימע אידיש קינד אויף די גאס?!׳, און האט איר געגעבן א קניף אין פנים, האט זי גזאגט, ׳יעדעס יאר, אין דעם טאג ווערט עס געשוואלן׳.[20] די מעשה האט זי פארציילט פאר ר׳ יודעלע׳ן, לכבוד דעם ווען ער האט איר געגעבן א גרויסן סכום.

אבער אזוי איז געווען, פאר די אייגענע קינדער האט ער נישט געגעבן. אויף די עלטערע יארן האט ער געהאט א שטוב מיט קינדער, האט אמאל איינע פון די טעכטער געבעטן מ׳האט געדארפט א קלייד׳ל מ׳האט געדארפט שיך וכדו׳, ער האט גערופן ׳איך האב נישט, איך קען נישט געבן׳.

איז געווען א מלמד וואס האט געדארפט געלט, ער האט געהאט א שטוב מיט קינדער, איז ער אריין געקומען מיט די קינדער, און ער האט אים געגעבן געלט וואס ער האט געהאט, נאכדעם איז אריין געקומען זיין טאכטער און זי האט אויך געבעטן, האט ער גזאגט אז ער האט נישט, האט זי אנגעהויבן צו ווייגען, פריער איז דא געווען איר חבר׳טע אן אנדער מיידל און יענע האט געבעטן און ער האט איר געגעבן, און פאר איר געט ער נישט, האט ער גזאגט, ׳כ׳וויים נישט וואס דו ווילסט, יעדער איז דאך א קינד פון דעם, און ער איז דאך א תלמיד חכם, איז זי דאך א בת תלמיד חכם, אוודאי האב איך איר געמוזט געבן..׳, איז געשטאנען דארט דער גבאי, ער האט געהייסן משה יהושע, האט ער זיך אנגערופן, מ׳זאגט אויף איר אויך אז זי איז א בת תלמיד חכם, האט ער זיך צושמייכלט, און ער האט גזאגט אויב אזוי בארג מיר געלט וועל איך איר געבן.

דומ״ץ באבוב: ער האט אסאך געבארגט צו קענען טיילן צדקה, מ׳האט אזויפיל געבעטן ער האט נישט געקענט נאכקומען.

רבינו: אבער ס׳איז אינטערעסאנט וואס מ׳דערציילט ווי אזוי מ׳האט אים אזויפיל געבעטן געלט דארט, דאס איז געווען בעיקר די נצרכים אין שטאט.

אגב כ׳האב געזעהן דער שימלויער רב ברענגט אין זיין ספר (ספרו טיול בפרדס), אז ער האט געהערט פון ר׳ יוסף לייב כהנא פון סיגוט, אזוי שרייבט ער, וואס ער פלעגט פארן אסאך קיין צאנז, אז ער האט קיינמאל נישט געוועדט אדער געפרעגט פונעם דברי חיים קיין גשמיות׳דיגע ענינים קיין געשעפטן וכדו׳, נאר ער האט פארשטאנען פון די שמועסן פונעם דברי חיים פון זיינע דברי תורה, האט ער פון דעם ארויסגענומען זיינע תשובות וואס ער האט געדארפט פאר זיינע פריוואטע זאכן, אזוי ברענגט דער שימלויער רב.[21]

דומ״ץ באבוב: די פלא איז געווען וואס כ׳האב געהערט דערציילט פונעם שווער ז״ל, ס׳איז געווען א צדקה קלאפערן (אשה עסקנית לטובת העניים) אין צאנז וואס האט געהייסן רבקה פערל, און זי איז אריין געגאנגען צום צאנזער רב, עייל בלא בר, זי האט זיך געזארגט אין צאנז פאר אלע יולדות׳ן, הכנסת כלה, מיט חולאים ל״ע, זי האט געהאט ביים צאנזער רב אן אפענער טיהר, מ׳האט איר געזופן דארט ביים נאמען רבקה פערל, אזוי היימיש איז זי געווען.

איינמאל איז געווען א יולדת, די דריטע רביצין האט דאך געהאט קינדער, זי האט געהאט צוועלף קינדער, זיבן האבן געלעבט, און זי קומט אריין דורך די פאדערשטע טיהר, און זי איז געווען א יולדת פון צוויי טאג פריער, האט זי געזאגט פאר רבקה פערל, ס׳איז מיר טונקל און קאלט, זאגט זי, וואס טוט זיך דא? די קינדער זענען געקראכן אויף איהר.

רבינו: וואו איז דאס געווען, ביים צאנזער רב׳ס רביצין אין שטוב?

דומ״ץ באבוב: יא, די רביצין פונעם צאנזער רב איז געווען א יולדת, און זי די רבקה פערל איז אריין געקומען, זעהט זי ווי די רביצין זיצט דארט, ס׳איז טונקל קאלט, און די קינדער קריכן איר אויפן קאפ... זאגט איר די רביצין ׳איך האב נישט קיין פרוטה, כ׳האב נישט קיין קוילן איינצהייצן, כ׳האב נישט קיין געלט צו גיין צום בעקער, כ׳האב גארנישט...׳, זאגט זי איהר, אזוי?! זי האט טאקע נישט

---

20 יש לציין שבס׳ י״ג אורות (עמ׳ נ״ד) מובא עובדא כעי״ז עם הרבנית גיטשא הנ״ל שהרה״ק מצאנז נתן מעות לנעליים לאחותו של הגה״ק רבי איציקל מפשעווארסק ז״ל, ולה לא נתן, עיי״ש הסיפור באריכות.

21 עי׳ בס׳ טיול בפרדס (ח״ב ערך ב׳ אות ד׳) שכתב בזה״ל: שמעתי בשם הרבי הצדיק איש קדוש מוה״ה יוסף לייב כהנא מסיגוט ז״ל, שדרכו היה ליסע על שבתות ורגלים לצל מרן בעל דברי חיים זי״ע, וכשהיה לו באיזה ענין לשאול עצה מהגה״ק ז״ל בעסק או באיזה דבר אחר, מעולם לא שאל עצה בפירוש איך יעשה ויתנהג בזה הענין, אך כשהיה יושב בשלחן הצדיק היה מכיר ויודע מדברי הצה״ק איך ומה יעשה ויסע לביתו. וכן עשה כאשר הבין מדברי הד״ח מבלי שישאול אותו. ואמרו עליו שגם אחר פטירת הד״ח מעותה״ז היה רואה אותו בלילה בחלומו תמיד והיה מדבר עמו ותמיד נגלה אליו מדבריו מה שהיה צריך לו.

געהאט, איהר מאן האט איר נישט געגעבן. גייט זי אריין צום צאנזער רב, די רבקה פערל, און זי זאגט 'רבי, כ'האב היינט א חשוב'ע מצוה, א אמת'דיגע אשת חבר וואס דארף אסאך געלט', זאגט ער 'אזוי א אשת חבר?' דער צאנזער רב האט קודם נישט געכאפט אז עס מיינט אים, האט ער ארויס געמומען א גרויסן סכום געלט און האט איהר דאס אהין געגעבן. שוין, מיט דעם געלט איז זי געגאנגען צום בעקער און זי האט געקויפט ברויט און קוילן און זי האט דארט געהייצט.

דאס איז געווען זיבן אזייגער אינדערפרי, נאכדעם שפעטער אום צעהן אזייגער ווען דער צאנזער רב איז געגאנגען דאוונענען, האט ער אנגעטוהן דעם טלית אויף די פלייצע, אבער ס'גייט נישט, ער קען נישט לייגן דעם טלית, ער קען נישט דאוונענען. טראכט ער צו זיך, כ'האב שוין היינט געלערנט, כ'האב שוין געגעבן צדקה, כ'האב שוין אלעס געטוהן, וואס גייט דא פאהר? האט ער געטראכט ער וועט אריין גיין אין שטוב, גייט ער אריין אין די פאדערשטע שטוב וואו די יולדת איז געווען, און זי זאגט אים, רבקה פערל האט מיך היינט מחיה געווען!, האט דער צאנזער רב געפרעגט וואס איז? האט זי דערציילט אז ס'איז מיר געווען קאלט אין שטוב, און די קינדער זענען מיר ארום געלאפן דא, כ'האב נישט געקענט ארויס גיין פון בעט, אזוי שוואך בין איך געווען, און זי איז געקומען און מיר אלעס צוגעשטעלט... האט דער צאנזער רב פארשטאנען למפרע וואס זי האט דא געטוהן, האט ער איר געלאזט רופן נאך פארן דאוונענען און האט איר געזאגט, 'פארוואס האסטו דאס געטוהן? דו וועסט מיך לערנען געבן צדקה? אז דו וועסט מיך נאך איינמאל אזוי אויסנארן, וועל איך דיר מיין שוועל נישט לאזן איבערטרעטן...'

האט דער שווער ז"ל געזאגט ס'איז א פלא, אז כאילו פון הימל האט מען מסכים געווען אז זיין וועג איז ריכטיג, ער האט נישט געקענט גיין דאוונענען, ווייל ער האט מרגיש געווען אז ער האט נאכנישט געטוהן קיין צדקה, איי ער האט דאך געגעבן פאר זיין משפחה... אבער ניין, נישט דאס איז פאר אים צדקה...

א' הנוכחים: וועט איז דאס געווען די רבקה פערל?

רבינו: זי איז געווען א אידענע, א עסקנית.

דומ"ץ באבוב: ס'איז דא אייניקלעך פון איהר, רייכמאן הייסן זיי.

דאס איז געווען ביי די דריטע רביצין.

רבינו: ס'איז אינטערעסאנט, אין די תשובות אין יו"ד (ח"ב יו"ד סי' מ"ג) שרייבט דער דברי חיים אויפן רבי ר' מענדעלע [מרימנוב] חותני זקיני, ווייל די פערטע רביצין זיינע, רבקה האט זי געהייסן, זי איז געווען אן אייניקל פון רבי ר' מענדעלע'ס עלטסטע זוהן,[22] במילא שרייבט ער דארט אויפן רבי ר' מענדעלע חותני זקיני.[23]

דומ"ץ באבוב: כ'האב א זכיה אז דער רבי איז ביי מיר אין שטוב, מיט יארן צוריק ווען דער טאטע (רבינו הברך משה) ז"ל איז דאהי געווען, האט מען געפרופן אז ער וויל אריבער קומען, האב איך אים אויך געזאגט, פארוואס דארף דער רבי קומען צו א יונגערמאן, האט ער געזאגט, איך וויל דוקא קומען, ס'איז מיר א חיזוק, במילא פיל איך מיך אזוי נאנט.

וברכו רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל קענען זיצן על התורה והעבודה מיט סייעתא דשמיא, ס'זאל זיין הוראתו בקדושה, איר זאלט מצליח זיין יותר מהמשוער... מיט געזונט און מיט אלעם גוטן תמיד.

דומ"ץ באבוב: אמן, והמברך יתברך, און א גרויסן יישר כח אויף די צייט.

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

---

22 שהיתה בתו של הרב החסיד רבי אלימלך מארים ז"ל מגארליץ, שהי' בנו של הרה"צ רבי נתן לייב ז"ל בנו בכורו של הרה"ק רבי ר' מנחם מענדל מרימנוב ז"ל.

23 להלן העתק התשובה בשו"ת דברי חיים ח"ב סי' מ"ג:

סימן מג

לכבוד אחי הרב הגאון החריף ובקי בוצינא קדישא חסידא ופרישא מו"ה **אבינדור** נ"י האבר"ק **דיקלא** יע"א:

דע לך ומי כי רוב גמועים לך ניתן להו בהניקוע העגלים כילוע וגם שמעתי ממסיק תלמיד מכם מופלג מתלמידי מוהני זקיני הקדוש מהר"מ מרימנוב זלה"ה ומתר שידוע לו בפירוש שם"ז מרימנוב לך הוסיף דוקא לנקוע רק שמחלו למה מניס הסו"ב ר' נפתלי ז"ל לנקוע ומתר שמין קלוח לנקוע אך לך הקפיד דוקא לנקוע ולכן ודאי מוהר לחכם לנוות לשנות-המנהג מלנקוע ז':

הוד והדר פעלם וצדקתם עומדת לעד

בשער בת רבים ובאותות כבוד והערכה, נביע בזה רגשי תודה וברכה, קדם הני תרי צנתרי דדהבא הנגידים הנכבדים, רודפי צדקה וגומלי חסדים, בוני מקימי ומחזיקי עולה של תורה, מהישובים ראשונה במלכות סאטמאר המעטירה, כבידי המעש בעוז ובגבורה, ובמיוחד עינם וליבם כל הימים למען מוסדות יטב לב בארה"ק להדים קרנינו בתפארה, הן המה

מזוה"ד **שלום יצחק יאקאבאוויטש** הי"ו

ומזוה"ד **אברהם בראך** הי"ו

מדאשי ק"ק יטב לב ד'סאטמאר

קרוב לשני מיליאן דאללער

על אשר לקחו על עצמם טלטולא דאורחא וטלטולא דגברא ונסעו לעזרר ולהתרים את נגידי ונדיבי קהל אנ"ש בעיה"ב לאנדאן יע"א למען קרן הבנינים החדשים בארה"ק בירושלים תו"ב וככני ברק יצ"ו ותלי"ת חפץ ה' בידם הצליחו וגם עשו פרי להשיג את הסכום הענק של

חיי"ם וברכה למשמרת שלום

ברכה מיוחדת, בזה מיועדת, בברכת הודאה, כי לו נאה ולו יאה, האי גברא יקירא, עושה ומעשה למען כל קדשינו תדירא, ותהי ידיו לקל אמונה, לעשות רצון צדיק במסירות ובתבונה, בהרחבת גבולי הקדושה בכל פינה, מהולל ונערץ בשפתי רננה

מזוה"ד **חיים שלמה פישער** הי"ו

משב"ק כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

אשר בעת ביקורו בעיר לאנדאן בשליחות הקודש על בדקי עניי הקהלה, רח"ש לבו דבר טוב והגדיל עשות להצטרף לעבודת הקודש למען הרחבת גבולי הקדושה

זכות הקמת בתי מדרשות ובתי חינוך על הדרך הטהור בארה"ק יזקף לזכותם, ובשכר כל מיטב פעולתם, יתברכו לטובה בכל משאלותם, וברך ה' חילם אותם ואת ביתם, ואך טוב וחסד תלווה אותם, וכל טוב סלה.

ההזמים למען שמם ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

וועד קרן הבנין דקיט"ל בעיה"ק ירושלים תובב"א

וועד קרן בנין הבית חינוך לבנות בני ברק יצ"ו

קול יטב לב דסאטמאר ומוסדותיו בארה"ק תי"ו

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרננה נברך לאלוקינו,
שהשמחה במעונינו עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאורינו ומאליפנו, המסור מריחוק מקום וקירוב הלב למענינו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמת ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זיקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

◆ לרגל השמחה שבמעון קדשו ◆

שמחת אירוסי נכדתו הכלה החשובה שתחי'

בת הגה"צ' יואל הכהן גלאנץ שליט"א

בן הגה"צ' יעקב יחזקאל שרגא הכהן גלאנץ שליט"א מבארדיזוב

חתן הגה"צ דקהלתינו וויליאמסבורג שליט"א

עב"ג הבה"ח

הרב אלטר יצחק פאנעט שליט"א

ממצויני תלמידי ישיסתינו הק' בקדית דאל

בן הגה"צ' יעקב שלמה פאנעט שליט"א, אבד"ק שערי תפילה קדית יואל יצ"ו

בן הגה"צ' יחיאל אשר פאנעט שליט"א, אדמו"ר מקאר לסבורג מאמשרעאל

חתן הגה"צ' ישע העשיל וואגשאהל שליט"א, אב"ד יאסלא מאנסי

בן הגה"צ' שמואל חיים ראבן זצ"ל, בן כ"ק הגה"צ' אלטר יעקב יצחק מ'לאנצהוט זצ"ל

וחתן הגה"צ' מנשה מאיר שליט"א אב"ד גרינוויל יצ"ו

והברכה אחת הוא לכבוד הגה"צ דקהלתינו ב"פ שליט"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יזכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה, לראות שלשלת הזהב נמשכת במדה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו בב"א

המברכים בקידה חמש מאות

הנהלת קהילות ומוסדות סאטמאר בארה"ק

ירושלים • בני ברק • בית שמש